

Czimbula Novák Ibolya

SZÖVETSÉGBEN ÖNMAGAMMAL

ÉLETKÉPEK PRÓZÁBAN, VERSBEN

RÍM KÖNYVKIADÓ

Czímlebuila Novák Ibolya * SZÖVETSÉGBEN ÖNÁGAZMIAL

Czimbula Novák Ibolya

Szövetségben önmagammal

Mottó:

„Előre jutni nagyon nehéz.
Könnyebb, ha itt van, ki szeret,
Biztatásul a szemedbe néz...”

(Mráz Erzsébet Irma)

CZIMBULA NOVÁK IBOLYA
SZÖVETSÉGBEN ÖNMAGAMMAL

versek és prózai írások

Rím Könyvkiadó
Budapest, 2015

Lektorálta
és az előszót írta:
Maklári Bódi István

Támogató:
Czimbula J. Gergely egyéni vállalkozó

ISBN 978-615-5266-47-8

© Czimbula Novák Ibolya
© Rím Könyvkiadó

Rím Könyvkiadó,
Budapest
Telefon: 70-617-0684
E-mail: madarjanos48@gmail.com

M.sz.: 1 -2015
Rím Nyomda,
Budapest
Pannónia Nyomda,
Budapest

ELŐSZÓ

(Könyvajánló gondolatok)

„Örülni kell ma minden szónak, amely segít megőrizni magunkat emberségünkben...” – írta még 1997 tavaszán Dr. Jánosi Zoltán irodalomtörténész (a Nyíregyházi Bessenyei György Tanárképző Főiskola rektora) a Hegyaljai Alkotók Társulása Antológiája ajánló előszavában.

Örülni kell ma minden szónak – Tisztelt Olvasó! –, amelyet egy első önálló kötetével jelentkező író ember: Czimbula Novák Ibolya itt és most elbeszélő prózában és versekben – kitárulkozó őszinteséggel, lelkének pőrére vetkőztetésével – oszt meg velünk, abban a reményben, hogy egykor és majdan Szerettei is követik őt a sorban. Nagy elszánás és közlési vágy, szeretet vezérelte a Szerzőt, amikor a könyv anyagának összerendezése után úgy döntött: versein, írásain keresztül megmutatja a külvilágnak is lelki önmagát, felvállalva annak minden ódiumát: azokat az érzéseit, amelyeket e könyvében olvasói számára közread. Mert valljuk be – Tisztelt Barátaim! – nem kevés bátorság is szükségeltetik ahhoz, amikor bizonyos értelemben lelki pőrére vetkőzve mások, ismerős és ismeretlen emberek előtt múltunkról, megcsalatkozásainkról, örömeinkről és kudarcainkról kell beszélünk: „vallanunk” !

Noha megtehetném, szakmailag nem tartom perdöntően fontosnak megítélni e könyv irodalmi értékeit, már csak azért sem, mert minden bizonnyal elfogult lennék, hiszen a könyv anyagának ismeretében, a Szerzővel folytatott magánbeszélgetéseink alkalmával egyszerűen beleszerettem Ibolya élettörténeteibe,

verseibe, akkor is, ha lírája még magán viseli az útkereső ember minden esetlegességét, annak csak rá jellemző vonásait.

A hitelességen túl legnagyobb erénye ennek a kötetnek az, hogy megszületett, és hogy e könyv írója egy újabb célját megvalósítva, Övéire és mindazokra is hagyományozhatja, akik Őt tisztelik és szeretik.

A Szövetségben önmagammal c. kötet már a címében is figyelemfelkeltő, és kérdéseket felvető... Ám, amire az Olvasó a könyv végére ér, már nem a címadás miatt és mikéntje jár majd a fejében, hanem (hitem és reményeim szerint!) a Szerző történeteinek, és a verseinek minden emberhez szóló üzenete.

Fogadják szeretettel e könyvet. Ajánlom minden olvasó szíves figyelmébe.

Maklári Bódi István

Szerencs, 2014

PROLÓGUS

(Bemutatkozás)

1. Kép. (Czimbul Novák Ibolya – Bessenyei György „Tolerantia” írás együttesének animátora – az „EMELD NEMZETEDET” c. breviáriummal).

1947. február 20-án, Besenyőd községben, Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében születtem és ott éltem a középiskola befejezéséig. Úgy tűnik, későn értem meg arra, hogy a „költői vénám” is tapintható legyen. Úgy gondolom „mindennek rendeltetési ideje van”. Költővé, íróvá fokozatosan, irodalomszeretet által lépkedhetünk, ha belső készítésünkől (igényünkől) eredően egyszer csak ellenállhatatlanul írni kezdünk. Írni, mert a beszéd egy másik művészet, még ha mindkettő szervező eleme (építőköve) egy és ugyanaz: – a szó. Az írás mögött nagyon sokrétűen összetett egyéni gondolatvilág és érzelem jelenítődik meg. Talán mindig is grafomániás voltam! A jó vers részben szubjektív is, mint a dal

vagy a zene, ám írójának (a közlőnek) és olvasójának (a befogadónak) egyaránt szelep az élmények áramoltatására. Egy konkrét vers és a befogadó egymásra találása mindenképp' felszabadít! Végső lökést a/z (vers)íráshoz a Bessenyei Irodalmi és Művelődési Társaság adta, úgy három évvel ezelőtt.

Töltekezésem már egészen kicsi gyerekkoromban elkezdődött, hisz tehetségekben nem volt híján a családom! A hosszú téli falusi estéken édesapám saját tulajdonú Petőfi Sándor és Arany János kötetéből, főként önmagát, de édesanyámat és engem is hangos felolvasással szórakoztatatta. Akkoriban a gazdálkodó ember otthonában még ritkaságnak számított a saját könyv, jóllehet villany, rádió, TV sem létezett. Édesanyám gyönyörűen énekelt, az öccse (a Keresztapám) pedig mesterien hegedült és citerázott. A dalok és a versek együttese érzékenyen hatottak fejlődésben lévő érzelmi életemre. Apai oldalról volt egy primadonna színésznő nagynéném is, akit Kassáról telepítettek ki. Gyönyörűnek tartom eszmélésemnek ezt a korszakát, a háború szülte társadalmi nehézségek mellett is. Felnőtt életemben, a korábbi aktív időszakomban volt lehetőségem kiteljesedni, az emberi és társadalmi viszonylatokban eligazodni, mivel ellenőrzési és szervezési vezetőként a papíriparban, Nyíregyházán dolgoztam. Családomban, különösen a gyermekeimmel, kölcsönösen építően hatottunk egymásra. A Lányom gyakran állt pódiumokon, a legkülönbözőbb szavalóversenyeken – anyjaként én voltam az instruálója: a felkészítője. Ő később zenei, ill./és tanári pályára került, ám még most is tanul. A Fiam, aki gazdasági-agrármérnöki végzettségű, főként a képzőművészetet képviselte, de vonzotta a színpad, a színészet is. Gyerekeim után unokáim is „otthon vannak”

az énekben, a zenélésben. Idősebb unokám máris ügyes, könnyed a versírásban, – ezekből a könyvben is olvasható lesz (korához képest) egy-egy versremek. Néhai férjem pedig, ahogy mondani szoktuk, műélvező volt.

Amikor csak tehettem, szívesen vásároltam könyveket. Főleg versesköteteket olvastam, hisz szinte mindig kevés időmben a gyors szellemi és érzelmi kielégülést a vers jelentette. A klasszikusabb, rímes-, ritmusos-, tartalomgazdag-, megénekelhető versek álltak közel hozzám, talán azért, mert ebben „szocializálódtam”.

A versből való kilépést, a kötetlen modern versírást igyekszem megérteni és befogadójává válni. A szóképes és szabad verselést, többnyire a festészettel rokon alkotásnak vélem, ami több töprengést, asszociálást igényel tőlem, hogy végülis hasson rám. Sokszor meditálok erről. Mert sokan és sokféleképpen írunk: keresgélünk, kísérletezünk, hiszen minden alkotó érezni szeretné magát a nagy egészben. Meglátásom szerint új korszakát, egyfajta új avantgarde korszakát éli most az irodalom, nagy kölcsönhatásban a széles skálán mozgó olvasói rétegekkel és azok igényeivel. Csakis az Ő ízlésük dönt a szakmai megítélések mellett, azzal hogy mit és miről olvasnak szívesen. Rajtuk is áll, hogy teremnek-e manapság újabb klasszikusok. Szükségesek az alkotói-, írói körök, társaságok is, ahol az alkotók élvezhetik, ugyanakkor figyelhetik is egymás műveit, ilyen módon is tanulva egymástól. Maximalistaként gyakorta felülirom magam, pontosabban az alkotásaimat.

Nyugdíjas státuszomban magát az emberi teljeséget élvezem és keresem. Várom a Himnuszhoz felérő nagy ihletet, ami mérce és hajtóerő lehet mindenkiben, nem elhanyagolva az olvasásélmények szerzését sem. Női mivoltomból adódóan fontos az életigenlés. Igyek-

szem nem búsongani, nem keseregni, jóllehet voltak mélységek az én életemben is. „Amibe nem halunk bele, az megerősít.” – mondja ilyesformán a fáma.

Nyíregyháza, 2014. szeptember

a Szerző

2. Kép. Életfa
Uzonyi Ferenc festőművész alkotása

SZÖVETSÉGBEN ÖNMAGAMMAL

I. ÉLETÚT életrajzi próza

Valójában a kezdetektől egyedül vagyunk az életünkben, jóllehet reményteli életutunk során találkozunk kísérőkkel, segítőkkel, vagy épp' akadályozókkal is. Önmagunkon kívül a mindenkori társadalmi berendezkedés keretei között, nincs más, aki jobb sorsunkért, viszonylagos elégedettségünkért felelősséggel tartozik. Nagy-nagy önállóságra, szabadságra nevelés kell ehhez, vagy eleve önállónak, szabadságvágyónak kell születni.

Legyünk hát szövetségben önmagunkkal és legyünk hálásak a segítőknek.

Czimbula Novák Ibolya

Nyíregyháza, 2014

SZERZŐI ELŐHANG

Az a tény, hogy elérhettem s megélhettem a nyugdíjas koromat, maga a korona eddigi életutamra. Mára már lányom: Annamária jóvoltából van két értelmes, a mai kort tekintve tevékeny, jól nevelt unokám: Dóra és Kíra. Életkoruknak megfelelő történeteket a múltból főképpen tőlem hallhatnak, fizikai közelségem miatt is; jóllehet, általában kevés az idejük rám, a meghitt együtt-létekre is. Ezért tartom nagyon fontosnak, hogy ha csak dióhéjban is, de a legfontosabbakat írásos örökségül, mintegy történelmi dokumentumként rájuk és az utókorra hagyjam. Ideje ezt megtennem, mert mint mindenki más, tartok attól, hogy „elmém képeiben köddé leszek és a múlt idővel elveszek.”

A családom felmenőiről én sem tudok túl sokat. Gyermekkoromban a felnőttek gyerekek előtt nemigen beszélgettek. Egymás között is inkább csak suttogva beszélték ki a történéseket. Amiket a család történetéből óvatlanul mégis elejtettek, azokat a mozaik kockákat már felnőttként én rakosgattam össze, mert (úgy éreztem) egyszer fontossá válik (válhat) a múlt valósága mindenki számára.

A múlton elmerengve, úgy tűnik, senki nem tudja kikerülni a nehéz történelmi időket!

- Minden generációt nyomaszt valamilyen teher. Szüleim az első világháború után 1919-ben születtek, és a második világháború idején váltak igazán felnőtté.

Nekem – mivel 1947. elején születtem – a vad diktatúra-ból valóak az első emlékképeim szüleim és a környezet reakcióin keresztül. A diktatúrát nekem a föld elvétele, államosítása jelentette az 1950-es évekkel bezáródóan. A termékenyebb éveim már az egyre puhuló pártállamban teltek nyilvánvalóan a jobbítás szándékával. Bár nem voltam semmilyen pártnak a

tagja, mégis elhittem Ady Endrének, hogy: „...sose hull le a vörös csillag!” Az 1989-es dominó elven érkező uni. rendszerváltás ezért a meglepetés ererejével ért, – ami számomra a piacgazdaságra való áttérést, az orosz katonai ármádia kivonulását, a nyugati gazdaság felé történő „feltétel nélküli” nyitást és fizetéseképtelenségük miatt a keleti gazdasági kapcsolatok megszakadását jelentette. A többpárti, átszerveződésnek hamarosan negatív hozadéka lett az addig nem tapasztalt: morális válság. Az 1990-től 2005-ig tartó időszakban még bizakodva gondolhattuk, hogy soha ilyen jól nem éltünk történelmünk során! Ez volt talán a „kánaán kora”, mert addig tisztességes, korrekt jövedelem mellett az embereknek még volt munkahelye, így méltósága. A privatizált nagyvállalatok adózatlan működésük fejében ugyanis, a korábban alkalmazott munkaerőt méltányosságból még megtartották.

Hogy ez idő szerint mit gondolok a gyerekeim, az unokáim korosztálya perspektíváját illetően? A családommal kapcsolatosan bizakodom, mert szorgalmasak, ambíciózusak, képzetek – csak egészségesek maradjanak! Ez utóbbi nem közhely, kultúránkban a többség elég keveset foglalkozik vele. A gazdasági életben igaznak vélem a tőkések kinyilatkoztatását az új gazdasági felfogásról, miszerint nem a nagy hal eszi meg a kicsit, hanem a gyors a lassút. Ezért aztán akár 10-12 órát is dolgozni kell a tőkés nagyvállalatoknál, amire a magyar társadalom nincs, és nem is lehetett felkészülve.

A társadalom kulturális és gazdasági értelemben nagyon rétegzetté és árnyalttá vált, amit politikailag mindenképpen külön kell kezelni. Sem az adóterhek súlyát leginkább viselő középosztály, sem az alsó szegényebb vagy elszegényedett rétegek – gazdasági értelemben – nincsenek könnyű helyzetben, jóllehet,

érezhetők a kormányzati erőfeszítések.

Amennyiben ezzel segíthetek: „félelmem, félelmeim iránya” az önzés miatti elidegenedés; a vidéki települések elszigetelődése, – belterjessége, – partikulálódása, és a másokat kirekesztő magatartása; a morál semmibevétele; a felmelegedés miatti elsivárosodás; a tapintható munkanélküliség miatt alakult ki bennem! Továbbá fenyegethet a szakmai alulképzettség a fizikai munka terén. Az emberek lelkesedése, a munkához való viszonya jóval szerényebb, mint „a háború utáni nagy generációé”, és (nem mellékesen!) leginkább ügyeskedve, gyorsan szeretnének gazdagodni. A várakozások megalapozottságát a Nyugattal szemben az idő döntheti el. Nem egészséges a se veled, se nélküled szemlélet az Európai Unióval sem, oda és vissza is szükségszerűen formálандó a politikai viszony.

Mindenképp szükséges némi humor, irónia az élethez, sőt ma már azt is tudom, hogy mikor és hol van az a pont, amikor muszáj komolyan gondolni, hogy: „*Játék az élet!*” Talán Mikszáth Kálmán a Himnusz továbbgondoló „bölcssége” a helytálló: „Meglehet, hogy megbűnhődte már e nép a múltat, s jövődőt, hanem hát az a nagy hiba, hogy úgy látszik, a jelent kell a legjobban megbűnhődnie valamikor.”

JÁRNI TANULTAM

*„...félém hajol az, amit eltemettem rég, a gyerekkor...”
(Kosztolányi D.)*

Az „átlaghoz képest” kivételezettje vagyok a teremtésnek, abban az értelemben legalábbis, hogy már a nagyon korai gyermekkoromból is vannak emlékképeim. Amikor például járni tanultam, szüleim első közös otthonában, egy szoba-konyhás házban laktunk. Melléképületnek tervezték, mert az utcafronton

a porta kialakításának rendezési terve során ki lett hagyva egy nagy hely a reményteli szép új otthonunk számára. Tavaszi napsütéses idő volt, az édesanyám szépen szerkesztett ágyások között kertészkedett – én pedig két kézzel kapaszkodtam a ház előtti drótkerítésbe. Néztem a hálók szövését és Édesanyámat, aki a háló túloldalán volt, de félszemmél azért rám is figyelt. Aztán eluntam magam és jókedvemben elkezdtem jobb oldalra araszolva lépkedni. Az egyik lábammal tettem egy oldallépést, majd a másikat mellézártam. Aztán megint araszoltam egyet és megint mellézártam a másikat. Közben apró kék-fehér kockás házilagosan flanelből készült nadrágomat figyeltem, amelynek szára gumival volt összehúzva, ami kerekorrú barna-drapp betétes fűzős cipőmmel buggyosan érintkezett. Nagy igyekezetem következményeként, nyálam hosszan a cipőmre csurgott... Ezért aztán egyik kezemmél elengedtem a drótot, hogy szép új cipőmről a „foltot” mutató ujjammal mázoló mozdulatokat leírva, sikeresen eltüntessem. A kerítést szegélyező keskeny virágágyás, egyszer csak nagyhírtelen előttem állt. A benne lévő apró zöld növények már sütkérezgették első leveleiket a nap melegében. Jókedvűen és egyre lelkesebben araszoltam, mígnem egyszer csak elengedtem a dróthálót és futólépésben indultam volna egy ottfelajtott labda felé. Természetesen megbotlottam, és az esés úgy sikeredett, hogy teljes gyermeki hosszamban eldőlttem. Letörtem, sőt szinte kivájtam a földből az apró növényeket, miközben aztán – önerőmből! – négykézlábra tápáskodtam, hogy újra a biztos támaszt nyújtó kerítésbe kapaszkodhassak és felálljak. Anyukám hamarosan ott termett és elmagyarázta, kijelölte számomra, hogy mettől meddig közlekedhetem majd.

Emlékezetem szerint, ez volt az első szabály, amit az életben megtanultam. A magam módján nehezményeztem, hogy nem ölelt magához, nem örült eléggé velem, és nem dicsérte meg első emberi teljesítményemet. Teljes gyermeki tudatommal éreztem, hogy nem is engem, mint inkább a sarkantyúvirágot féltette annyira – miként ez később egyértelművé is vált bennem. Akkor tudatosodott bennem ugyanis édesanyám igazi bánata, amikor már sárga és narancsszínű virágait bontotta majd ontotta a sarkantyúka, hiszen az esésem helyén sorszakadás éktelenkedett, vagyis azon a nyáron csúnya üres foltban feketén sötétlett ott a föld.

MEGISMERTEM ISTENT ÉS ZSUZSA NAGYAMÁT

A következő emlékképem még mindig a kékefehér flanel nadrágos koromból van, amikor az anyai nagymamámhoz vittek két hétre, Ór községbe.

Egy Szegedi Gizella nevű, tíz év körüli nagylány unokatestvérem tartott az ölében, aki a nagymamát mamókának hívta. Ez a megszólítás új, valahogyan más volt nekem, mint az addig megszokott, de én hamar elfogadtam. Elfogadtam, hogy neki jár ez a privilégium, ez a kiváltság, hiszen Ő árva volt: olyan ember, akinek már nincs anyukája. Emma néném ugyanis Gizella megszületését követően, egy hét múlva meghalt gyermekágyi lázban. Így hát nagymama nevelte fel Őt, mivel az apja – ahogy mondták – eltűnt valamerre, soha nem is kereste a lányát... Ott élt még a keresztapám: Éva Miklós, édesanyám testvéröccse is. Így, együtt imádkoztunk naponta a nagyapámért, aki két héttel születésem előtt halt meg, valamint Éva

Ferenc nagybátyámért (Édesanyám idősebb fivéréért), aki a fronton esett el.

Gyermeki észjárással úgy képzeltem akkor, hogy szegény Feri bátyám hasonlóképpen esett el, ahogyan én is elestem első lépéseim alkalmával a virágágyásban. Noha nem mindent értettem még jól a felnőttek beszédéből, nagymama nehezteléséből tudtam, értettem meg az igazságot, mely szerint neki nem is kellett volna bevonulnia katonának, mivel Ő amerikai állampolgár volt – kinn tartózkodásukkor, az Egyesült Államokban született. A család intelme ellenére azonban Feri bátyám mégis jelentkezett „önkéntes ágyútolteléknek”, mert a toborzók és a barátok lelkesedése (másokkal egyetemben) elcsábította Őt.

(Már felnőttként értesültem róla, hogy Őr település hősi emlékművén emléktábla őrzi a nevét.)

Minden napom egy hosszú imádsággal kezdődött. Majd imádkoztunk reggeli előtt, és hálát adtunk Istennek minden étkezés előtt is. Egy „hatalmas”, fontos bejegyzéseket is tartalmazó Vizsolyi biblia mindig ott állt a szőttés vászon abrosszal letakart asztal szélén. Az É.G. (Éva Gizella) monogramból számomra felismerhető volt, hogy édesanyám stafírungekészletének részét képezte az abrosz, – férjhezmenetelekor otthagyt a szülői házban. Itt égett belém az asztali szentség képe egész későbbi életemre, mely az eget (É.G.) a bibliát és a morzsaseprűvel rendben tartott tiszta asztalt, vagyis az étkezésre, magasztosabb, szent dolgokra (pl. íráshoz, olvasáshoz, zenéléshez) fenntartott bútordarabot jelentette. Nem volt a dolgok rendje minden család otthonában így, de a reformátusok asztali szentsége mindenképp egy kultúra részét képezi bennem.

Keresztapám legtöbbször vagy hegedűn, vagy citerán

játszott a maga örömeire, és talán kicsit az én kedvemért is. A hegedűn olyan gyorsan rezegtette a kezét és olyan szép, titokzatos dallamokat csalt elő énekével, megjelenítve a dalban elmondott történetet, hogy olyankor nem ugrabugráltam, csak ültem és tátott szájjal bámultam, hallgattam őt. Meseszerű képekben el is képzeltem az eldalolt történetet, sőt volt, amikor már emlékezetből kértem, hogy melyik dalt játssza el még, és még... Elalvás előtt nagyon-nagyon hiányzott édesanyám, ezért a két középső ujjamat szopizva vigasztalgtam magam. Ezen gyermekkori „dolgon” kívül végtelenül örültem annak, hogy az őri Nagymamámnál mindenki megelégedett, kedves, vidám és jókedvű ember volt. Hangoskodás, vita soha nem volt hallható. Mindvégig szeretettelinek éreztem a családot. Kivételnek talán csak Édesanyám legkisebb öccsét, Józsefet nevezhetem, aki Pestre költözött és ott édesapám hölgytagjaival, nem tudni miért összetűzésbe keveredett, mert nem volt semmilyen „diplomáciai érzéke”. Ami szíven az a száján!... – mondták róla.

AMIKOR TUDATOSAN SZÖVEGET ÉRTELMEZTEM

A ruházatomra visszaemlékezve, már ősz lehetett, amikor mozgásomban sokkal magabiztosabbá váltam. A kisház egysornyi terméskő alapjának kiálló keskeny szélére álltam és az ablak szegélyéhez felfelé kapaszkodva „egyensúlyoztam”, kezemben egy kúpos fejű anyacsavart szorítva, amikor édesanyám védő karjait éreztem, aki akkor már a hátam mögött állt, hogy hanyatt ne essem. Természetesen jól megdorgált, hogy nem fogadok szót, nem tágitok attól, ha valamit a fejembe veszek, és hogy

ugyanolyan tempóm van, mint az Édesapámnak. Akkor ebből a tempó szót nem értettem, ami (ma már tudom) apám természetére utalt; de a hangjából azért azt is kiéreztem, hogy valami távoltage, gondja lehet az Édesapámmal.

Akkor ezzel nem törődtem, kizárólag és csakis az érdekelt, foglalkoztatott, hogyan illeszthetném be a „tempót” az ismereteim közé. Valószínűleg templomot jelenthet, spekuláltam, hiszen a csavarnak pont olyan csúcsos a formája, mint a templomtoronyé, amit az udvarunkról hosszasan csodálva szemlélgettem, különösen akkor, ha a harangszóval még fel is hívta magára a figyelmet. Azt már tudtam, hogy a templomban Isten lelke lakik, akkor pedig a csavarban csakis az édesapám lelke lehet, mert azzal mindig Ő szokott dolgozni. Isten tehát maga az édesapa. Így alakítottam ki magamnak az isten-képet, mondom ezt immár felnőttként. Lassan szedegettem a szavakat, gyűjtöttem az élményeket, és azt mindig a helyére tettem. Ilyennek is maradtam meg egész lényemben, lehetőleg mindent azonnal a helyére teszek, hogy álmomból felébredve is megtaláljam azt.

A BAROMFIUDVAR VESZÉLYEI

További igen erős emlékem, a nyár, amikor kis buggyos napozóban, mezítelen lábbal, teljes életörömben futkostam a baromfik és a kismalacok között; majd boldogságomban egy éppen kiszáradt vályúba feküdtem bele: hogy onnan gyönyörködjem a fellegekben. Figyeltem, milyen formák alakulnak vagy foszlanak szét. Aztán meguntam, felálltam és tovább futkároztam volna,

de egy kakas szembeszegülve velem – megtámadott. Ne-kiugrott a mellkasomnak, belém vágta a csőrét, és a szárnyával teljes erejéből verdesett, a karmával tapodott. Rémült sikoltozásomra édesanyám futott, hogy kiszabadítson szorult helyzetemből, én addigra azonban már vérben álltam. Természetesen, még aznap fazékba került a kakas, de az „elégítél” ellenére én még jó ideig dadogtam azután az engem ért megrázkódtatástól. Mégis valami különös kárpótlást éreztem. A fájdalom mellett nagyon boldog voltam, mert azon a napon sokáig tartott az ölében Édesanyám. Miután megfürdetett, a sebeimet szépen ellátta, bekötözte. Lassan-lassan megnyugodva álomba hikegtem-szipogtam magam. Később, amikor már nagyobbacska voltam egy gúnár liba próbált velem elbánni – kékre-zöldre vert. Azóta is bizalmatlanul, fenn-tartással viseltetem a hímekkel szemben.

TOVÁBB TÁGULT A VILÁG

Még gyermeki öntudatra ébredésem kezdeti korát éltem, amikor (nem tudom milyen okból) két velem egyidős apai unokatestvéremmel, de a szüleim nélkül, Mátyásföldön éltem. Gyerekként mi hárman „egy falkát” alkottunk és ez idilli állapot volt számomra. Történt korábban, hogy két-két hónap múltán, azaz féléven belül az apai nagyszülők büszkeségére egymás után három unoka született.

Én: Ibike voltam az első unoka. Aztán Pistike, majd Évike zárta (akkor még) a sort. Nagyon szerethettük egymást, ami bennem akkor és ott erősödött fel. Ott lakott Patyi Péterné, az Erzsike nevű (elvált) keresztanyám,

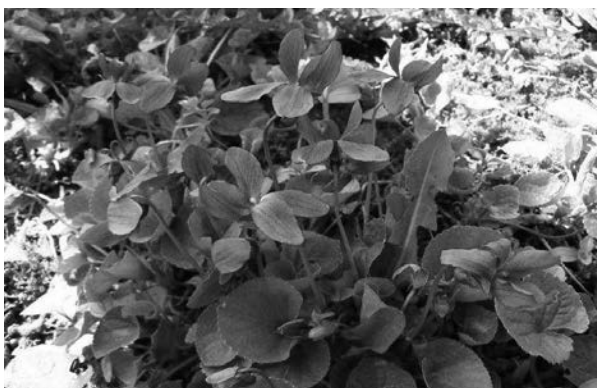
aki Évike mamája volt, továbbá Pistike is a szüleivel (édesapám Irénke nevű hűgával és férjével, Fintor Istvánal). Velünk volt még Erzsi nagymama és Rózsika, akinek nagymama az igazi mamája volt, és természetesen én. Amikor Nagymama nem ért rá, Rózsika pesztrált és játszott velünk. Kicsit bonyolult volt ez a családi együttes. Ott tartózkodásom alatt két helyen laktunk. Keresztanyámnak végül kiutaltak egy államosított házrészt a „Villa negyedben”, ahol továbbra is mindannyian együtt voltunk. Ez az együttlét egy évig tartott, ami számomra nagyon sok emléket felidéz. Az óvodába menet, hogy ne sírjunk, Nagymama fogadkozott, hogy hamar jön értünk, csak előbb elmegy a közértbe és vesz nekünk kockasajtot. Nagyon sokáig nem jött vissza, de jött egy néni, aki letette a kosarát a betonhomokozó szélére, miközben az óvó nénivel beszélgetett. Mi észrevettük, hogy a kosárban három kockasajt van, amit mi beteljesült ígéretnek véltünk, ezért elvettük és meg is ettük azt. A néni távozás előtt észrevette, hogy eltűnt kosarából a sajt, és keresni kezdte! Mi felismerve a félreértést, ijedtünkben összebújtunk – így lepleződünk le. Még nem tudtuk kimagyarázni magunkat, és (úgy éreztük!), hogy a nagy dorgálást teljesen igazságtalanul kaptuk. Mikor megjött értünk a nagymama, az óvó néni azonnal ismertette a bűnt, amit elkövettünk... Nagymama nagyon jót nevetett a történteeken és másnap megadta a sajtot, amit mi jóhiszeműen-éhesek elfogyasztottunk. Az IKARUS gyárban, ahová az unokatestvéreim szülei dolgozni jártak, sokan tudtak erről a gyermeki csínytevéseünkről. Majd a változatosság kedvéért rendszert csináltunk abból, hogy az óvodából hazafelé jövet, nagymamánkkal felváltva cipeltettük magunkat a hátán. Megbeszéltük, hogy kit meddig vihet el, és amikor odaértünk követeltük, hogy

az épp' háton lévő rakja le és vegye fel a másikat. Egyszer Évike már nagyon elunta az óvodát és úgy gondolta, hogy fontosabb lenne, ha elmennénk a kiskosarunkkal a Bodri kutyáknak kenyérhéjat szedni. Szövetkeztünk és kivártuk az alkalmas pillanatot, amikor kereket oldhatunk, hogy a kukák környékén kenyérhéjat keressünk. Hogy, – hogy nem, egyszer csak a rendőrségen találtuk magunkat, valaki odavitt be bennünket. Faggattak, kérdezgettek, hogyan és miért kószáltunk el, mi a nevünk, hol vannak a szüleink. Ijedelmünk miatt nem sok valódi információt tudtak meg tőlünk, ezért ott tartottak bennünket, miközben hangszórón többször bekiabálták a nevünket, és hogy a három elkószált gyerek keresi szüleit. Időközben megjelent Keresztanyám, hogy elvigyen bennünket, de előtte alaposan kioktatták Őt. Természetesen, nagy fejmosást kaptunk odahaza, és a felügyeletet is megszigorították az óvodában. Aztán egyszer csak vége lett ennek az idilli együttlétünknek. Nagymamám és keresztanyám hazahoztak a szüleimhez, akiket közben már-már elfelejtettem.

FELISMERTEM: A FALU KÖZÖSSÉGÉHEZ TARTOZOM

Mikor hazaérkeztünk a zötykölődő vonattal Budapestre (XVI. kerület, Mátyásföld), Édesapám ölbe kapott és én menten előadtam neki az énektudásomat: „Elvtárs a csákányt jó mélyre vágd...”, aztán rögvest rágyújtottam a következő nótára, melynek a refrénje így szólt: „Pusztuljon a reakció egy szálra, éljen: éljen Rákosi Mátyás sokáig”! Amikor ez utóbbit hallotta annyira nevetett, hogy alig tudta abbahagyni, amitől én (természetesen!) jó időre „megdicsőültem”. Édesanyámhoz

nem akartam odamenni, ami miatt Ő sírva fakadt. Hamar el kellett fogadnom ezt az új helyzetet is, mert keresztanyám másnap visszautazott. Kikísértük az állomásra. Édesapám szorosan fogta a kezem. Ahogy a vonat csühögve-prüszkölve közeledett, hirtelen támadt félelmemben kirántottam kezéből a kezem és egy szemvillanás alatt futottam át a közeledő vonat előtt. Szerencsém volt, átértem és túléltem, de – mondanom sem kell! – édesapám idegeit e látvány nagyon-nagyon megviselte. Ezután egykedvű napok következtek: meglehetősen unatkoztam, magányosnak éreztem magam. Akkortájt már érett a paradicsom. A kerti haszonnövényeken kezdtük el gyakorolni a színek felismerését. Mintegy kölcsönös vigasztalódásként, Édesanyámmal a kertben lévő virágoknak nevet adtunk. Az unokatestvéreimről az egyiket Pistikének, egy másikat Évikének neveztünk el. Édesanyám megígérte, hogy tavasszal majd megmutatja nekem az ibolya nevű virágot is, amelyről én is e nevet kaptam születésem után.

3. Kép. Ibolya

Egy hét telhetett el, amikor két rendőr jött hozzánk, az udvarunkba. Tudtam, hogy baj lehet, mert erről a Bodri kutya kapcsán már tapasztalattal rendelkeztem. A nagymamámmal beszéltek, aki meglepetésemre, rettenetesen elkezdett zokogni. Az történt ugyanis, hogy a keresztanyám – a vezéregyéniség! –, vérmérgezésben meghalt. Mondogatta is Évike szüleivel kapcsolatosan a Nagymama, hogy nem tudott megglenni egymással a flancos városi és a vidéki család. Aztán Ratkó Anna neve is szóba került a tragédia kapcsán. Ezt a titkot csak jóval később voltam képes megfejtetni, a mozaik kockákat egymás mellé illeszteni. Azt is csak később tudtam meg, hogy Évikét elvitte az édesapja –, akit én soha nem ismertem meg. Évike nála kezelhetetlenné vált, ezért intézetbe vitték, illetve adták Pomázra, majd azt követően örökbe fogadta őt egy zenetanárnő. Így aztán már nem volt alkalmam többé találkozni vele, amely veszteséget soha nem voltam képes feldolgozni, sem a családnak megbocsátani, egész életemben. (Felnőttként belegondolva, talán így volt ez jól, megtudtam, hogy egy lelkeshez ment feleségül, akivel Angliában és Kanadában éltek. Irénke nagynénémet egyszer még felkereste, de megszakadt a kapcsolatuk.)

Pistit továbbra is szülei formálták, alakították városi gyerekké. Már a szavakat sem úgy ejtette, formálta, mint én – különvált az egykor közös világunk. Nyaranként hazajöttek ugyan a szülőfalunkba, ám már fölényeskedőn parasztnak nevezett, majd ki is okosított, hogy: „ők lettek a fővárosban az új munkásosztály”. Ebből az ideológiából akkor semmit nem értettem meg, de megjegyeztem. Közben új testvérek születtek a családban, és mintha a felnőttek elképzelései is szertefoszlottak volna a falusi megélhetés biztonságát illetően. Nagymama

továbbra is Mátyásföldön lakott, mert amíg a gyerekek kicsik voltak szükség volt az ő segítségére, miközben Rózsikát (nem éppen az elképzelt parti szerint) férjhez adták. Miután keresztanyám meghalt, a falunk ősi hierarchiájából vagy a jövedelemszerző férfiúi mivoltából adó-dóan a vő, Pisti papája Mátyásföldön fölötté érezte magát nagymamának, ezért ott nem szólhatott már bele tovább a családi életvitelbe. Ebből, azaz az eredeti családi összetartás szándékának megbomlásából, adódtak további mély és kibogozhatatlan konfliktusok, szeretetlenségek.

AZ ESEMÉNYEK FELGYORSULTAK

Felgyorsultak számomra az események, és olyan gyorsan peregtek, mint a filmkockák a mozivásznon – bár a napok és évek csak lassan haladtak.

Akkoriban a szülői akaratot a gyerekek nem kérdőjelezhatték meg. Édesapám nagy álma volt, hogy tanító lehessen. Ám mindhiába győzködte a tanító úr a nagymamámat, hogy: ez a gyerek ritka jó eszű, engedje tanulni – ő hajlíthatatlan maradt: nem lehetett! Amiről Ő döntött, annak úgy kellett lennie. Nagymamám, aki bár jó eszű, de írástudatlan félárva gyerekként nőtt fel, az általa megszerzett földet favorizálta a megélhetéshez. (A termőföld és szőlőföld vásárlások nem tudom, miként zajlottak akkoriban, mert később a földhivatalban a tulajdonjognak semmilyen nyoma nem volt. Lehetséges, hogy csak úgy parasztosan, egymás tenyerébe csapott a vevő és eladó, miután megalkudtak. Mert bizony az adott szót, a kézfogást, az akkori zárt világban, az ott

élők többre értékelték az írásnál!) Családjában továbbra is az ő szava volt a törvény. A Puskás család sarjaként meglehetősen rátarti is volt. Gazdálkodásra Édesapámat találta alkalmasnak, döntése értelmében tehát maradnia kellett a falusi életben. Apai nagyapám kereskedő szellemiségű ember volt. „Hangya” boltja talán éppen a sok hitelkintlévőség miatt tönkrement. Emiatt: életvitele és életfelfogása miatt, a család ellene fordult, bizalmukat pozdorjává zúzta könnyelműségének pocsék időjárása, no és kikezdte a „falu nyelve” is. A gyerekek akkoriban kérdezni nem lehetett: a gyerek neve „hallgass” volt. Sok mindent nem értettem meg a családi vitákból. Amit tudtam: a padláson zsákokban, teknőben állt a pénz: – a pengő.

Édesapám Őr községből nősült, az öccse pedig oda házasodott. A megyében maradt fiúk tehát kisparaszti életet éltek, egyre nehezebben. Mindennapi beszédtema volt a családban a beszolgáltatási kötelezettség teljesítése: hogy elég lesz-e a takarmány az állatoknak, képesek lesznek-e egy sertést saját célra is kihizlalni. Nem, nem mi fogyasztottuk el, hanem a főváros, az ott élő lakosságot kellett a központi elvek alapján a vidéknek élelmezni! A tejet, a tojást, a zsírt, a lisztet: – szinte mindent elvettek. Aki nem tudta a kirótt beszolgáltatási kötelezettséget megtermelni, a hiányzó mennyiséget azoktól kellett megvenni, akiknek jobban kedvezett az Isten, akiknek volt fölöslegük. Fináncok jöttek házkutatást tartani, bort és dohányt is kerestek természetesen. Úgy emlékszem a szárnyas állattartást is adóztatták. Egy ideig, adótisztviselők jártak összeírni, számon tartani az apró jószágokat.

Én gyakran vizes-cukros kenyeret ettem. A házilag sült szikkadtabb kenyeret édesanyám vízbe mártotta,

arra pergette a cukrot, így az nem hullott le. Tej csak nekem jutott, nyers tojássárgájával kikavarva – amit nagyon nem szerettem. A kukoricakásás ételeket: a puliszkát nem tudtam lenyelni, mert szúrta a torkom. A zöldséget pedig egyenesen belém kellett imádkozni. Étvágytalan voltam, ezért aztán súlyosan vérszegény. Az orvos kis penészsvirágnak nevezett, mikor találkoztunk. A vasbor és a borzalmas csukamájolaj részévé vált a mindennapjaimnak.

A téli tüzelőt nehéz volt biztosítani. A fakivágásra nem kaptunk engedélyt. Édesapám az egyik télen egy magas akácfára mászva annak ágait gallyazta, amikor a szomszéd odament egy fűrészszel és azt mondta, ha le nem száll onnan, kivágja alóla a fát. El is kezdte fűrészelni. Én meg szaladtam édesanyámhoz segítségért, mert igencsak féltem, hogy lezuhan az édesapám! Mindenki félt mindenkitől! A szomszédok jelentgették egymást. Magától értetődő dolog volt akkoriban, ha valaki csak úgy egyszerűen beállított a másik otthonába és szimatolni-vizslatni kezdett: mi is fő a fedő alatt?! Sőt azt is figyelték, füstöl-e a kémény?

Amikor a testvérem, Erzsike megszületett már három hónap híján öt éves voltam. November lévén a szobában tartózkodtunk. Az anyai nagymamám próbált elfoglalni engem édesanyám vajúdása alatt. Édesapám nagy tragédiaként élte meg, hogy ismét csak lány gyermeke született. Nem lesz tehát segítsége a földművelésben. Ráadásul nagyon sírós gyerekek bizonyult, ami még külön is idegesítette. Hogy Édesanyám végezhesse a család körüli teendőit, az én feladatommá vált a pólyás mindennapi ringatása, mivel örökké sírt –, csak az édesanyám karjában csendesedett el: tudott megnyugodni. Egy alkalommal – megfelelni akarván az elvárásoknak!

- már olyannyira ringattam Őt, hogy a Húgom egyszer csak kirepült a bölcsőből. Nem kaptam ki érte, csak miután felegyenesedett a teknő fölül és abba hagyta a mosást, megdorgált édesanyám.

A föld egy ideig szövetkezeti tulajdonban volt, ahova a gazdák talán önként tömörültek. De nem lehetett túl sikeres az együttműködés, mert újra kiosztották a földeket. Miután édesapám kezdeményezte, hogy egy gazdának újból már lehetőleg egy helyen, egy darabban mérjék ki a földet, mert értelmetlen idő és erőfecsérlés lenne a parcellák szétszórása - az eretnek kezdeményezése miatt az Ő földjét lakóhelyünk, Besenyőd község legtávolabbi csücskében, Nyírájkó közelében, a baktalórántházai erdő alá osztották, tőlünk legalább 5 km-re. Rosszul viselték akkoriban, ha valakinek ésszerűsítő javaslata, észrevétele, véleménye volt, ha úgymond okoskodott. Általában mindenkit, aki kevesebb vagy több volt az átlagnál, igyekeztek kiközösíteni és/vagy gáncsoskodni vele.

ÚJ TAPASZTALATAIM ÉLETRŐL, HALÁLRÓL

Hat és fél évesen kerültem az általános iskolába. Gyékényből font kis szatyrommal a kezemben az édesanyám kísért el oda, hogy megismerje a tanító nénit, és mert nagyon félénk is voltam. Három évesen ugyanis egy iskolai ünnepség alkalmával - Lovász Mihály igazgató bácsival egyeztetve - színpadra állíttatott édesapám, hogy elmondjam Petőfi Sándor: Szülőföldemen című versét. A verset otthon fújtam én álmomból felkeltve is, de akkora tömeg előtt ez már nemigen sikerült. A versmondásom előbb könnyekbe,

majd a vers refrénje (cserebogár, sárga cserebogár) már zokogásba fulladt. Az igazgató bácsi vigasztalóan, a karjába ölelve emelt le a színpadról. Az akkor szerzett gátlásomat a „tömeg” előtti előbeszédben, még felnőtt koromban is csak kínkeservvel tudtam leküzdeni. Iskolakezddésem azért emlékezetes még, mert nagyapám akkor halt meg – a tél kezdetén, december 3-án: Ferenc napján. Önmaga ellen fordult, és véget vetett az életének. Bizonyára nem tudta elviselni, hogy a család elhagyta, elmentek megélhetést találni, munkás életet élni. Valamiért a szoba-konyhás lakásunkban ravatalozták fel. Édesapám személyesen mosdatta le. Édesanyám fehér pamut hosszúszerű alsót vásárolt, ugyanolyan hosszú ujjú fehér trikót, fehér zoknit, és végül fehér zsebkendőt tettek a kezébe. Édesapám jött elém aznap barna viseltes bőrkabátjában, mert féltem a sötétben, mindig azt hittem, hogy egy szellem követ. Félúton találkoztunk az iskolából hazamenet. Sírva mondta nekem, hogy nagyapám nincs többé. Akkor láttam először sírni. Otthon azonban megnyugodtam. Nagyon szépnek láttam a fehér lepedővel letakart asztalon felravatalozott nagyapámat, és mellé álltam. Ismeretlen emberek jöttek virrasztani, már alig fértünk el a szoba-konyhában lévő lócákon. Édesanyám olykor borral és pogácsával kínálta az embereket, akik egész éjjel imádkoztak, énekeltek.

Nagyapámnak két fiú testvére volt, az akkori kor méreteihez viszonyítva mindannyian szép szál emberek voltak. A temetés másnap történt, és nem problémamentesen. A katolikus pap ugyanis megtagadta az eltemetést. Azt mondta, úgysem juthat be Isten országába, csak a temetőn kívül, az árokpartra lehet elhantolni mementóként: emlékeztetőként. Édesapám ezért a református egyházhoz fordult segítségért, és a lelkész jóvoltából

végül nagyapám tisztos, emberhez méltó temetésben részesült.

Nem tudok visszaemlékezni arra, hogy nagymamám, illetve a pestiek haza érkeztek-e a temetésre, mert annyi más figyelni valóm volt. Akkor a „háztól temetés” miatt, mindent gyorsan kellett elintézni. Édesapám öccse, a tőlem egy évvel fiatalabb Béla unokatestvéremet is hozta, a felesége azonban soha nem mozdult ki a falujából. Még későbbi emlékeimben kutatva sem hallottam embert temetésen annyira zokogni, mint ahogy Béla bátyám tette azt a koporsót átölelve. Én a vastag faragott fejfát csodáltam, hogy hogyan is lehetett azt egyetlen nap alatt ilyen szépre elkészíteni. Édesapámnak már volt konfliktusa a katolikus egyházzal és pediglen a házasságkötésekor, mivel édesanyám vallást gyakorló református volt, és ezért a megkötni kívánt házasságukhoz nem járultak hozzá. Ezért (kénytelen-kelletlen) református hitre keresztelkedett Ő is, – így jöhetett létre aztán a frigy. Soha nem lett édesapámból igazi reformátushitű ember, azt hiszem a hite is összedőlt, mert sokszor hallottam őt káromkodni kora ifjúságomban. Rendszerető, de nagyon rabiátus ember volt. Lényegét tekintve ezzel a temetési eseménnyel a családi tanács eldöntöttnek tekintette, hogy beláthatóan nem lesz miből a „pompás” új házat megépíteni az édesapámnak; ezért költözzünk át a nagyszülői házba, legalább majd nem fogok félni a sötét kivilágítatlan úton iskolába járni, meg aztán bent a faluban védeni tudjuk az itt maradt értéket. Nagymama továbbra is Pesten segített az unokákat nevelni. Édesanyámnak nem volt kedvére a változás, mert örökösen ingáznunk kellett a két porta között.

4. Kép. Első osztályba jártam

VALLÁSRÓL ÉS A HITRŐL

Az előző történet egyfajta magyarázataként, megvilágításaként: rám gyakorolt hatásaként, itt és most fejtem –, bontom ki nézeteimet konkrétabban is, az egész életemet meghatározó: a szeretettől és Istentől átszőtt érzelmi viszonyulásaimról.

Gyermekkori emlékeimben kutakodva, felidézve azokat, már akkor, meglehetősen korán kialakítottam magamban az Isten-képet, fogalmat, az isteni természet mibenlétét.

Természetesen ez a kép elsősorban a szülői házban szerzett tapasztalatokra, szokásjogra támaszkodik, jóllehet később elég sokat alakult, formálódott bennem az idő: a felnőttkori megtapasztalások, az ismeretek bővülése következtében

A gyermekkor – Freud óta tudjuk – egy kitörölhetetlen és már csak ezért is meghatározó időszak a majdani felnőtt ember mentalitására, egyéniségére

nézve. Kezdetben édesanyámtól, nagymamámtól hallottam az isteni intelmeket, példabeszédeket, imákat, melynek minden mondatát – gyermeki módon ugyan, de – ízekre szedtem akkor. Elmélkedésem közepette nagyokat hallgattam. Később oktatást is kaptam, mert elsős és másodikos kisiskolás koromban még voltak hittanóráink is, jóllehet semmit nem értettem igazán a megfáradt, kissé keserűnek tűnő lelkészünk: Bakó Tiszteletes Úr tanításaiból. Leginkább talán az Istentől való félelem volt a legerősebb bennem, ami egyáltalán nem volt az épülesemre. Félttem, mi több rettegettem mindentől; minden rosszat Isten büntetéseként éltem meg: csínytevéseim miatt nem is igen szerettem akkoriban magam. Azonban belső készíttetésem szerint muszáj volt csintalankodni, hisz eleven, érdeklődő gyerek voltam. Tizenkét éves korom körül konfirmáltam, és az új lelkészt személyes vonzása okán nagyon szeret-tük mi, a konfirmálók is. Talán mert fiatalos volt, megér-tő, és emberi értékekkel közelített hozzánk, – nem pedig „mint földi helytartó”. Pótor Tiszteletes Úrnak nagyobb és kisebb gyermekei is voltak. Érdekességként jegyzem meg: három Imre is volt a családjában. A lelkész apa, a legnagyobb fogadott fiú (talált gyerek), és az elsőszülött, azaz középső gyerek. A kisebbik fiúnak, Jánoskának ak-koriban a lábával voltak problémák, és ez a tény ugyan-csak közelebb hozta őket a hívekhez. Az új lelkész min-den szavát ittam, mert határozottan éreztem a felém és minden gyermek irányába kiáradó szeretetét, elbűvölő emberi lényét. Rendszeresen jártam az Istentiszteletekre – már akkor saját énekkel, zsoltárszöveggel kísérletez-tem. Talán az életkoromból, vagy a megkerülhetetlen társadalmi hatásokból következően, 20-30 évesen már semmiképp nem azt jelentette számomra az Isten és a hit,

mint korábban, – nagyobb lett a „távolság” közöttünk. Az én gyermekeim ezért felnőttkorban keresztelkedtek meg, és Ők a görög katolikus vallást választották, az én református keresztségem ellenére – de ez problémaként fel sem merült közöttünk.

Azt hiszem, napjainkban sem lehet igazán semmin úgy összeveszni – szerencsés esetben „csak összeveszni” – mint a politikai és a vallási nézetek különbözőségein. Emiatt nem vagyok igazán elkötelezett vallásgyakorló, mert meggyőződésem, hogy a vallás és a hit nem egyugyanazon érték. Ebben az álláspontomban, nézetemben, az utóbbi években már alkotóként is, megerősített Bessenyei György „Tolerantia” címen összefoglalt írás együttese is (1778).

A tudatos emberi létezéshez éltetőelemként kapcsolódó szeretet és Istenhit nem más, mint az emberrel együtt fejlődő, benne lassan kialakuló (vallási értelemben is vett) érzelmi intelligencia édes gyümölcse. Valójában ma már, nekem a hit: Isten szeretetét és keresését jelenti mindenben, de legfőképp a csodálatot az úgynevezett: teremtésben. Ez ma már olyan hálaadás, körülölelő érzés, ami többnyire betölti a lényemet, mert meggyőződésből érzem és hiszem, hogy spirituális értelemben semmi sem történhet egy magasabb erő, Isten akarata nélkül. Márai Sándor így ír erről: „Mindig messze keresik valahol az Istent, a nagy dolgokban, mintegy távcsővel és nagyítóval, a csillagok, felhők és végtelenségek között. De én már tudom, hogy biztosabban megtalálom Őt az egészen kis dolgokban, a véletlenekben, a jelentéktelenségben, a pillanatokban, mikor csodálkozva pillantunk fel, valamit értünk, amit az elébb, az élet sivatagjai és szakadéakai között vándorolva, nem értettünk. Ez a pillanat, mikor egyszerű és világos lesz valami, ami az

előbb homályos és érthetetlen volt, ez a pillanat, mikor fölénk hajol Isten.” (Márai S.: A négy évszak)

Ugyanakkor Ady Endre Karácsonyi Rege című versében lévő gondolatcsokor (amit főként Advent és Karácsony idején veszek elő) mindig is nagy hatással van a lelkemre, református szellemi puritánságomra, racionális tudatomra. Idézem ezeket a sorokat: „ Az én kedves kis falumban / Karácsonykor / Magába száll minden lélek... Az én kedves kis falumban / Hálát adnak / A magasság Istenének. / Mintha itt lenn / A nagy Isten / Szent ke-gyelme súgna, szállna, / Az én kedves kis falumban / Minden szívben / Csak szeretet lakik máma...”

Továbbá és legfőképp: „Golgota nem volna/ Ez a földi élet, / Egy erő hatná át / A nagy mindenséget. / Nem volna más vallás, / Nem volna csak ennyi: / Imádni az Istent / És egymást szeretni...”

KITÖRT A FORRADALOM

Addig soha nem hallott esemény történt. Kora reggel rettenetes dübörgés hallatszott a falu betonút felé eső részéről. Korábban azt mondta nekem Édesapám, hogy úgy képzeljem el, ez az út egészen Budapestig vezet. El is rohant megnézni, úgy egy kilométernyi távolságba, hogy mi történik. Lánctalpas tankok dübörögtek sűrű egymásutánban. Én iskolába mentem, ahol Takács Balázs igazgató bácsi bejelentette, hogy: „Kitört a forradalom!” Talán a tanítás is abba maradt, mert a következő emlékképem már az, hogy édesanyám könyörög édesapámnak, hogy ne menjen el otthonról. Én viszont elillantam és egy vonuló csapathoz verődtem,

ami többségében fiatalokból állt. Hazafias-, és Kossuth dalokat és nótákat énekeltünk, – ezért pláne ott volt a helyem. Zászlót lobogtattunk és a „Ruszki, kuss ki!” szöveget skandáltuk. Tarr Ferike, egy relatíve jómódú család sarja, aki már felsőbb tanulmányait folytatta, vált a csapat vezetőjévé: vezéralakká. Valahogyan megértette velünk mikor, mi a teendők. (Akkor láttam Őt először és azután sokáig nem, – börtönbüntetés lett tettei következménye. Sokan másokat is elvittek még a faluból hosszabb-rövidebb időre.) A következő nap nem az iskolába mentünk először, hanem a dübörgés irányába. Éjszaka a műút két oldalára díszkaput ácsoltak, majd fel is virágozták a „forradalmárok”. A tankok szüntelenül dübörögtek alatta, közel egy héten keresztül. Az úton nem lehetett átmenni csak éjszaka; a falut a tanksor kettévágta, az utat feltörte. Azt éreztem, hogy a „békeidőben” gyakorta gyűlölködő falu, mennyire szerette egymást akkor. Valahogy minden vidéki településnek van egy szellemisége, jó vagy rossz. Az én falum – legalább is az én érzékeny személyiségemhez képest – az utóbbihoz tartozott. Nagyon sok gonosz, embertelen hozzáállást tapasztaltam – ókori törvényekkel – főleg a családokon belül. (Az erőszak, a verés természetes volt.) Elképedésemre, képesek voltak rabszolgaként kezelni egy-egy kiszolgáltatottabb, gyengébb személyt. Soha nem lehetett tudni, hogy a rokonok között ki miért haragszik a másikra, de a harag évtizedekig, vagy a sírig is eltartott. Ezt a hozzáállást (magatartást) valahogyan sikerült az utódokba is átörökíteni. A darázsfészek-lét vált jellegzetessé. Én úgy védekeztem, ahogy tudtam, ahogy lehetett: kialakítottam a privát értékrendemet, a saját világomat. Szigorú volt a falu közössége, de egy-egy ember örökre kellemesen

él emlékeimben. Ilyen volt az igazgató bácsi is, aki petneházi születésű volt. A nagy zűrzavar után, amikor újra rendes tanulásba kezdtünk, bejelentette: „– Pulyák! Tévedtem. Jegyezzétek meg, nem a forradalom tört ki, hanem az ellenforradalom!” Sokáig nem került helyére a fejemben ez a fogalom. A faluban a tankok vonulásának hosszú lecsengése volt. Egy hét multán már nem csak a főváros felé vonultak, hanem bejöttek a falu poros utcáiba, és Ófehértó község felé tartottak. Nekünk, bámészkodó gyerekeknek főként jelvényeket, de még golyóstollat is szórtak a fiatalarcú kiskatonák. A felnőttek azt beszélték, hogy az orosz katonák az ófehértói erdőben lévő Ligettanyán, a laktanyában állomásoznak. Az utcánkban az egyik barátnőm édesapja mindig a rádiót hallgatta, várta, hogy ki marad a vezéralak: Kádár vagy Nagy Imre? Mikor eldőltnek bizonyult a kérdés, nem tudtam leolvasni az arcáról hogy örül-e vagy sem. Csak azt láttam, hogy az öklével az asztalra csapott. Béla bátyám beállított egy este, hogy ő biz’ disszidál, csak elköszönni jött. Elment, azonban néhány nap múlva visszajött Kassáról, mert nem volt képes elhagyni a kisleányát. Nyáron, amikor nagymama is hazajött Budapestről, tőle olyan rémséges történeteket hallottunk, amiről én azt gondoltam, hogy ilyen nem is lehetséges. A tágabb családból N. Juliska Ausztráliába disszidált, de 6-8 év után visszatért a családjával, mert nem tudtak a nagyobb család hiányával és a honvágygal megküzdeni. (Felnőtt életemben, későbbi új családi kapcsolataimat érintve szembesültem vele, hogy Tőkés Ottót, két kisleány édesapját kivégezték. Barátját, Fekete Ferencet – aki Nagy Imre személyi titkára volt – akkoriban kegyetlenül megkínózták.)

A II. Világháború utáni években, a föld újraosztását követően, Édesapám önálló családi gazdálkodásba kezdett. Először is szekeret készíttetett, mert nagyon messze kellett kijárnia a földekre, és egyáltalán mindent, amit megtermelt, továbbá az eszközöket, a szerszámokat is ezzel szállította. Volt egy tehenünk, s talán már egy lovunk is. (A tehén nemcsak tejet adott a családnak, de a jószág trágyáját szétszórva és betárcsázva-beszántva, a föld termőképességét is ez javította.) Vásárolt vetőgépet, ekét, boronát s minden a gazdálkodáshoz nélkülözhetetlenül szükséges eszközöket is. A kiosztott föld sovány volt, és egy része annyira perjés, hogy kénytelen-kelletlen ugyan, de napszámosokat kellett fogadnia, hogy azok szedjék ki a burjánzó perjét, majd a földet lerázva a gyom gyökerétől azt felégették, hogy többé már ne tehessen kárt a termelendő növényekben. Így volt ez még évenként ismétlődően, hogy vethető és jól művelhető legyen. A földterület pontos nagyságát nem tudom: én tíz holdra, a testvérem csak hét holdra emlékszik. Erdőalja területen feküdt, aminek volt dombos és lankásabb része is. A családi kasszából évekig minden pénzbevételt a „földbe forgatott vissza” az Édesapám. Aranykalászos gazdaként, a föld fekvéséből és „tulajdonságaiból” kiindulva, a kereslet és kínálat piaci törvényét ismerve és szem előtt tartva, nagyon precízen tervezte meg, hol és hová, milyen növényi kultúrát vessen, termesszen, hogy az a legjobban kifizetődő legyen. Tette mindezt a téli hónapokban, amikor a föld és művelője is pihent. Ez az időszak volt a tervezés és számvetés időszaka is. Tervezte a költségeket, számolta a várható bevételeket, kalkulált és spekulált, hogy mikor lesz a munkaráfordításokból

kézzel fogható haszon, ami által gyarapodik a család, és azt a bevételt (a pénzt) milyen módon forgathatja tovább. Minden évben termesztett rozst, búzát (főként az orosz nemesítésű, fagytűrő bezonosztája fajtát), nyolcsoros kukoricát, virginiai dohányt, lucernát, zabot, krumplit, babot és napraforgót. Később eladásra zöldséget, dinnyét, mákot is termesztett. Külön helyen volt még cukorrépa föld, a házi kertekben nemesített gyümölcsfák, és főként olyan növények, amik a mindennapi fogyasztásra keltek. Négy darabban szőlőültetvényünk is volt. Mindenből volt tehát annyi, ami a családot, – ideértve akkor még a pestieket is – megfelelően el tudta látni. Édesapám a terményekkel, vagy állatokkal rendszeresen részt vett mezőgazdasági kiállításokon, amit általában Vaján: a Vay-kastélyban rendeztek meg, és sosem tért vissza üres kézzel: valamivel mindig díjazott lett. Még most is őrzök egy kék kristályvázát, amit ott kapott.

Nem szűkölködtünk ugyan ennivalóban, de mindent be kellett osztani. – „Több nap, mint kolbász!” – hangzott el gyakran a tömör figyelmeztetés. Rengeteg igyekezet, munkaóra kellett ahhoz, hogy mindig és minden rendben legyen. Otthonról ki nem húzhatta az ember a lábát, mert egy napi távollétet is nagyon megsínylett a családi gazdaság. Mindennek megvolt a maga ideje: az ébredésnek, az állat etetésnek, a vásároknak, a vetésnek, a betakarításnak, az esküvőknek, még a szomszédolásnak is. Mindenkinek megvolt a maga feladata, soha nem volt, nem lehetett megállás, mert a gépek nagyon drágák voltak, minden munkához szorgos kézre és az igás állatokra volt szükség. Gépesített gazdálkodás és háztartás akkoriban nem létezett. A cséplési munka volt ebben az egyetlen komoly előrelépés.

5. Kép. Az „Aratás” festmény alkotója: Sihmell

A paraszti gazdálkodásban a liszt, a kenyérnek való előteremtése nagyon fontos feladat volt. Bár igazán semmi nem létezett egy másik termés nélkül, ez olyan rend volt a természetben, mint maga a napjárás. Mi gyerekek is rengeteget segíthettünk és segítettünk, nem nagyon jutott eszünkbe engedetlenkedni. Ahol lány gyerekek voltak, azok főként liba pásztorkodtak. Ébernek kellett ám lenni, mert különben a liba tilosba ment, és akkor a résen lévő gazdák a gyerekeket elzavarták, a libákat úgymond befogták, behajtották, és váltságdíj fejében adták csak ki. A kertből az állatok etetése miatt is, állandóan szedtünk gyomot. Minden gyomnövénynek megvolt a maga fogyasztója, akik

egyfajta vitaminbombaként előszeretettel habzsolták, ették a friss, üde zöldet. A tyúknak a tyúkhúr, a kacsáknak a csalán. A libáknak a fű a muhar, a disznóknak a laboda és paraj, és így tovább. Amennyiben ezek kifogytak a kertből, mentünk más földekre, ami nem volt tilos, sőt: hasznos, hisz' megszabadítottuk a kultúrnövényeket a gyomtól. Az állatok rengeteget ettek, ezért ha elmentünk dudvát szedni, alaposan megtapostuk a zsákot, hogy szinte alig tudtuk azt követően a vállunkra emelni. Hacsak egy mód volt rá, lehetőleg többen mentünk, hogy tudjunk egymásnak segíteni: feladni a vállra a zsákot, egyáltalán jelen lenni, hogy segíthessünk, ha valamelyikünk a tehercipeléstől összeesne. Az állatok etetése, itatása magától értetődő természetességgel fontosabb volt, mint az, hogy mi együnk előbb.

Szinte az egész nyarat a földön töltöttem „Kicsi” névre hallgató kutyámmal együtt. Az Édesapám által gondosan megépített, domb tetején álló kunyhóból kellett figyelnem a dinnyeföldet. Amikor tolvaj járt arra, csak uszítanom kellett a kutyát, és ő annak rendje-módja szerint el is zavarta. Az én húséges kis barátom nagyon jó társnak bizonyult az őrzésben. Egyszer kora délután azonban rettenetes vihar kerekedett. Olyan sötétség lett, mintha eljött volna a világ vége. Dörgött és villámlott, az erdőbe a szemem láttára többször is belecsapott a villám. A kutyámmal összebújtunk a kunyhóban, mert ő talán még jobban félt, mint én. Olyan ítéletidő volt, mint addigi életemben még soha. A vihar egyszerűen nem akart elállni, csak valamikor hajnal felé csendesedett... Édesapám is csak azt követően tudott kijönni hozzám, hozzánk. A kutya már messziről észrevette és boldogan futott elé. Nagyon jó volt megmenekülni. A felocsúdás után a homokos föld rövid idő alatt beitta a vizet. Mintha

mi sem történt volna, ettünk, finom kútvizet ittunk, és szedtük a zöldséget. Én kötöztem csomóba azokat, hogy minél előbb vihesse édesapám eladni. A háziasszonyok egyenesen a szekérről vették meg aztán az ebédfőzéshez. De mielőtt elment volna feladatul kaptam, hogy mire visszaér, szedjek le egy szekénderéknyi dinnyét, mert ebéd után azt viszi eladni. Nagyon kellett tudni, hogy melyik dinnye érett, mert bizony komoly veszteséget jelentett minden tévedés. Nézni kellett a színét, a fülét, a kunkorgóját, a hasát, majd megkopogtatni, végül arra is tanított, hogy muszáj dönten. Volt 10-15 kg-os dinnye is. Előkészítve azt a szállításra, a leszedett dinnyét a föld szélére hordtam és felkupacoztam. De nem csak ebből állott a dinnyecsőszség. Közben el kellett végeznem tőlem elvárható feladatokat. Meg kellett forgatni a jobb és tökéletes száradás miatt az édesapám által lekaszált rendet, a szénát. Ha már virágzott, el kellett kezdenem a dohány kacsolását, majd szedni az aljleveleket. Többnyire gyalogosan, de jött és ott volt az édesanyám is. Mihelyt elvégezte a legfontosabb házkörüli teendőket, hozta ki hozzánk az ételt. Ősszel a paprikát szedtük, fűztük, vagy kicsumáztuk, amit a gyűjtőhelyeken a konzervgyárnak vásároltak fel. Egész éjszaka magvaztuk a besztercei szilvát, amit kora reggel kellett elkezdni főzni, mert amire megöregedett (azaz sűrűre főtt) este lett. Feledhetlen emlékem, amikor a hosszú kavarófával kavargattam a ciberét, ami már nagyon köpködött, fröcsögött; így történhetett, hogy a karomat megégette, súlyos mély égést ejtve a bőrömön. De nem volt mit tenni: csinálni kellett tovább, hogy le ne égjen a lekvárnak való. Kémény próbatétel volt ez egy gyermek életében, de utólag én már csak ennek a szépségére, a sok sikerélményre tudok visszaemlékezni, és a tanulságra: fogat összeszo-

rítva is meg lehetett oldani feladatokat, már aki tud akar-ni. Mert ez is egy hatalmas adománya a Teremtőnek. Nagyon kell tudni értékelni, ha valaki megkapja ezt, mert sokan épp a küzdés képességének hiánya miatt buknak el. Édesanyám nagyon tudott ösztönözni-segíteni engem a munkában. Ilyen volt a kapálás is, amikor egymás mellett és egyszerre kezdtük el ugyan a sort, ám (természetesen) elhagyott engem, de tíz méter után elkezdett nekem besegíteni, így lassan utolértem, sőt akár elébe is kerülhettem... Végül lelkesedésemben beletanultam a fortélyokba. Így volt ez a főzésnél is. Összeállította a tésztát, én pedig gyúrhattam, dolgozhattam rajta tovább. Ha nem segitettem, később lett kész az étel. Mindig volt valami: hozd ide, szaladj oda feladat, ha látta, hogy talán unatkozunk. A parancs mindig így szólt: No, aztán egyik lábad itt, a másik ott! Ez azt jelentette, hogy gyorsan oldd meg, ne időzz! Azért játszhattunk is olykor. Amikor az állatok már hazajöttek a legelőről, előbb a csürhe (a disznók), aztán a csorda (a tehenek), és a tejet is elvittük a csarnokba, az utcában lévő gyerekek csapatba verődtünk és kiütős labdajátékot játszottunk. Az öregek kint ültek a kapuk előtt és gyönyörködtek az ügyességünkben, figyelték, hogy melyik gyerek a talpraesettebb, az elismerésre méltóbb. Lefekvés előtt a kútnál mosakodtunk a hordóban lévő vízből, ami nap közben felmelegedett. Az is tudomány volt, hogyan kell húzni a vizet és mennyit.

12 éves lehettem – Édesanyám épp’ az osztással való műveletet gyakoroltatta velünk, amikor egy osztálytárs-barátnőm azt súgta nekem, hogy: „Kistestvéred lesz!”. Nagyon meglepett a dolog, főleg azért, mert nekem ezt nem mondták el. „Nézd meg, milyen kövér lett az anyukád hasa!” –, suttogott! Soha sem jutott eszembe az

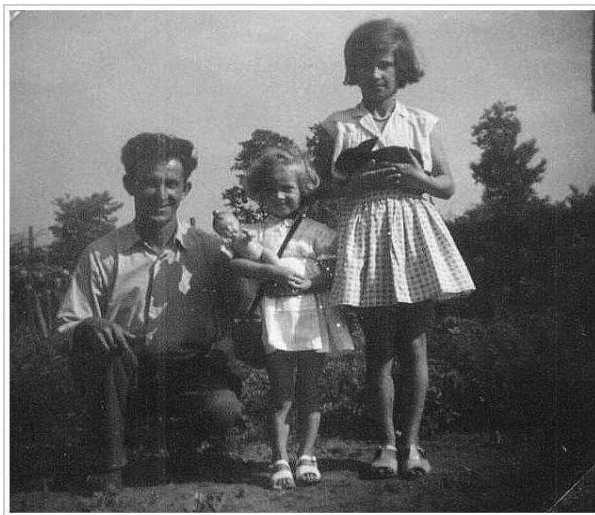
Édesanyám hasát nézni, én mindig az arcába néztem, és búzavirág szemeit kerestem. Nem voltam meggyőződve arról, hogy az osztálytársnőm igazat mondott volna, ám kiderült a hír nem pletyka, hanem igaz. Veszélyes volt ez a terhesség, hiszen az Édesanyám már 40 éves volt, és az orvos is azt mondta, ha gondolja, megszakítja a terhességet. Anyukám azonban ragaszkodott a babához, abban a reményben, hogy megsegíti Őt az Isten, és lesz végre egy kislány. Ezt a hitét én borzasztóan sérelmeztem, mert úgy gondoltam, hogy egy fiú sosem lehetne értékesebb, mint én. Mindent meg tudtam én akkor már csinálni: szőrén megültem a lovat, be tudtam fogni a szekérbe, a fogatot kihajtani a szántóföldre, ha éppen Édesapám úgy rendelkezett. Ismertem az erdő fáit, tudtam milyen fába, milyen vad alanyba, milyen oltványt lehet beültetni. Ismertem hangjukról a madarakat, tudtam melyik és milyen az ehető gomba, hogy a sertések a makkot is szeretik, és megeszik, amennyiben nem termett elég kukorica. Hogyan viselkednek a méhek, és így tovább. Valójában ennyi időskoromra fiúsítva voltam. A húgom ezekre nem volt fogható, ő leginkább csak olvasott és édesanyám körül időzgetett. Mikor a hatodik osztályt befejeztük épp' az utolsó tanítási napról mentem hazafelé, amikor nagy jajgatás hallatszott ki a házból. Édesanyám a birtokra ment aznap, mi történhetett – sajdukt fel bennem a kérdés!? Az történt, hogy nagy keservesen megszületett a gyönyörű kishúgom: Gizike, miközben mindkettőjük élete veszélybe került. Úgy három hónapos korától, természetesen mindent elsajátítottam: tudtam babaügyben is. Édesanyám mehetett ismét a földet művelni. Azt akkor, '59 nyarán és az őszi betakarításkor nem is gondoltuk, hogy mekkora fordulat készülődik...

TERMELŐSZÖVETKEZETBE KELLETT TÖMÖRÜLNI

Abban az évben még betakarítottuk a termést, de hamarosan megjelentek a szervező agitátorok. Jöttek naponta: „reggel, délben és este”. Elmondták a beszerző ideológiát: miért lesz az jó, mindnyájunknak, ha belépünk a szövetkezetbe. Mondták mindezt azok, akik soha nem műveltek földet, nem ez volt a létformájuk, és már csak ezért sem voltak hitelesek. A korábbi szövetkezeti tapasztalatok alapján senki nem akart TSZ-be tömörülni, ahol – mondták! – a mezőgazdaság iparosítva, gépesítve lesz, és ahol kollektíven dolgoznak, kollektíven nevelődnek a gyerekek, stb. A belépni nem kívánók, köztük Édesapám is a földdel kapcsolatos egyéni tudást és tapasztalatot, a birtoklás örömének átadását, az önállóság elvesztését féltették leginkább. Mindennek tetejébe odaadják az eszközöket, szeretett igavonó állataikat, akikkel már szinte baráti viszonyban voltak – ezek tűntek a legriasztóbb körülményeknek. Elvben sokan egyetértettek vele ugyan, másrészt azonban ilyet még soha nem próbáltak. „Járt utat a járatlanért el ne hagyj!” – mondták. Ki lenne az, aki vezetni tudná, ha mégis megalakul a szövetkezetet, hogyan lehetne egyáltalán megszervezni?! – ez volt a beszédtema az egész faluban. Én iskola után legalább három hónapig éltem azt az életet, hogy egyfolytában mindenben akadályoztatva voltunk. Az édesapám próbált túljárni az agitátorok eszén, és egész napra eltűnt valahova. Olykor a hóesés előtt hordta és szórta ki a trágyát, ment el metszeni, remélve, hogy csak megunják, és nem jönnek többé. De ők nem csüggedtek: egymást váltva jöttek, szinte már velünk éltek. Azt próbálták meg elérni, hogy az emberek megtörjenek és beadva a derekukat mégis

belépjenek. – Ebben állt a az agitációs munka lényege. Engem személy szerint meg is győztek. Emlékszem egy este: Kölcsey Ferenc Huszt című versén keresztül ideologizáltam az édesapámat, hogy próbáljon meg messzebb látni. Február vége volt már, sürgetett az idő, lassan kezdeni kellett volna a szántás-vetést. Mindenki arra várt, hogy egy értelmesebb ember meghozza végre a döntést, az egyik volt közülük az édesapám. Végül egyre radikálisabbá váltak a beszervezők eszközei és módszerei. Egy nap beinvitálták édesapámat a tanácsházára, és ott tartották, mondván, hogy most fordított lesz a helyzet, ezután ők lesznek a vendéglátók. Három nap múlva jött haza azzal, hogy aláírta a belépési nyilatkozatot, de úgy, hogy: megverték, megalázták, lelkileg megtörték. Napokig feküdt, de arra azért felette vigyáztak, hogy ne jöhessenek át hozzánk a szomszédok. Kis idő múlva hangosbemondóval harsogták, kisbíró által kidoboltatták, hogy belépett. Így aztán rövid időn belül az egész falu „megtért”, és aláírta a belépési nyilatkozatot. Eként zajlott le a mi településünkön (és szerte az országban) a mezőgazdaság szocialista átszervezése... Természetesen, nem olyan vidáman történtek a dolgok, ahogyan azt a filmhíradókban és a történelemkönyvekben megírták és tanították az utánunk jövő korosztályoknak. De arról beszélni nyíltan, nem volt ildomos, csak szájhagyományok után terjedtek el a legkülönbözőbb beszerzési rémtörténetek. Természetesen volt már a világtörténelemben olyan, amikor az emberek maguktól nem látták be, hogy nekik mi a jobb. Ilyen lehetett a keresztény hittérítés időszaka is, legalábbis én így képzelem el. Az állam valójában a TSZ-ek által juttatta megélhetéshez a nincsteleneket és újrarendezte a vidéki települések irányító hatalmát. Az udvar kiürítését, a Csillag nevű

lovunk elvezetését, a pajta és egyebek funkcióvesztését az édesapám nehezen élte meg. Egyik alkalommal két fiatalember a moziból hazafelé jövet találta az úton összeesve. Először azt hitték, hogy egy részeg ember fekszik ott, de az egyikük felismerte és tudta, hogy nem szokott italozni. Rettenetes állapotban hozták haza, olyannyira hogy orvosra volt szükség: félre beszélt, lehetetlen dolgokat kiabált. Kézenfekvő volt, hogy nem az Édesanyám, hanem én megyek el az orvosért a szomszéd faluba, hisz a kistestvérem karon ülő piciny gyermek volt. Ekkor, 13 évesen győztem le a sötétől való félelmemet. A szél fújt, az ágak zizegtek, beszéltek; az út kivilágítatlan volt, – csak a hold vezetett. Lélekszakadva futottam, hogy hagyjam a hátam mögött képzeletemben engem üldöző szellemeket, és mihamarább az orvoshoz érjek. Ófehértói otthonában Szederkényi József doktor bácsi jól ismerte a szomszéd falvak embereit is. Amíg berakta a táskájába a szükséges eszközöket, engem a felesége vett gondozásba. Amikor már én is helyet foglaltam a köztisztelő orvos mellett a kétkerekű lovas kordély ülésén, meleg pléddel burkolta be fázó testemet. Útközben a körülményekről kérdezgett. Édesapám végül erős nyugtató injekciót kapott és Szederkényi doktor addig maradt nálunk, amíg le nem csendesedett. Hagyott ott gyógyszert, elmondta a szükséges teendőket... A javulás időlegesnek bizonyult: pár nap múlva kényszerzubbonyban mentő szállította el. Hazajött ugyan néhány hónap múltán, de sosem nyerte már vissza régi személyiségét, és az erejét sem. Ha összeomlik az idegrendszer, csak tünetileg kezelhető, de nem regenerálható! – mondta az orvosunk. Ebben az időben kerültünk egymáshoz igen közel édesanyámmal: szavak nélküli mély lelki szövetséget kötöttünk.

6. Kép. Édesapám – Novák András –
Kishúgaimmal: Gizikével és Erzsikével

1978. december, illetve 1979. májusi haláluk után, iratok és tanúk hiányában, sem földet, sem kárpótlást nem kaptunk. A bútorzat eltűnt. Szomszédunk a lakóportát szétbontotta. Eltűnt minden felépítmény, a bontási faanyagok, a kút, az új kapu és kerítés – minden. Bérmentesen, mintegy,- tulajdonuként használják tovább. – Ott ez a mentalitás. Szüleimet itt Nyíregyházán temettük el, mert halálukkor úgy éreztem, hogy a környezet, a település nem érdemelte meg őket. Ahogyan Édesanyámnak gyermekkoromban túlcsordult szeretetemben egy mesélés közben megígértem, nem felejtettem el „Márványpalotát” építtetni Nekik (sajnos, csak síremléket), de művészi ihletettségből saját magam terveztem azt. Talán 30 éven át nem jártam Besenyődön, csak emlékeim szárnyalták be a jól ismert, szép emlékekkel övezett utakat, házakat,

helyeket. Valójában ambivalensek az érzéseim: nem kedvelem, de lelkem mélyén mégis szeretem őseimet ringató szülőhelyemet! Keserű érzésem – ha olykor van –, a szüleim miatt maradt bennem.

*„Ha élet zengi be az iskolát / Az élet is derűs iskola lesz./
S szent frigyüket így folytatják tovább”*

(Ady Endre)

TARKABARKA KÉPEK A TUDÁS VILÁGÁBÓL

Az iskolai tanulmányokhoz való viszonyulást (akárcsak az Istenhez viszonyulást) alapvetően a család mentalitása határozza meg. Az anyai családomban zenei tehetség rejtett. Édesapám is jól énekelt, de az idilli az volt, amikor biztatására esténként (ha úgy alakult) édesanyám dalra fakadt. Mire iskolába mentem, legalább 100 dalból állt a dalismeretem: „a repertoárom”, amivel alkalmadtán Szüleimet és Erzsike testvéremet szórakoztattam. Történt egy nyári alkonyatkor, hogy nekibátorodva felültem a ház végében lévő padlásfeljáró magasába és fokozatosan kieresztve a hangomat énekelni kezdtem a „Páros csillag az ég alján...” kezdetű dalt. Éreztem, hogy jól kezelem a hangomat ebben a dalban, amiben gyönyörűek a hajlítások, ezért meglehetősen jól tudtam produkálni vele magam. Kérdezték is másnap édesanyámat a szomszédok, hogy talán bizony rádiót vettünk, vagy ki volt az nálunk, aki ilyen gyönyörűen énekelt?! Az iskolában is felfedezték ezt az adottságomat, így lettem én a nótafa. Édesapám jóvoltából pedig az irodalomra lettem fogékony. Parasztembernek gerendán van a könyvtára – mondták akkoriban. Kevés könyv is elegendő lehet ahhoz, hogy az ember korán

megszeresse az olvasást. A hosszú téli estéken, igen korán megismerkedtem édesapám érzelmmel teli felolvasásai alkalmával: Petőfi verseivel és Arany Toldi-trilógiájával. Gyerekkoromban még csak fogalmam sem volt róla, de később már rájöttem, hogy némi diszlexiás: olvasási-, tanulási zavaraim is lehettek, s emiatt voltak kemény küzdelmeim az ismeretek önálló elsajátításával. Mint árulkodó jel, még ma is előfordul, hogy írás közben eltévesztem, illetve összekeverem a g- és a k-betűket. Kisiskolásként, olvasás helyett szívesebben lapozgattam egy Blaha Lujzáról (a nemzet csalogányáról) írott könyv képes világát.

Apai ágon primadonna is volt a családukban, – nagynéném: Jelinek Viktória. Kassáról a nővérével, Irén nénivel és az ő férjével, Józsi bácsival együtt érkeztek a falunkba, mert erőszakkal kitelepítették őket Kassáról, így kényszerűségből akkoriban a szüleim által épített szoba konyhában éltek. A felvidéki kapcsolatait mindig tudatosan ápolta, mert mindenáron haza, a szülőhelyére, a színpadra szeretett volna visszamenni – amire azonban sosem került többé sor... Zárkózott volt, az itthoniak közül csak kevés emberrel érintkezett. Tőle mégis sok mindent ellestem! Belőle, emberi lényéből: tartásából, méltóságából tudatosan több mindent „magamévá” tettem: átörökítettem. (Idejekorán halt meg gyomorrák következtében.) Irén néni a menekülés gyötrelmei között fél oldalára lebénult, de felerősödve, betegen is a hűgát és sokdioptriás, betegeskedő férjét szolgálta. Mindezek mellett Irén néni jókedvű volt, sokat énekelt és beszélt is szlovákul, hogy ne felejtse el a nyelvet. Senki mást nem hallottam addig idegen nyelvet beszélni. (Mikor hajlott korára magányos maradt, egy Idősek Otthonába került, ahol főiskolásként, már csak a földrajzi közelségük okán

is, olykor Erzsike húgom látogatta meg.)

Összességében ezek az események, történések adtak számomra a művészetről és kultúráról kiinduló élményt vidéki életemben. ..

Az első irodalmi olvasmányom, hatodik osztályos koromban Móricz Zsigmond: „A boldog ember” című könyve volt. Megbirkóztam vele, különösen azért, mert a könyvet Puskás Lászlóné Irénke néni, a magyar tanárnőm, adta a kezembe azzal, hogy élménybeszámolót kellene tartanom belőle. Két hetet adott az elolvasásra. Talán észrevehette, hogy mennyire feszengek a saját világomban és ezért Móriczcal erősített. Az Erdélyi trilógiát olvasva tőle, Ő lett és maradt számomra az „Írók királya”. Irénke nénitől hallottam azt is, hogy a verssel nagyon sok mindent lehet kezdeni: az ember boldoggá teheti magát úgy is, hogy olvassa, úgy is, ha mondja, de akár úgy is, hogy énekl. Például Csokonai „Reményhez” című versét főzés, de főként takarítás közben. Ne adjuk fel-, és meg magunkat, – mondta nekünk bátorítóan – bármilyenek legyenek is a körülményeink, bármilyen nehézségben is legyen részünk most és az eljövendő időkben. Ilyen szülői, valamint tanítói-tanári hatásra más falusi gyerekekhez viszonyítva talán az átlagosnál is erősebb alapokat kaptam emberségtudatból, irodalom-, és zeneszeretetből... Mindezen túl nagyon szerettem a természettudományokat, a biológiát, a kémiát. A kémiát Molnár Gusztáv tanár bácsi tanította, és igen sokat köszönhetek neki, hogy általa megszerettem ezt a különös tantárgyat. Az egyik alkalommal a felmérőmet négyesre értékelte, jöllehet, előre elmondta az osztálynak, hogy milyen témakörből írunk majd dolgozatot. Mindazok ellenére, hogy nem jelest adott rá, úgy dicsérte és elemezte, mintha a legkiválóbb

dolgozat lett volna az enyém. Érezte velem, hogy figyel rám, hogy fontos vagyok neki... Ezért hálából annyira igyekeztem a tanulással, hogy valóban kiváló lettem. Ezek után már nem tudtam nem szeretni a kémiát. Megértettem a vegyi kötések, fejből kivágtam a szappanfőzés, a papírgyártás képletét, amit bizony mára mind-mind elfelejtettem. Pontosabban, az akkor megszerzett ismeretekre később nem nagyon volt szükségem, s ezért az idők során mennyi minden csupán passzív tudássá vált.

Elgondolkodtató, hogy egy nyolc osztályos képzés is valójában milyen sok ismeretet rejt! Manapság már tisztában vagyok azzal, hogy az értelmi intelligencia nem csak az elsajátított tudáshalmazt, de a veleszületett képességet is jelenti – a problémák jobb megoldására. Ezért is szokták megkülönböztetni az innovatív (szellemi) és a kreatív (alkotó) intelligenciát. Az irodalom szempontjából van egy harmadik lényeges képesség is: az érzelmi intellektus. Tehetséges illetve szerencsés találkozás az, ha valakinél ezek mind együtt állnak: megvannak. Ezért soha nem kell csodálkozni azon, ha a való életben az ilyen ember (emberek), akár egy általános iskolai végzettséggel is szép ívű, nagy karriert fut (futnak) be... Jelesül: az irodalomból pl. a Testőrírók, vagy később az élet más területén: Tanácselnökök, T.SZ. (Termelő Szövetkezeti) elnökök, és így tovább... Mert alapos (szerzett és veleszületett!) tudással, sokan képesek iskolai végzettségüknél jóval magasabb szintre emelni magukat. Tiszteljük ezért előítéletektől mentesen egymásban az Embert!

KÖZÉPISKOLÁS ÉVEIMRŐL

A középiskolás időszakomról elmondhatom, hogy akkorra már valóban beértem. Ebben az életkoromban a körülmények voltak inkább az érdekesek nem annyira a tanulmányok. Copfos kislány voltam még, színes masnival a hajamban. Első alkalommal helyhiányra hivatkozva elutasítottak: nem vettek fel a középiskolába. De nem nyugodtam bele: vonatra ültem, és a felvételi lapommal beutaztam Nyíregyházára, a Zrínyi Ilona gimnáziumba. Miután bebocsátást nyertem az igazgatói szobába, a gimnázium igazgatója sajnálkozását kifejezve ugyanazt mondta el nekem, amit korábban már megírtak. Én azonban kötöttem az ebet a karóhoz: nem küldhet el, mert én tanulni akarok, és ha innen kilépek, leülök az ajtó küszöbére, és addig ülök ott, amíg fel nem vesz.

Makacsságom, elszántságom, állhatatosságom megérinthette, mert abban egyeztünk meg, hogy magánál tartja a felvételi lapomat, és meglátja, hogy mit tehet értem. Egy hónap múlva jött az értesítés az iskolába, hogy: – felvettek. Nyitottak egy új „E” osztályt, melyben az iskolakezdetkor 36 tanuló kezdhette el középiskolai tanulmányait. Sőt, a következő évben már „F” osztály is indult... Mi is a II. Világháború utáni, a magyarországi történelemkönyvekben elhíresült „Ratkó-gyerekek” nemzedékének tagjai voltunk.

A gimnáziumi évek alatt a legnagyobb problémát az iskolába való bejárás jelentette nekem, a családnak pedig komoly pénzügyi terheket, ideértve a beiskolázással járó költségeket is. Magára sokat adó intézmény volt a Zrínyi Ilona gimnázium, meg lehetőszen nagy szigorral, és mondhatni: vasfegyelemmel. A bejárás már csak azért is nehéz volt, mert fagyban, hóban, napsütés-

ben 3-3 km-t kellett gyalogolni kiépítetlen földúton, a falunktól a szomszédos Levelek községben lévő vasútállomásig, oda s vissza. A vonaton töltött időt is tanulásra használtam, mert otthon legalábbis bizonytalan volt, hogy megtehetem-e, hiszen nem tudhattam este milyen helyzet fogad. Édesapám akkorra már teljesen kiábrándult (ahogy ezt gyakorta mondogatta) az általa „Gazság” Tsz -nek titulált Igazság TSZ-ből, és helyette a budapesti „feketevonatos” ingázást választotta inkább, illetve neki az jutott osztályrészül. Egy építőipari vállalatához szegődött el. Időközben a nagymamám sérelmekkel terhesen hozzánk, vagyis a saját házába visszaköltözött, mondván: Mátyásföldön már nincs rá szükség, önállósodtak az unokák. Amikor ők ketten itthon voltak, a múlton való örökös rágódás közepette, nagy ribilliót csináltak, – ami az édesapám idegkimerültsége miatt igen gyakran fordult elő. A téli időszak eleve katasztrófahelyzetet idézett elő. A kevéske tüzelőanyag miatt egyetlen szobába kellett meghúzódnia három felnőttnek, három gyereknek, három generációnak. Villany nem volt, csak petróleumlámpa világítás, mert nem a miénk volt a ház, a Nagymamám pedig úgy döntött, hogy márpedig neki úgy jó minden, ahogy van. Élete romjain egyre csak erősödtek az agyi érelmeszesedésből következő problémák. A családi kiadásokra Édesanyám teremtette elő a pénzt, pénzügyi zsenijének, üzleti szellemének, szorgalmának köszönhetően. Mindent tudott, amit egy gazdaasszonynak tudnia kellett. Azt, hogy legyen valami külön kívánságom, fel sem merült bennem soha. Mindenesetre igyekeztem szorgalmasan tanulni, voltak sikereim, de kudarcaim is. Megkínlódtam a nyelvtanulással, nehezen ment, mert az orosznyelvoktatás az általános iskolában igen szerény

volt. A második nyelvként választott németnyelvben pedig (akkoriban) nem láttam sok perspektívát. Tartott ez mind addig, amíg meg nem találtam a megfelelő módszert a nyelvtanuláshoz. Megküzdöttem vele rendszeren, ráadásul lábtörés miatt két hónapra kiestem az iskolalátogatásokból. Egy testnevelés órán történt a nagy baleset. Úgy tűnt, hogy emiatt nem tudom majd behozni a lemaradást... Dörzsölték is tenyerüket az ellendrukkerek, a gáncsoskodók, mert valljuk be az emberi irigység mindig is működött, amit a felnőttek hatékonyan képesek átörököíteni a gyerekeikbe is.

A középiskolában először egy osztálytársam tette rám a legnagyobb hatást, aki nagyon szépen beszélt és adta elő a maga tudományát. Őt figyeltem, hogy lekoppinthassam a módszereit. Egy idő múltán a környezetem kezdett személyiségként kezelni – főként az osztálytársaim. Voltak tanárok is, akik felfigyeltek rám, láthatóan érdekelték őket. Különösen jólesett (többek között) a hangszíne alapján zordon Dr. Nagyősi Béláné Éva néni figyelme és nagyrabecsülése. Általában megközelíthetetlen, hideg méltóságnak tartottak. A távolságtartásom abból adódott, hogy nem akartam kiadni a szerény és elég keserves családi hátteremet. Ezért kitaláltam magam. Tudatosan ügyeltem a szép beszédre, a korrektségre, a külsőségekre, mint például: a frizurámra, a cipőm tisztaságára, a köpenyemen naponta lecserélt különböző fazonú-formájú fehér gallérjaira, a tornaórák előtti frissességre, az egyenes tartásomra, a könnyed járásomra. Ezek aztán beintegrálódtak alakulóban lévő személyiségembe. A készség tárgyakon kívül a biológia tantárgy volt az egyetlen, amelyből kizárólag csak ötös jegyeket kaptam, de legalább volt valami, amiből a legjobb lehettem.

7. Kép. Olvasó lány
Sajátkészítésű gobelin

A mai napig hálás vagyok szüleimnek azért, hogy lehetőségeikhez képest, olykor azt meghaladóan, megadtak minden támogatást a tanulásomhoz. Akkoriban egy érettségi már komoly hozományt is jelentett egy lánynak, jóllehet tudtam, hogy ez nem elég, itt nem állhatok meg.

Amiről nem én magam tehetek, azt nem is tudom sem bűnömként, sem erényemként értékelni. Élethelyzetünk sokszor predesztináció: eleve elrendelés... Abba a miliőbe, Családba, Hazába, történelmi korba születünk, ahová egy felsőbb hatalom szán minket. Bárki emberfiát, bármikor hozhat nagyon nehéz helyzetbe a sors! Akár egy pillanat alatt összeroppanthat mindaz, amit építettünk, amit egy rajtunk kívülálló körülmény akár semmivé is tehet, minden emberi szorgalom, jó szándék, törekvés és igyekezet mellett. És mégis, ezek ellenére is: minden körülmény között embernek kell maradni; keresni kell és meg is találni a reménytelenségből a kiutat.

SAJÁT LÁBRA KELLETT ÁLLNOM

Miután 1965-ben sikeresen leérettségiztem, otthon már nem volt maradásom. Méltatlannak éreztem, hogy passzívan tovább viseljem a ránk szakadt reménytelen körülményeket, az egyhelyben toporgást. Minden lepusztulóban volt, a kimutatható családi összjövedelem 250.- Ft/ hó volt egy főre számítva: – minden fillér számított tehát a még otthon maradóknak. Szabolcs megyében nem találtam nekem is megfelelő munkát. Kétes külsejű, rosszarcú férfiak kerültek elő valahonnan és többünknek (a lányoknak) tettek homályos ajánlatokat. Végül egy hirtelen elhatározásból Pestre utaztam, gondolván: a fővárosban sokkalta nagyobbak a lehetőségeim nekem is tetsző munkát találni. Feltételeztem és reméltem, hogy a rokonaimtól talán fogok kapni annyi lehetőséget érettségi ajándékkul, hogy rövid időre vendégül látnak. Amikor az ember már „érett”, felkészült, akkor a lehetőségeken és a találkozásokon múlik, hogy ki mit hoz ki magából – gondoltam. Vártam tehát, hogy mit kínál az utazás. Édesapámmal együtt utaztam a Nyugati pályaudvarig, ott elköszöntünk, és Ő a munkásszállásra ment. Mivel késő éjszaka érkeztünk meg, ezért a pályaudvaron töltöttem az időt reggelig, hogy éjjel mégse zavarjam a rokonaimat. Megérkezésemkor fogadtak ugyan, de értelemszerűen ugyancsak meglepetten. Bennem valahol mélyen még élt a kislány, de Ők már felnőttként kezeltek. Érdeklődtek érkezésem okáról, majd fancsalian, de mégiscsak megadták magukat az elképzelésemnek. Segíteni nem tudnak – ezt előre bocsátották! Felkerestem a barátnőimet, olvastam az újsághirdetéseket, mert Pesten sem volt semmi munkalehetőség. Végző megoldásként szív-

dobogva kerestem fel apai nagybátyámat: Novák Sándort, akivel bár nem tartottunk szoros kapcsolatot, egy fekete Volgával tett szülőfalui látogatásakor mégis érdeklődött elképzeléseimről, és megadta a telefonelérhetőségét is. Életemben senki nem fogadott még olyan szívélyesen, mint akkor Ő ott: a SZOT (Szakszervezetek Országos Tanácsa) Fővárosi székházában. Előadtam a körülményeimet, amire Ő a kezembe adott egy cégjegyzéket és azt mondta: talán keress valami szimpatikus vállalatot! Kis idő múltán, a „Nos...!?” sürgető felszólításra, zavaromban a Fővárosi Finommechanikai Vállalatra böktem. Azonnal felvette az asztalán lévő telefont és a vállalat SZB (Szakszervezeti Bizottság) titkárát tárcsázta, aki azt mondta a Nagybátyámnak, hogy másnap menjek el a Nagydiófa utcába, mert valaki épp' szülni megy, és felvesznek helyettesítőnek három vagy hat hónapra. Az első lehetőségbe belekapaszkodtam. Nyári munkát már végeztem a középiskolai évek alatt, tudtam mi a munkafegyelem. Míg fizetést nem kaptam apai nagynéném és anyai nagybátyám családjában tengődtem, de a pénzecském meglehetősen erősen fogyott... Számos hirdetési címre elmentem, amire találtam végre egy árban is megfelelőnek mondható ágybérletet a Rumbach Sebestyén utcában. Nem tudtam, hogy mivel jár az, hogy csak este 6-kor jelenhetek meg és takarodó, legkésőbb reggel 7-kor pedig el kell hagynom a lakást. Egy idő után a munkatársaim azt találták ki, hogy kérelmezzem a fizikai dolgozók öltözőjének használatát, mert ott van zuhanyzási és mosási lehetőség is. Kérelmemet támogatták: így megoldottam egy kardinális problémát. Ezek után már teljes emberi méltósággal tettem a kötelességeimet. Az utókalkulátori munkáért havi 1050.- Ft fizetést kaptam, amiből 300.- Ft/

hó ágybérletet fizettem. (Négyen aludtunk egy szobában. Az egyik lány diétás nővérképzőbe járt, a másik „beszkártos” (villamoskalauz), a harmadik szimpatikus érettségizett szappangyári munkáslány, – és én) Egyéb kiadásaim: étkezési költség napi 10. Ft.; a közlekedési költségek; a fennmaradó összegből takarékoskodtam, illetve fokozatosan megvásároltam, amire feltétlenül szükségem volt. Nagyon megfontoltam a szórakozást, vagy akár egy fagylalt elnyalását is. Egy közepes méretű bőröndöm volt, amiben mindenem elfért. A munkakezdés előtt kötelező volt egy előzetes munkahelyi alkalmassági vizsgálaton való megjelenés. Amikor még egy nőgyógyász is meg akart vizsgálni, meghökkentem, és zavaromban inkább elfutottam volna. A vizsgálati eredményeket átadtam a leendő csoportvezetőnek, aki miután megnézte, a szobában lévő öt kolléganőnek bejelentette a számukra legfontosabbat: „Virgó intakta!” Nem tudtam mit jelentenek ezek a szavak, hisz soha nem tanultam latinul, de végül is megfejtettem a jelentését: érintetlen szűz...

Ezeket itt és most azért volt lényeges elmondanom, mert későbbi pesti kolléganőim ennek megfelelően viszonyultak hozzám, és vettek pártfogásukba. Három hónap kellett, amíg jól eligazodtam a fővárosban, és az utókalkulációs munka területén is magabiztossá váltam. Megtudtam, hogy munka mellett csak akkor tanulhatok tovább, ha két év szakmai gyakorlatom is van. A körülmények szabta, több mint elegendő szabadidőmet, nem céltalan lődörgéssel, hanem hasznosan kívántam eltölteni (csak este 6 órakor mehettem az ágybérletembe!) s így történt, hogy egy az MTK-sportegyesület által atlétákat kereső hirdetésnyre a szappangyári lánnyal, Rózsával elmentünk és jelentkeztünk. Miután szemrevételeztek

bennünket és mozgáspróbát tettünk, az atlétikát javasolták nekünk. Mindketten a gerelyhajítást választottuk. Két évig jártunk oda, de hiábavaló volt minden szorgalmunk, be kellett látnunk, hogy nem lehet belőlünk élversenyző. Nekem 17 méter távolság volt a legnagyobb teljesítményem. Az edzések igen kemények voltak, és rengeteg táplálékot (kalóriát) kellett magunkhoz venni, hogy az edzéseken a súlyos vasakat ki tudjuk lökni vagy emelni. Akik már versenyeztek (természetesen) élelmezési pótlékot kaptak, nem úgy, mint mi! Mindenesetre hasznos és jó multság volt, Zénó bácsi: az edzőnk pedig vérbeli pedagógusként viselkedett velünk. A Fővárosi Finommechanikai Vállalatnál eltöltött első két évem ismerkedésekkel telt. A kalkulációs irodából a csengő műhelybe, majd a tekercselőbe kerültem betanított, teljesítménybéres munkára. Nagyon igyekeztem (hajtottam magam), mert nagyon kellett a pénz! Volt az úgy, hogy sem nem ittam, sem nem ettem, csakhogy teljesítsem a megszabott normát. Aztán újra irodai munkás lettem: a pénzügyi osztályon, majd a bérszámfejtőknél és végül újra a kalkulációs irodában. Közben az egyik munkatársam egy új ágybérleti lehetőséget ajánlott a Nyugati illetve abban az időben: Marx téren. Ég és föld volt a különbség az előző albérlethez (ágybérlethez) képest. Egy tündéri és intelligens hölgy, Csibike volt a szoba főbérelője, aki pótmamám, barátnőm is lett egy személyben, én meg kicsit a társalkodónője is. Szép emlékek fűződnek hozzá. Nagyon sok mindent tanultam tőle, mert egy hamisíthatatlan kultúremler volt. A háborúban egy bombatalálat miatt a teljes családját elvesztette. Őt sikerült megmenteni, életben tartani, de szerzett sérülései nemcsak a testén, a lelkében is örök nyomot hagytak. Pánikbeteg lett, és már csak emiatt is leszázalékolták. Csibikének a bérleti díjam

jövedelem kiegészítést s mellette emberi társaságot, nekem pedig a bérlemény szép lakókörnyezetet és anyai jó barátot jelentett.

Ilyen körülmények közepette már mertem vállalni a tovább tanulást, akkor még csak középiskolásfokon! Közgazdaságtant „hallgattam”, tanultam a Wesselényi utcában. Később 150 Ft- al magasabb fizetésemelésért elmentem könyvelőnek a Bartók Béla útra egy építőipari céghez. Négy év alatt (1969-re) 1400 Ft-ra nőtt a fizetésem. Új emberek, új környezet, új feladatok! Saját lábamra álltam. Azonban négy év elteltével budapesti munkásságom a végére ért. (A közgazdaságtudományokban jóval később – a rendszerváltás után – Dr. Fekete Ferenc professzor emiritus lett haláláig a privátmentorom.)

HÁT ÉN IMMÁR KIT VÁLASSZAK?...

Bessenyei Györggyel szólva: „... Dicsőség, pénz, szerelem vezérli az egész világot. Nincs ember, aki a három közül vagy egyiknek, vagy másiknak a rabja ne volna. ...” Következésképp nagyon lényeges, ezért nem hallgathatom el a szerelem témakörét. Anyai nagyma-mámtól kaptam úgy tizenhat éves koromban az intelmet, hogy messzire kerülni kell az olyan férfit, aki kártyázik, iszik, vagy nőzik. Természetesen megvolt ennek az intelemnek az alapos előzménye. Nagyapám családvonalán a szép nagyapám, Éva Gergely ugyanis ifjú korában a Vay gróf (Ádám a kuruc szenátor és a testvére Ábrahám leszármazottainak) kastélyában gyakori kártyavendég volt, ahol nem csak kártyáztak, hanem nagyokat ettek, ittak, és olyasmivel mulatták magukat, amit nem illett fiatal lányoknak elmesélni. Egyik alkalommal úgy ment haza a szépapám, hogy kártyán

elvesztette az örökségből származó földjét, a vagyonát. A gróf nagylelkű volt, felfogadta parádés kocsisának, hogy mégse váljon földönfutóvá. Ezt mementóként jegyezték az Őr településen élő anyai családban. Emiatt maradt később a családban mindenben kötelező magatartásformaként: a mértékletesség. Szóval: a szerelem!? Az olyan természetű „dolog”, amit nem igen kell keresni, egyszerűen utoléri az embert, ha az úgy van elrendelve. A fiú, aki talán először vetett rám szemet, az egyik barátnőm tőlünk egy évvel idősebb bátyja volt. Én a második középiskolai évetem fejeztem be, ő a harmadikat. Nyári szünetben a falu akkori középiskolás társaságával moziba mentünk, és ez a fiú miután kibeszélgette magát az ott tartózkodó szűkebb körével, hirtelen támadt ötletből a barátnőm és közém furakodott a leüléssel, még mielőtt elkezdődött volna a vetítés. A „Randevú Koppenhágában” című filmet néztük. A filmnek gyönyörű zenéje volt. Hazafelé jövet, a barátnőmmel mi haladtunk elől, mögöttünk pedig a többi lány közrefogta e szóban forgó fiút, és cseverészttek. Mikor a falu piacterére értünk, elköszöntem, mert nekem más irányba vezetett az utam. Mire a többiek közül megint csak hirtelen kiválva, utánam szaladt ez a srác, hogy segítsek már neki összehozni a filmzene dalmátát, mert kirepült a fejéből, és nem szeretné elfelejteni. Énekelve mentünk hazáig, miközben kölcsön kérte a textil zsebkendőmet, mert erősen gyöngyözött a homloka az izzadságtól. A zsebkendőt nem kaptam vissza, mondván, így már nem lehet visszaadni, előbb kimossa. Másnap délután már meg is érkezett a vasalt, finoman parfümözött zsebkendővel, és megint csak éneklő kedvében volt, míg a filmdallamot meg nem jegyezte. (Oly csodás, ha a tulipán szirmot bont/ oly csodás május

ígér a táj./ Zeng a szív, mikor virágok hangja hív/ oly csodás májust ígér a táj. Olyan pompás, ha zeng a szív, mikor virágok hangja hív/ Illatfelhőben élvezd hát, most a csodák dalát.) A következő nap meglepetésemre édesapámat kereste postagalamb ügyben, közben sandán rám nézett, és a dalunkat dúdolta. A látogatás szokatlan sűrűséggel ismétlődött, míg végre „vettem a lapot”. A többi lányt persze ette az irigység, de akkor Ő már csak rám figyelt. Vasárnaponként ezután már elmentem, – természetesen a barátnőmmel: a húgával – a falusi focimeccsre, ahol Ő balhátvédként játszott. Így történt, hogy szírmot bontott bennem a szerelem. Gyönyörű, sistergő, tiszta érzés volt ez. A találkozgatást taktikusan vezette, mint tánc közben fiú a lányt.

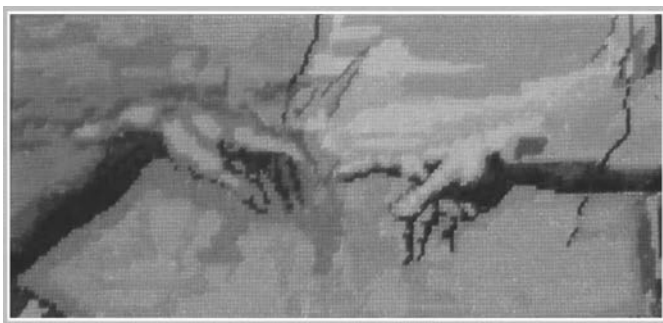
Már augusztus volt, csillaghullós este, amikor hazakísérve engem, furcsán próbált elköszönni. Közel hajolt az arcomhoz, majd visszahátrált, és ezt többször ismételve évődött, mígnem kijelentette, hogy ő bizony nagyon meggondolja, ki lesz az a lány, akinek az első csókot adja. Ezen elmerengtünk, beszélgettünk, így nem évődött tovább. Mikor végre elköszöntünk, hirtelen átölelt és megcsókolt. Mindketten remegtünk, libabőrösek lettünk. Azon az estén sokáig nem tudtam elaludni, a szám furcsán bizsergett, és nem is hagyott alább. Amikor másnap találkoztunk, látszott rajta, hogy ugyanazt élte át, amit én. Olyan finoman érintette meg a kezem, a hajam, mintha drágakincs lennék. Nemsokára kezdődött az iskola, Ő kollégiumban lakott, és a Kossuth gimnáziumba járt, én mindvégig bejáró voltam a Zrínyi Ilona gimnáziumba. Többször előfordult, hogy csak úgy kijött a vasútállomásra, hogy akár 10 percre is találkozunk. Egy lány a vonat lépcsőn állva, csipkelődő hangon megkérdezte tőlem: "Most a $\frac{3}{4}$ -es nadrág az új

divatja a fiúknak?” Ugyanis divat akkor is, mindenkor létezett. Utána néztem, és nyilvánvaló volt, hogy kinőtte a nadrágját. Nem érdekelt, mindent tudtam róla és lelki szemeimmel láttam Őt. Néha levelet küldött közös ismerősünkkel, de nem ám borítékban, hanem ceruzára feltekerte a papírdarabot, majd a ceruzáról lehúzott tekercset hüvelyk és mutató újjal ellentétes oldalairól 180 fokkal elforgatva benyomkodta. Ez olyan biztos lezárása egy bizalmas levélnek, hogy kibontás után már lehetetlen ugyanolyan módon helyreállítani. Visszaemlékezve: ez az egy évig tartó gyönyörűséges plátói érzelem nem serkentett a tanulásban, – időnként a tanórákon is ábrándoztam. A következő nyáron már nem volt felhőtlen a találkozásunk, gyakorta féltékenységi konfliktusokat generált. A hűga és a ráérős konkurencia mindig „kavartak” valamit, én a számomra méltatlannak ítélt helyzetben nem magyarázkodtam, hanem hallgattam. Védekezésésképpen tettem a dolgom, hisz sok volt otthon a feladat. Szerencsére nagy adományt kaptam a sorstól, mert úgy tudtam csendben szenvedni, hogy édesanyámon kívül más nem vette azt észre. Mikor negyedikes lettem Ő a Kecskeméti Főiskolára ment gépészetet tanulni. Egy ideig váltottunk még néhány levelet, aztán nem írt. Mikor legközelebb találkoztunk 22. életévemet betöltött fiatalasszony voltam. Hazalátogattam a szüleimhez, és egy igazbarátnőmmel beszélgetve elandalogtunk a tűzoltó szertári kúthoz ivóvízéért. A sors hihetetlenül nagy rendező: úgy intézte, hogy ott találtam Őt is. Miután addig nem varrtuk el a szálakat, Ő falfehér lett, mint aki elájulni készül, én pedig lángvörös, mintha elárultam volna. A barátnőm jelenlétében, remegő hangú rövid érdeklődése csupán udvarias formulára sikeredett, és jelezte, egy fiatal doktornő a menyasszonya. Kezet

nyújtottam és ezzel az érintéssel elkészöntünk. Nem találkoztunk soha többé. Bár épp' ma láttam egy képet a Kelet megyei napilapban, amit valaki beküldött, többek között Ő van rajta és a futballcsapat, melyet 1964-ben én fényképeztem a Pajtás fényképezőgéppemmel. Ő volt tehát: P. Gyula, az első szerelem, és sokáig az etalon.

TÁRSAT VÁLASZTOTTAM

Amikor Pesten munkát találtam, egy rendkívül értelmes kolléganőmhöz – aki bár nem szabolcsi, de mégis megyénk béli szatmári elvált fiatalasszony volt –, időnként be-belátogatott egy fiatalember. A kolléganőm előkészített borítékot adott át neki (anyagi támogatást). Jóllehet direkt fel sem néztem rá – nem engedte ezt meg akkoriban egy lánynak az illendőség –, de nekem külön sziát köszönt... A munka közbeni tereferékből kiderült, hogy az öccse a fiú, aki másodéves egyetemista. Annyira helyes, szép volt ez a srác, mint egy filmsztár, – nem is gondoltam vele.

8. Kép. Ádám teremtése
Sajátkészítésű gobelin

Karácsony előtt hazautaztam a szüleimhez, akkor már nyár óta nem voltam otthon, nem találkoztam a testvéreimmel, csak levelet írtam nekik. Mindenkinak vettem ajándékot úgymond pesti módra, jöllehet, mi azelőtt soha nem ajándékoztunk, csak a karácsonyfával, és templomba menéssel tettük meghittebbé az estét. Tömve volt a délutáni vonat. Az ablak mellett ültem s kinézve onnan egy barna, bő lódenkabátos fiatalembert láttam meg, világosszürke széles karimájú kalapban, foncsorozott szemüvegben, aki a peronon várakozva cigarettázott. Észrevett és azt kérdezte, hogy nincs-e hely? Mutattam, hogy – egy. Erre Ő felnyújtotta a sporttáskáját az ablak felé és kérte, húzzam le az ablakot. Úgy is tettem, elvettem a táskát és leraktam a még egyetlen szabad helyre. Hamarosan odaért, szabadkozott, hogy alig tudta magát ideverekedni a tömegben. Mikor levette kabátját, kalapját, meglepődve láttam, hogy a fiatalember nem más, mint a kolléganőm öccse. Nyíregyházaig végig beszéltek az utat. Elmondta, hogy a szüleihez megy, de majd csak a következő nap, mert a „menyasszonya” családjánál fogja tölteni az éjszakát. Mutatta, hogy milyen könyvet visz majd megkért, hogy segítek neki becsomagolni, mert nemrég volt csak ideje megvenni azt. Egyértelműen emlékezett rám. Mindenféléről beszélgettünk és Nyíregyházán – amikor mindketten átszálltunk a hazainduló vonatra – barátilag megpuszilta az arcom. Két hét múlva Pesten futottunk össze ismét. Kedvesen invitált, hogy nézzek meg vele a Szikra moziban egy nagyon jó filmet. Meglepődtem, és a „menyasszonyáról” érdeklődtem. Kitérően válaszolt valamit, ami után én baráti gesztusként értelmeztem a meghívást. Alig telt el néhány nap, amikor a munkahelyem előtt várt rám. Először azt hittem a nővére miatt van ott, de nem miatta, mert mellém sze-

gődött és arra jött, amerre én. A kereszteződésnél sem tért el, jött velem tovább. Elindultunk a Duna-part felé, sétáltunk s beszélgettünk – miután hazaértem, elköszöntünk. Pár nap után megint várt rám, akkor derült ki, hogy a lábát hozta rendbe, mert az előző alkalommal új cipő volt rajta, az véresre törte a lábát, de tűrte, mert egy évig már volt katona.

Rendszert csinált belőle, hogy a legváratlanabb helyeken bukkant fel, mert kiszámította, mikor hol kellene lennem, én pedig ott is voltam, ahol szerinte lennem kellett, mivel pontos voltam, mint egy svájci óra. A találkozásaink egyre rendszeresebbek lettek, kapcsolatunk komollyá vált. Csókolóztunk, mint az ifjú szerelmesek ...

A Margit-szigetre, később színház-, és opera bérletünk jóvoltából előadásokra jártunk, nem különben táncolni az egyetemi klubba (a Villányi útra), ahol megismertem csoporttársait, és lassan az egész családját.

Késői gyerek volt a családjában. Édesapja már 50 éves volt az Ő születésekor, de az orosz fogságban töltött évek miatt is eleve később nősült. A bátyja 16 évvel volt idősebb tőle – és a Gamma művek tekintélyes vezetője volt. Az unokabátyja, akikhez gyakran mentünk el Pesterzsébetre, a testvérbátyjával olyan viszonyban volt, mintha ikrek lettek volna. Korábban együtt jártak gimnáziumba Szatmárnémetiben, aztán Pesten a Műszaki Egyetemre. Józsit – a fiút, akivel „jártunk” – mindkettő kisöccsének tekintette. (A szoros kapcsolat annak volt köszönhető, hogy a szüleik úm. „keresztbe testvérházaspár” voltak. Vagyis egy család fia elvette a másik család lányát, míg a másik család fia az egyik család lányát.) Időnként a „menyasszonya” a Mátészalkán neves ügyvéd édesapjával felkeresték őt a kollégiumban.

Józsi azt mondta értelmetlen a kettejük kapcsolata, mert ekkora távolságot nem lehet áthidalni. Ugyanakkor nem akarja a lányt sem megsérteni, ezért kívárja, amíg megérti és elfelejti őt. Azt kérte tőlem, hogy próbáljam meg időlegesen elfogadni a kialakult helyzetet. A lány, Ildikó (talán Miskolcon) építészmérnöknek tanult. Egy idő után már valóban nem keresték fel őt. Nagyon imponáló volt a ragaszkodása, a számomra szokatlanul erős családi összetartásuk, de valamiért mégis sok vita volt köztünk. Mindig nevelni, átformálni akart szatmári (erdélyi) gondolkodásra, ami abban a formában bántott engem, mindemellett valójában mégsem tudott létezni nélkülem.

Azt hiszem a bizalom volt a legmélyebb emberi kapocs közöttünk... Számára én voltam az egyetlen fizikai vonzalom. Erről így vallott: „Egész testemben borzongok, ha megérintem a bőrödet.” Aztán mikor ötödéves lett, március 20.-án összeházasodtunk. Együtt tanultunk a kollégiumában, ezért rám is ragadt némi gépészmérnöki tudomány, mert én másoltam neki néhány jegyzetet – miközben készültem a saját vizsgáimra is.

9. Kép. Czimbula József egyetemi tablóképe

Nem maradtunk Pesten, mert neki családi döntés-re az idős szülők közelébe kellett mennie. Fehérgyarmaton egy állami gazdaságban kapott volna állást, de végül úgy döntött, hogy hazamegyünk a szülőfalujába, a termelőszövetkezetbe. Elbizonytalanodtam, hogy vele menjek-e, mert végül kiderült, hogy a szülőkkel kell majd együtt laknunk. Ott nem tehattuk meg azt, hogy tőlük távolabb, külön háztartásban éljünk. A megérzésem beigazolódott. Az édesanyja, aki egyszerűségében is nagyon rátarti volt („úri vérvonal”), sohasem tudta megbocsátani nekem, hogy a fia nem az ügyvéd lányát vette feleségül. A faluban lévő lányok és jómódú lányos szülők, pedig már nem köszöntek neki olyan szívélyesen, mint annak előtte, legénykorában. Természetesen ez a kényszereggyüttlét mérgezte az együttélésünket: a közös jövőnk.

Húsz éves házasságunkban két gyermekünk született, jóllehet, a férjem legalább négyre vágyott volna, de nem adott többet a Teremtő, – és talán tudta is miért. Életem leggyönyörűbb időszaka a gyerekeimmel való együttlét volt, úgy kamaszkorukig, amíg el nem kezdték vívni „gyermeki szabadságharcukat”. Megbonthatatlanná talán nem a gyerekek iránt érzett szeretet és felelősség tette a házasságunkat, hanem a bizalom, és az a tény, az a kifejezhetetlen kölcsönös hálaérzés, amikor és amiért együtt temettük el az Ő édesapját és az én szüleimet.

Az 1970. évi SZAMOS MENTI NAGYÁRVÍZ

A pusztító elemi erők mindig váratlanul törnek ránk. Legtöbbször nem is lehet rá felkészülni. Május volt, egy éve laktunk Csegöldön. Józsi, a férjem nem aludt otthon aznap éjszaka, mert, ahogy mondta: gond van a gátaknál, homokzsákokkal kell megerősíteni. Apósom legyintett: ide a világtörténelem óta még nem jött víz! – nyugtatott bennünket; jóllehet a Szamos úgy 5 km-re volt tőlünk. Falun korán kelnek az emberek. Miután az állatok etetésével, a reggeli rendrakással végeztünk, apósommal és anyósommal reggelizni készültünk. Józsi meggyötörtén, fáradtan robogott be motorkerékpárjával, és felszólított bennünket, hogy azonnal menekülnünk kell a templomtérre, mert jön a víz. Kirohantunk és láttuk, hogy vagy ötven méterre a háztól erőteljesen hömpölyög az ár. Anyósom felkapta az iratos dobozt, és egy szatyorba dobta. A tornácon kívül hagyott gumicsizmába ugrottunk, én egy piros vízhatlan kabátot még magamra kaptam, eközben a férjem szabadon engedte az állatokat. Addigra a sáros víz már az udvarban volt, ott még csak térdig ért. Apósom a férjem segédletével nagy hirtelen egy pléh teknőt szegezett a zárt ajtó elé. A kerítésbe kapaszkodva haladtunk a legmagasabb ponton lévő templom irányába, akkor már derékig érő vízben. Hallottuk a helikopterek zúgását. Az úton, ami a sarkon lévő házunk mellett háromfelé ágazott, egy mély széles árok fölött kisebb hidacska volt építve. Megdőbbenve láttuk, ahogy az örvénylő víz a szarvánál fogva csavar egy tehenet, majd beszippantotta a mélység. Egymáshoz közel, egyik kezünkkel a kerítést, másikkal egymást fogva araszoltunk előre. A helikopter már szállította az embereket. Egy fém kosarat eresztettek le és egyenként,

lehetőleg gyorsan, abba kellett beleülni. A gépre úgy 10 ember fért fel. Nem volt nagy tolongás, mert sokan nem akarták elhagyni az otthonukat, a települést. A férjem megnyugtatóan minket: Ő marad, nekünk viszont mennünk kell oda, ahova visznek. Végül Porcsalmán egy legelőn szállt le velünk a helikopter. Kiszálltunk és a gép máris visszafordult egy újabb szállítandó csoportért. Emberek jöttek elénk, és kedvesen invitáltak bennünket otthonaikba... Az egyik portára érve (ott már két család is volt akkor) két asszony palacsintát kavart és sütött, ebéddel készültek és kínáltak minket. Velük beszélgetve próbáltunk friss híreket szerezni. Megtudtuk, hogy a románok Magyarország felől az éjszaka folyamán (mentve az ő területeiket) átvágták a gátat. Valaki eközben azt közölte, hogy a Kraszna-híd még járható. Apósom döntött: azonnal indulunk, megyünk tovább Elvirához, a lányához (korábbi pesti kolléganőmhöz) Nyíregyházára. Ki tudja, hogy meddig kelle-ne idegeneknél „ingyen kenyeret enni?!“ – tette még hozzá. Mentünk, átértünk és odaértünk. Nyíregyházán a mi megpróbáltatásunkból semmit sem éreztek az emberek, az ottaniaknak „sütött a nap“. Jólöltözött emberek közlekedtek, és furcsán, lekezelően néztek át rajtunk. Talán akkor először éreztem életemben igazi empátiát (szolidaritást) a cigánysággal kapcsolatban, átérezve azt: milyenek lehetnek számukra a megsemmisítő tekintetek. A sógornőm és férje is meg voltak lepve, amikor beállítottunk. Egy-két nap múltán, a biztosítással rendelkezőknek gyors segélyt fizettek, ha igazolni tudta a jogosultságát. Mi húszezer Ft-ot kaptunk (A férjem pályakezdő havi fizetése akkor 3000 Ft volt).

Csegöldről egy hétig semmi konkrét hír nem érkezett. A sógornőm, akiktől „menekültként” ellátást

kaptunk, a gumigyárban dolgozott, és a munkahelyéről tartotta a telefonos kapcsolatot, számolt be a szabolcsi eseményekről Pesten élő két testvérének. Végre-valahára Józsi is megérkezett a várva-várt hírekkel: „A ház életveszélyesen megrogyott, még mindig bent áll a víz, le kell bontani... A malacok és a tyúkok megmenekültek, a kutya és macska azonban eltűnt”. A gyümölcsfákat ellepte az iszap, abban az évben termésre már nem lehetett számítani. Megszületett a vészhelyzeti döntés: a szülők tovább utaznak Pestre (az ott élő két gyerekükkel és az unokákkal ott jobban múlik az idő), mi pedig otthon rendezkedünk. Halasztást nem tűrően indultunk vissza. Az áradó Szamosban rengeteg volt az állati tetem, ezért csak úgy mehettünk tovább, ha engem is beoltanak tetanuszszal. Az árvíz sújtotta menekülő családok számára hosszú sorban barakkok voltak felállítva, az egyikbe mi is bevittük megmaradt értékeinket. A bútorok és ruhák át voltak ázva a sáros vízzel, a szőnyeg felismerhetetlenül a padlóba olvadt, stb. Másnap a biztosító jóváhagyta a ház lebontását. A hajópadlót egyben emelték ki, és fél ereszként felállították a kertben. Aláállították a tűzhelyet, ahova berendeztünk egy tábori konyhát. Nekem a terv szerint 12 önkéntesnek kellett főznöm, akik a romeltakarításban tevékenykedtek. A férjem egy-két napra hozott hozzávalókat, amiből aztán meleg ételt főzhettem. Nem kérdeztem semmit, csak végeztem a rám kirótt feladatot, mígnem elmaradtak a „kosztosok”, mert időközben szervezett ellátásban részesültek. De nem maradtam tétlenül: 16 almafát bontottam ki csákánnyal az ár által odahordott iszap fogságából, hogy ki ne száradjanak. Tudni kell, hogy Szatmárnak azon a részén egyébként is agyagos a talaj. Amikor szárazság volt repedezett és kőkemény volt a föld, ha eső esett,

akkor pedig olyan csúszós volt, hogy gumicsizma nélkül nem igen lehetett rajta járni. Ha az emberfia megállt, rövidesen beleragadt az agyagos-iszapos talajba. Ezért hívják azt a vidéket úm.: vendégmarasztalónak. Józsi éjszakára vizes ruhába csavarta fájó-sajgó karomat, hogy másnap is tudjam tenni a feladataimat. 168 cm-es magasságomhoz képest a testsúlyom mindössze 50 kilogramm volt akkoriban. Amikor ezek után még a férjem a TSZ elnökétől írásbeli figyelmeztetést kapott azért, mert az engedélye nélkül – úgymond önkényesen – levágatott egy disznót a romeltakarításban résztvevők élelmezésére, úgy döntöttem: „én itt nem maradok tovább!”. Nem vagyok hajlandó vállalni a falusi normák szerinti életet, ahol én (tulajdonképpen) idegenként vagyok „elkönyvelve”, ugyanis irodai munkát csak helyi születésű kaphatott. Nekem az almásláda szögelés „nemes feladatát” szánták...

Akkor már egy éve nem volt munkaviszonyom! A férjem ezért azt ajánlotta: „Tanulj inkább főzni a mamától, aki óvodai és iskolai szakácsnőként dolgozott korábban”. Tanultam, ezért tudtam némi szolgálatot teljesíteni az árvíz idején.

Józsinak Szabolcsban, Demecser község Termelőszövetkezetében ajánlottak gépészmérnöki állást egy szerény szolgálati lakással együtt. Elfogadtuk, mert Nyíregyházán betelepülési és építési lehetőséget is biztosított a város az árvízkárosultaknak – kamatmentes kölcsönnel is segítve az újrakezdést. Demecserben, bár nehézségek árán, de stabil munkalehetőséghez is jutottam a helyi ÁFÉSZ-nél. Így történt, hogy két év múltán az én „vezényletemmel” (hiszen a férjemet időközben tartalékos katonai szolgálatra hívták be) végre felépült az új otthonunk, családi házunk. (Rengeteget dolgoztunk a ház

rendbetételén, ám nekem értelemszerűen csak feleségi minőségben lehettek közvetett jogaim a lakhatást illetően, mert az eredeti jogviszony újrarendezésével a haszonélvezet a férjem szülei részére került bejegyzésre. Nem zavart volna ez a körülmény, ha anyósom nem lett volna a birtoklás mániákus élvezője.) 1972-ben, az első gyermekem megszületése előtt, a nagyszülőkkel együtt a megyeszékhelyre költözhattünk, akik a helikopteres menekülésük után soha nem jártak többé szeretett szülőfalujukban. A Férjem és én itt Nyíregyházán találtunk (kaptunk) megélhetést biztosító munkahelyet, és választottunk úgymond véglegesen hivatást...

A család történetét (egyfajta legendáriumát) innentől kezdve már a gyermekeim folytathatják, hiszen minden bizonnyal Ők is sok mindenre emlékeznek, fognak majd emlékezni az eszmélkedésük utáni időkből, a velük megtörtént érdekes vagy egyedi életeseményekből, amelyben – reményeim szerint! – én is meg leszek örökítve. Úgy, mint ez az alábbiakban leírt nem mindennapos aprócska esemény. A kislányom ugyanis 8 hónapos korában az orvosi rendelőben rámutatott egy játékmacira, és könnyein át mosolyogva azt gügyögte, mondta, hogy: baba! A gyermekorvos nem akart hinni a fülének. Mint mondta: „ő még sosem hallott kisdéd szájából életének ennyire korai szakaszában, ilyen értelmet tükröző megszólalást...”

Ennek apropóján, de az árvizes történet megrázó kódolásain már túllépve, maradandó történetként még előbúvik az emlékeim közül egy gyönyörű, idilli kép, pillanat. Annamária, a kislányom (családi használatban: Riácska) olyan pici volt, hogy még az ujjamat fogta, hogy el ne essen, de különös módon (a család nagy büszkeségére) már értelmes mondatokkal beszélt, értette meg magát.

Éppen a családi házunk virágoskertje előtt sétáltunk, szemlélődtünk, amikor örömkialtással ezt találta mondani: „A cica azt hiszi baba” – majd hangos, boldog babanevetéssel kacagott. Mivel egy ilyen kicsinyke gyermek részéről az „azt hiszi”, fölöttébb kombinatív gondolkodásra vall, boldogságomban ölbe kaptam Őt. Az örömet az a kép még tovább tetőzte, hogy a tavaszi nap-sütésben fürdőző virágoskertben a cica vidáman szökkengetett, majd mellső két lábával finoman pofozgatta, még inkább cirógatta a virágzó árvácskákat. Nem csoda, hogy a gyermekem boldogsága átragadt rám is, és azóta már mindig meglátom, hogy a sokszínű árvácskáknak valójában milyen szép „(baba)arcuk van”. A fiam, Gergely öt év múltával, 1977 augusztusában született, de Ő már lustácska volt a beszédben, ám komoly, értelmes tekintete elárulta, hogy mindent ért, amiről körülötte beszélünk. Az Ő igazi eszmélkedése már a Széna téri társasházunkban kezdődött. Szükségszerűen leválva a nagyszülői kötöttségekről, végre úgy tűnt, hogy önállósodhatunk...

– A Férjem korai halála 1989-ben talán a gyerekeimnek volt a legnagyobb szívfájdalom, hiszen akkor még mindössze tizenhat és tizenegy évesek voltak.

*„Előre jutni nagyon nehéz./ Könnyebb, ha itt van, ki szeret,
/ Biztatásul a szemedbe néz”*

(Mráz Erzsébet Irma)

MUNKÁSSÁGOM LEGTERMÉKENYEBB IDŐSZAKA

Az 1972-2005-ig terjedő időszakban már a megyebelieknek is perspektívát ígérő országos Papíripari Vállalat (Nagyvállalat) újonnan épített Nyíregyházi Papírgyárában dolgozhattam, – ahol „hazataláltam”. Fénykorában, a ’80-as években a gyár a Hajdúdorogon működő telephellyel együtt 1300 fő munkást, alkalmazottat számlált. Az 1990. évi privatizációt követően a jogutód Dunapack-nál végeztem tovább feladataimat – ami 51%.-ban még hazai tulajdonban maradt. Korábban sokan, nagyon sokat tettek azért, hogy ez a megye és megyeszékhely versenyképes munkalehetőségekkel bővüljön. Nyíregyháza város nem csak az itt élőknek, hanem a megyében lévő településeken élőknek is munkát, országos szintű felzárkózási lehetőséget, munkássá válást kínált. Engem erre a tájra vezettek a gyökereim. A Vállalati Központ támogatásával a gyár nagyon sok pályakezdő fiatal értelmiségit és munkást fogadott, sőt, évekig szakmai képzésben, iskolarendszerű oktatásban részesítette a fiatalokat. A gyár virágzó egységgé fejlődött. Az idők során a legeredményesebbé vált a nagyvállalaton belül, ám bérezése a legalacsonyabb volt mindvégig az emlékeim szerint 18 egység között. Ebből adódóan a gyár értelemszerűen élni kívánt az 1980-as évek végén a jogszabályi környezet megváltozásával, a Társasági Törvény megalkotását követően az önállósodás (a nagyvállalatból való kiválás) lehetőségével. Az alappapír ellátás bizonytalansága miatt végül is megghiúsult a nagy elképzelés. (Az önállósodási programot a mindenre kiterjedő jogszabálynak megfelelően, a gyárigazgatóval ketten, közös munkával öntöttük formába.) A Könnnyűipari Minisztérium a Vállalati Köz-

pont és a Gyár közös egyeztetése után a gyár elképzelése önállósodási törekvést illetően sajnálatosan dugába dőlt.

A makro kitekintésből visszatérve saját munkaterületemhez, 1972 novemberétől 1974 tavaszáig még ott-hon voltam a kislányommal GYES-en (Gyermekgondozási segélyen), amikor olvastam az újságban, hogy a munkahelyem belső ellenőrt keres az igazgató közvetlen munkatársaként. Felsőfokú mérlegképes könyvelői képesítésem megszerzése folyamatban volt, ami egyik fontos feltétele volt az állás betöltésének. A leckeönnyv alapján sikerrel pályáztam, és az új munkaszerződéssel a birtokomban, a tervezettnél korábban mentem vissza dolgozni. Kislányom felügyeletében egy évig az apai nagymamára is számíthattunk. Nagy szerencse volt, hogy az új (és későbbiek során is modernsége törekvő) gyár a közvetlen szomszédságában a várossal óvodát is építhetett a nagyszámú fiatal munkaerő és pályakezdő értelmiségiek segítésére, sőt módjában volt a dolgozók részére teljes szociálishálót és kulturális feltételeket is biztosítani.

Munkaterületemen (27 éves voltam akkor), úgy tudom, akkoriban a legfiatalabb belső ellenőr voltam, hisz ez a munka nagy tapasztalatot, rátermettséget igényelt. Az indulástól számított két év elteltével a gyárban új felső vezetést állítottak fel, a termeléssel, az eredménnyel nem lehetett elmaradni. Az új igazgató a nagy múltú és tekintélyes Szolnoki Papírgyárba küldött két hét tapasztalatcserére, ahol a főkönyvelő lett a mentorom.

(A Szolnoki Papírgyárban, abban az időben állami közreműködéssel, jelentős egyedi nagyberuházásra került sor, melynek költsége az államra és a vállalatra nézve – figyelemmel a további fejlesztési lehetőségek

stagnálására – túlzottan nagy terhet jelentett. A felső /Központi/ vezetésnek és az államnak talán ez a hibás, vagy korábbi túl optimista döntése indította el a rendszerváltáskor a későbbi privatizációs lavinát, ami nem csak ezt az egy – akkor még veszteséges – írónyomópapír gyártásra berendezkedő Szolnoki Gyárat érintette a privatizációs tárgyalások eredményeként. Tudvalévő volt, hogy az alappapír gyártásához, elégséges cellulózzal /a megnövekedett csomagolási igényekre figyelemmel/ az ország nem rendelkezik, ezért a beszerzést költségigényesen importból kellett biztosítani. Voltak ugyan K+F (kutatásfejlesztési) tevékenységek az importcsökkentésre, az agráriummal közösen pl. a ciroktermelés, stb. Ám a szükséges állami koordináció nem volt elégséges.)

Mindenért keményen megdolgoztam az életben. A munka és tanulás mellett kislányom is különös törődést igényelt a születési nehézségből adódó csípőproblémái miatt. Végül is meggyógyult, de a több évet igénylő különös gondoskodást, a gyógyulási időt nem lehetett sürgetni. Vele való foglalatosságaim közben tanultam meg a kivárás művészetét, második gyermekemtől pedig a racionális gondolkodás mikéntjét leshettem el. Szülőként a legcsodálatosabb érzés az volt, hogy mindvégig tanúja és segítője is lehettem gyermekeim fizikai és szellemi fejlődésének. A munka és az anyaság nem könnyű feladatai elválaszthatatlan párhuzamban és egyenlő súllyal hatottak mindennapjaimra. Igyekeztem nagyon jó anyává válni, nemcsak ösztönösen, de tudatos neveléssel is. Hogy ez mennyire sikerült jól vagy sem, nagyon nehéz reálisan értékelni, és nem is nekem kell megtenni!

A gazdasági területen az ellenőrzés, egy külön szakma.

A számviteli számok mögött ott volt a teljes gazdálkodási folyamat: a beszerzésektől a termelési és az azt kiszolgáló folyamatokon át a kibocsátásig. Különösen fontos volt azt felderíteni, hogy a rendszerben hol vannak olyan hibaforrások, amelyek abból adódnak, hogy nem jól zár a rendszer egy-egy eleme a bizonylati rendszerben. Amennyiben történt valamilyen szervezeti, személyi vagy akár technikai változtatás, mindig fontos volt az ellenőrzést odairányítani, mert rendszerint keletkezhetett valamilyen hiba. Az évek során a kisujjamban volt a gyár munkafolyamata, bizonylati rendje, a szervezeti egységekben dolgozók mentalitása, stb. Magától értetődő volt, hogy hálátlan ez a tevékenység, mert mindig ütközni kellett valakik személyes érdekeivel, vagy csak szimplán az emberi hiúsággal. Végül az aktuális újabb igazgató nem elégedett meg azzal, hogy a hibák feltárára kerülnek, hanem kérte, várta, hogy oldjam is meg, szervezzem meg, készítem elő az intézkedést, hogy ne fordulhasson újból elő. Ismernem kellett ezért az összes szabályozást, magát a szabályozási rendszert, ha az hibázott, változtanom kellett a szabályozáson is, követve a mindenkori jogszabállyal való harmóniát. Lassan úgy tűnt, tűnhetett, mintha az „ügyeletes zseni” szerepét tölteném be – kis csapatommal egyetemben. A segítőim felsőfokú végzettségű fiatal pályakezdők voltak, és az igazgatók úgy döntöttek, hogy mellettem szerezhetik meg a legnagyobb rálátást majdani feladatukra a betanulási idejük alatt, még mielőtt véglegesen bekerülnek az irányítási folyamatba. Természetesen, folyamatosan képeznem kellett magam ehhez, mindig TOP-on kellett lenni, lennem. Ennek érdekében Miskolcon ügyvitelszervezést tanultam, majd autodidakta módon minden egyebet is, amit kellett, amit csak lehetett. Közben a '80-as évek második felében a Hajdúdorogi Telephelyet, amely mintegy kis ékszerdoboz, működő

múzeumi gyönyörűség volt a régi zsákgyártó gépeivel a vállalatban, felszámolták. Ez érzelmi traumát okozott mindenkinek, talán azért mert ez már előszele, előfutára volt a nagy változásnak, amiről csak a Vállalati Központnak lehetett elképzelése. 1990-ben gazdasági és társadalmi értelemben is rendszert váltottunk. A papír-
ipar az elsők között és tudatosan készítette elő a privatizációját. Bennem, természetesen, még ma sem lezárt a kérdés: Így kellett ez nekünk? Így volt ez jó nekünk? A jelentős nyereséget termelő egységeket kellett azonnal kiárulni? A döntés az egyszer adódó lehetőség és a hazafiasság kérdésének skizofréniája lehetett. Visszafordíthatatlanul megtörtént: mondhatnánk már történelem! 1995-től, amikor Központi döntésre teljes egészében (100%-ban) külföldi tulajdonná váltunk, elviekben többen is (és nem is kicsit!) meghasonlottunk. (Nehéz volt „kvázi tulajdonosból” a külföldi tulajdonos és a kiválasztott törzskari vezetés érdekeit szolgáló végrehajtóvá válni.) Az új rendszerben mindent átalakítottunk számítógépes irányításra. Kialakítottuk a vezetői kontrolling, azaz költségfigyelési rendszert, bevezettük az ISO minőségügyi rendszert. Ezzel fokozatosan és automatikusan felszámoltam a „saját csapatomat” is. Így már többnyire a rendkívüli beavatkozásokhoz kellett az ellenőrzés. A szervezéseket külföldi cégek végezték, és ez az általános tendencia egyben a halálát jelentette egy hazai tudományágnak is. Érdekeséggként mondom el: egy ízben az is előfordult, hogy a hierarchiában nem lefelé kellett ellenőrizni. Egy bizottsági kivizsgálás következtében, kizárólagos ismereteim eredményeként az Rt. Központ gazdasági vezérigazgatója kénytelenül kimozdult a pozíciójából. Ez ugyan elégtételt jelentett az érintett gyáregységek számára, de az ellenlépés is készen állt a Központ részéről. A feletteseimmel (gyárigazgatókkal) rendkívüli intelligenciájuknak

köszönhetően mindvégig kiváló munkakapcsolatban és kölcsönös tiszteletben működtünk együtt. A szakmailag kiteljesedett és beteljesedett életút, az erősödő lobbik, a konfrontációk a jó felkészültségű, de mégis gyakran értetlenkedő szakmai vezetőkkel – kimerített. Természetesen sok tisztelőm is volt a munkatársak között, következetességem és objektivitásom miatt. Ám megromlott egészségi állapotomra figyelemmel – főként családom érdekében – a jogszabály kínálta lehetőséggel élve kezdeményeztem nyugdíjaztatásomat, nyugállományba vonulásomat. Eljövetelemtől – a már kialakult hagyományoknak megfelelően – interjú készült velem is, amelyről a Dunapack havonta megjelenő újságjában olvashattak a dolgozók. Egyik vezetőmunkatársam, Csépké Balázs verssel búcsúzott, így kívülről is láthattam magam. Íme:

IBOLYA

Te mindig a szilárd talajon álltál,
Erős voltál, segítséget másoktól sosem vártál.
Munkádban őszinte igazság vezetett
Nem kellett, hogy mások fogják a kezedet.

Tetted a dolgot aprólékosan és pontosan,
Ahogy naponta jelentél pedánsan, gondosan.
Sosem látták arcodon az erős küzdelmet
Ahogy gyermekeid végül egyedül felnevelted.

Nem ölelted szívedre az egész világot,
Megtartottad a három lépés távolságot.
Csak az kerülhetett igazán közeledbe,
Ki belelátott gazdag lelkedbe, szívedbe.

Ezért csak kevesen tudhatták rólad, – talán csak egy –
Hogy valóban mennyire más a messziről látszó hegy,
Hogy a kifinomult lélek rezdülő varázsa,
Milyen fogékony minden érzelmi hatásra.

Ki igazán ismer, az tudja csak, mi a tény,
Hogy egyszerre él benned az árnyék és a fény,
De belőled nem látszott más, csak az akarat,
Ezt láthattuk rajtad több mint 30 év alatt.

Szép volt, hosszú volt, változatos és színes,
Most köszöntünk, s kérünk, legyél olyan szíves:
Ha együtt leszel otthonodban az emlékekkel
Ne gondolj ránk vissza másként, csak szeretettel.

10. Kép. Életfa
Uzonyi Ferenc festőművész alkotása

SZÖVETSÉGBEN ÖNMAGAMMAL

II. GYÖNGYKOSZORÚ

Versválogatás

Életem alkonya felé haladva, koszorúba fontam több évtizedes utam szétgurult és immár felszemelgetett gyöngyszemeit. Költészet ez, de próza is. Az életre úgy tekintek, mint örömutazásra, mert mindenképp' öröm benne az új nap, ami egy új lehetőség is!... A pillanatok és lehetőségek megragadásához pedig a legértékesebb a háttér, úgymint: otthon, Család, Haza, egészséges önbi-zalom és szemléletmódunk szüntelen formálása.

11. Kép. Gyöngykoszorú képillusztáció (internetről)

GYÖNGYKOSZORÚ

– Tavaszváró –

Zene-zen, kedve van
A sok tündér lánynak,
Vidáman kerengve
Táncot-táncra járnak.

Tündér a tündérlányt
Meg is koszorúzza,
Tizenkét tücsök, meg
Csak a nótát húzza.

Katica hat lába
Izeg-mozog rendben,
Két csápja bólogat,
A hőscincér rezzen.

Pirul a kisbogár,
Alsó szárnya zizzen,
Krumplibogár elől
Gyorsan tovaröppen.

Pók közben levélről,
Új levélre libben,
Szövi a hálóját,
Harmat gyöngyös ingben.

Fényes palotában,
Gyöngykoszorús díszben,
Suhan egy mátkapár,
Boldogságos hitben.

Nyíregyháza, 2013.

Gyöngykoszorú

Czimbula Novák Ibolya

Éva Ferenecé (nagymama)
altató dallama

Alto

Ze - ne - zen ked - ve van a sok tűn - dér lány - nak

A.

vi - dá - man ke - ring - ve tán - cot tánc - ra jár - nak.

A.

Tűn - dér a tűn - dér lányt meg is ko - szo - rú - za

A.

ti - zen - két tű - csók meg csak a nó - tát húz - za.

12-13. Kép. GYÖNGYKOSZORÚ – Tavaszváró – dallamra
írt vers kottája és képillusztrációja!

MAMA BLUES

(Egy picurka blues)
– Orosz népdal nyomán –

Felhőcske szállt az égen, alatta víztükör.
Egy szőke kis fiúcska, szemébe könny vegyül.
Ó mamácska, merre vagy, szél elfújta vágyamat,
Báránycám a hegytetajén, felhők közt nem lelém!

Aztán e kisfiúcska, már okos, kis kamasz,
Mikor az édesapja, túlpartra áthaladt.
Jaj, mamácska, merre vagy, összetörték álmat,
Jó apám az ég mezején, integet csak felém!

Az évek elröpültek, ég földdel összeért.
Az álmok és a vágyak, határa oly szerény!
Én Istenem, hol maradsz, segítsd járni utamat,
Oly sűrű és bozotos már, jó anyám nem talál!

Én Istenem, hol maradsz, segítsd járni utamat,
Oly sűrű és bozotos már, jó anyám nem talál!

Mama Blues

Czimbula Novák Ibolya

Orosz népdalinspiráció,
dallamra hangolva

Voice

Fel-höcs - ke szállt az é - gen a - lat - ta víz - tú - kör.

Vo.

Egy szó - ke kis - fi - úcs - ka, sze - mé - be könny ve - gyül.

Vo.

Ó, ma - mács - ka mer - re vagy, szél el - fúj - ta vá - gya - mat.

Vo.

Bá - rány - kám a hegy te - te - jén, fel - hők közt nem le - lém! - lém!

14. Kép. MAMA BLUES (Egy picurka blues) – orosz dallamra írt vers kottája!

Szerzői megjegyzés: A kotta az orosz Ивушка с. vers népdalszövegére is vonatkozik, fordításakor a Fűzfácskát is értelemszerűen erre a dallamra hangoltam!

Ивушка

(Eredeti zene inspiráció orosz népdalszövege)

Зорька золотая светит над рекой,
Ивушка родная, сердце успокой.
Ивушка зелёная, над рекой склонённая,
Ты скажи, скажи не тая, где любовь моя.

Были с милым встречи у твоих ветвей,
Пел нам каждый вечер песни соловей,
Ивушка зелёная, над рекой склонённая,
Ты скажи, скажи не тая, где любовь моя.

Но ушёл любимый, не вернётся вновь,
С песней соловьиной кончилась любовь.
Ивушка зелёная, над рекой склонённая,
Ты скажи, скажи не тая, где любовь моя.

Ивушка зелёная, над рекой склонённая,
Ты скажи, скажи не тая, где любовь моя.

FÚZFÁCSKA

Orosz népdal műfordítás (dallamra hangolva)

Vakító fényességgel ragyog egy kis folyó,
Fűzfa hajlik a partján, szíveket nyugtatón.
Szép szerelmem hol maradsz, fűzfa zöldje rejtet ad,
Áruld el, ne titkold tovább, szerelmem merre jár?

Mikor még lombjaidnál várt rám a kedvesem,
Csalogány hangja zengve, dalolt az esteken.
Szép szerelmem, hol maradsz, fűzfa zöldje rejtet ad
Áruld el, ne titkold tovább, szerelmem merre jár?

Most már hiába várom esténként kedvesem,
A csalogány is néma, szerelmem messze ment.
Szép szerelmem hol maradsz, fűzfa zöldje rejtet ad,
Áruld el, ne titkold tovább, szerelmem merre jár?

Szép szerelmem hol maradsz, fűzfa zöldje rejtet ad,
Áruld el, ne titkold tovább, szerelmem merre jár?

Nyíregyháza, 2014.

REJTŐZKÖDŐK

Unokás vers, unokavers

Alkonyi órában ébrednek,
Éjszaka lázasan repkednek,
Ha lepkék és rovarok dermedtek,
Alacsonyan szárnyalva rálelnek.

Trillázó füttyöket hallatnak,
Hangosan rikkantva szólalnak,
Surrogó hangokkal suhannak,
A sötétben ők így tájékozódnak.

Felkelő nap üdvözli, ha megtérnek,
Rejtő színben tollruhákat viselnek,
Szár az erdő lehullt kérgén pihennek,
Cserje között nem láthatók embernek.

Talajmélyedésekbe befészkelnek,
Avarosban foltos tojástartanak,
Lappantyú e madár, akit meglestek,
Csukott szemét látták, ezért elmentek.

Nyíregyháza, 2011

15. Kép. A lappantyú madárka rejtőzködése
illusztráció (internetről)

ÜNNEPVÁRÓBAN

*Mikulás bácsi!
Nagy Viktória Kírához
tessék szíves lenni egy verset
és egy csomagot eljuttatni.*

Kíra, a kis drága,
Kalimpál a lába,
Cseperedik szépen,
Sikolt örömében.

Anya, apa lesték,
S egyre azt rebegték:
Akarata hatalmas,
Mellettem el ne alhass!

Járt Ő bölcsikébe,
Dadák örömére,
Mert, ha oda mehetett,
Minden babát szeretett.

Majd oviban lehetett,
Hol nővérével nevetett:
Csodálják a szemüket,
Barna s szőke fejüket!

Aztán jött az iskola,
Boldogan jár Ő oda,
Dóra csellón muzsikál,
Kíra hozzá táncikál.

Most már Ő is fuvolázik,
Leckét ír és csacsorászik,
S úgy várja a Mikulást,
Mint Dóra a Messiást!

Nyíregyháza, 2011. 12.

16. Kép. Unokám Nagy Viktória Kíra
Ünnepváróban

17. Kép. A legszebb ajándék

18. Kép. Unokáim: Nagy Dóra Felícia
és Nagy Viktória Kíra

HAZÁM

Te, kinek földjén nem régen születtem,
s Te, kinek így is sokat köszönhettem,
hogyan bizonyítsam szilárd hűségemet,
elmondok most Neked egy igaz történetet.

Kisgyermek koromban kimentem a gyepre,
virágokat szedtem tavaszi ünnepre.
Piros tulipánt és melléje fehérét,
s ezek mellé még zöld levélkéket.

Így lett belőle nemzetiszín csokor,
illett kokárdámhoz, mit nagymamám horgolt.
Letettem a csokrot egy tölgyfa aljába,
Himnuszot énekeltem a meghitt magányban.

Nyíregyháza, 2010.03. 20.

(Nagy Dóra Felícia verse, 10 évesen)

A LEGSZEBB AJÁNDÉK

Nomen est omen

DÓRA az én szemem fénye,
Lelkem titkos reménysége.
Születése is oly' csoda,
Ezred évre új glória!
Mert második ezer évet
Búcsúztatott e kis lélek!

FELÍCIA is a szentem,
Ezt a nevet kieszeltem.
A nevek jelentése kívánság:
„Isteni ajándék”, „boldogság”!
Családneve NAGY, azt sejteti:
Sorsa Őt nem hagyja elrejtteni.

Május volt és langymeleg,
Emlékemben így dereng:
Reszkető lábakkal vártam,
Finom lényét megcsodáljam!
Általa lettem nagymama,
Isten szeret, Őt ezért adta!

Ahogy szépen növekedett,
Értelemmel fényeskedett,
Örömosztó napok sora,
Életemnek szép mosolya!
Lám, kis verse máris kész:
Olyan, mint egy álomkép.

Nyíregyháza, 2011. 12. 15.

TUDÁS

Ó, ti tudásnak szent virágai,
Szirmot bontsatok és virágozzatok!
Ó, ti bölcsesség friss forrásai,
Elmémmek hűsítő vizet adjatok.

Ó, ti öreg fák, tapasztalt bölcssek,
Nőjetek és terebélyesedjetek!
S ha beérik a tudás friss gyümölcse,
Ízével engem is kényeztessetek.

S ti, a tudat vizén sikló csónakok,
Nekem ígéretet tegyetek:
Ha elvesznék a tudatlanság-tengerében,
Engem onnan is kimentetek.

De, ha rólam mégis megfeledkeznétek,
Leúszok majd a tenger legmélyére,
És felhozok egy igazgyöngyöt,
Mi a bölcsesség dicső éke.

S a tudás gyöngyeiből láncot fűzök,
Amit majd magamra veszek.
Hogy egész lényem legszebb ékszere,
A bölcsesség fűzére legyen.

Nyíregyháza, 2013.03.07.

(Nagy Felícia, 13 évesen)

19. Kép. Unokám ballag. Nagy Dóra Felícia a Nyíregyházi
Kodály Z. Ált. Iskola egyik kiváló tanulója

20. Kép. Unokám ballag.
Kis zseni, költő, talány: Mi lesz belőle?

BALLAGÁSRA

Másképp kelt ma fel
a nap a horizonton,
másképpen úsznak
a felhők az égbolton.

Más dalt énekel
a feketerigó is,
lágyabban fújdogál
most még a szellő is.

Selymes hangon zizeg
a fa, bokor s a levél,
a világ egyszerre
csak újult életre kél.

Mintha tudná minden
cserje s apró virág,
hogya egyszeriben
megváltozik a világ.

Évekig kapaszkodtatok
hatalmas csúcsokra,
magasabbnál magasabb,
s meredek ormokra.

Az élet és tudomány
nagy sziklái ezek,
amikkel mindnyájan
szembenézhattetek.

Akadtak botlások,
s nehéz akadályok,
melyen már túl vagytok,
s a hegytetőn álltok.

Alant a völgyből
búcsút intünk nektek,
s követjük utatok
bármerre is mentek.

Szárnyaljatok fel hát
magas fellegekbe,
egy tökéletes jövőt,
s vágyatok követve!

Nyíregyháza, 2013. 06.16.

*(Nagy Dóra Felícia.
Ekkor még Ő ballagtatótt)*

21. Kép. A koncentrációk (Fiam, Lányom, Unokáim).

22. Kép. Kiskarácsony, nagykarácsony, zenére hangolva.

KISKARÁCSONY, NAGYKARÁCSONY...

Kiskarácsony-nagykarácsony,
Jól van az én kiscsaládom.
Egész évben lótnak-futnak,
Olykor összetalálkoznak.

Be-betérnek, meg is kérnek,
Ezt-azt nekik elintézzek.
Olykor én is kérdezhetek,
Ritmusukhoz illeszkedek.

Néha kissé panaszkodnak,
Sikerektől kivirulnak:
Kórus zene, muzsikaszó,
Számomra is boldogító.

Az idővel versenyt futnak,
Mániásan munkálkodnak.
De karácsony közeledtén,
Lehiggadnak csendesedvén.

Arcukat lesem, s ha valaki búsongna,
Kiötlöm, mi volna a lelkük gyógyírja.
Őrzően, naponta munkálkodom rajta,
Ne kerülhessenek majdan a pokolra.

Csengő csendül, harang kondul,
Az egész város megbolydul,
Lázás vásárlásba fognak,
Pénzértékkal nem számolnak.

Mindenki szeretne adni,
S töredékét visszacapni,
Ajándékért hálálkodni,
Szeretetért kapaszkodni.

Aztán eljön a Szenteste,
A család ifja s öregebbje
Zenét hallgat, betlehemest,
S vacsoráznak fergetegest.

Karácsonyfa nyújtózkodik,
Díszcsomag alatta megbúvik.
Csillagszóró szikráz, – pattan,
Mesés álmra hívogat a paplan.

Nyíregyháza, 2010. 12. 01.

ERZSÉBETIDÉZŐ

Az idő haladt, megint csak este lett,
Ekkor, megszólított a lelkiismeret!
Idéztem halkán öreg nagymamám,
Lelkem szólította a keresztanyám,
Volt osztályfőnököm – Zsóka mamát,
Szent és nagy neveknek garmadát!
Köszöntöttem testvért, jó barátokat,
Szívemmel ünneplem a névnapjukat!

Ősznek színes dús virága,
Reménynek utolsó sugára,
Feltámadásnak himnusza,
Esküvők fehér mirtusza,

Az első hó könnyű pihéje,
Pattogó tűznek melegsége,
Alkonynak csendes ihletése,
Erzsébeteknek legyen dicsérése!

Otthonosak Ők az egész világban,
Földkerekségnek bármely zugában,
Énekekben, s legendákban,
Festményekben, muzsikában,
Mélyhegedű vonójában,
Óceánok morájában,
Esőben, fénylő napsugárban,
Anyaföldnek illatában.

Játékai vagytok ti a szónak,
Az ötletekben sziporkázóknak!
Neveznek titeket Zsikének, Zsókának,
Erzsónak, Zsónak, Örzsének, Bizsónak,
Bözsének, Böskének, Erzsikét Böbének.
Lehettek Eliza, Betti, Sziszi avagy Lüszi,
Isten e neveket mind egy számba veszi.

Mert e név szeretet, melegség,
Az összetartozásban becsesség,
Férfiak álmában kedvesség!
Gyermekeknek jóság, anyaság,
Felnőtteket vidító csacsukaság,
Büszkeség, erő, asszonyi bátorság,
A teremtéstől való állandóság!
Örökérvényű! Örökkévalóság!

Nyíregyháza, 2011-11-19

23. Kép. Néhai apai Nagymamám: Novák Gáborné
született: Puskás Erzsébet

24. Kép. Édesanyám: Novák Andrásné,
született: Éva Gizella (1919-1978)

Igazi gazdaasszony, s Madonna volt Ő:
az Origó, az Édesanyám, akit köténybe szoktatott vidéki
léte. – A zárt szigorú világban akkor,
A „Hajdonfő” még kacérkodás...

HOGYHA ÉNNÉKEM...

Hogyha énnékem két életem volna,
Kettőből az egyik ugyanilyen volna.

Jó anyám s apámat választanám újra,
A két húgocskámnak sorsában osztózva.

Kibírtuk, túléltek, mi reánk szabatott,
Külön-külön, Isten: jobb nappal biztatott.

Utolsó kérés, mit Anyuskám rám hagyott:
Ne szakadjatok szét! – s szemével biztatott.

Ahány ember s kapocs, külön történet,
Nem kevés kezemben tartani enyémet!

Saját családomat lélegzet megosztva,
Hordozni, letenni, emelni – súlyozva!

Unokákkal áldva, egy városban élünk,
Egyik „ágacskával” USA-ból beszélünk.

Ó, hogyha énnékem két életem volna,
A másikat élném magammal gondolva!

Tenném ezt valahogy olyasféleképpen,
Ahogyan a Hold is a csillagos égen,

Magamból ragyognék, Csillagtól csillognék,
S fényév távolságból földre visszahullnék.

Nyíregyháza, 2012. 04. 19.

25. Kép. Czimbula József (1945-1989)

1989. ÉV EMLÉKEZETE

Ez esztendőnek súlya, történelme van már:
Május elsején még orgona tenger vár rám,
Két hét: s férjem „az Eg tengeréről köszönt”
Családunk összetört, életünk meggyötört...

Nehéz felidézni, kit hogyan viselt meg,
Miként halványult, szívünkben a seb,
S lelkünknek hatalmas összezuhanása,
A testi sebekhez fogható gyógyulása...

Egy hónap múltával Kádár „Elvtárs” halott!
A forgatókönyv, ezzel végképp megíratott.
Sokat őszintén dúlta fel a kétség,
Eddig tartott volna a fényes dicsőség?!

Karácsonykor Szeged városában aranyeső nyílt,
Ég zengett, – piroslott, fehérén hópehely szálingott!
Bukarestben váratlanul tört ki a döbbsent forradalom,
Ceaurescu s Elena kivégzése, borzongós fogalom!

Nyíregyháza, 2012. 05. 16.

A LEGNEHEZEBB...

Midőn döntened kell,
Ha gyermekkornak vége,
Mikor lépkedned kell
Felnőttkor elébe.

Ha szülődet vesztet el,
Ki többé nem jön el,
Már soha meg nem hallgat,
S meg sem vigasztalhat.

Ha társad elveszíted
S hiányzik a feled,
Nincs, kivel megoszthatd
Mik történnék veled.

Ha minden összeomlik
S dermedt csönd beáll,
Ha terved szertefoszlik,
S az életed megáll.

Hogy újra kezd életed,
S kezdj el gondolkodni,
Hogy erőd összeszedd,
S merd utadat járni,

Talpadon maradni,
Míg nyomul mindenki,
Magával gondolván,
Téged is taposva.

Míg felnőtt gyermeked,
Ép lesz és nem beteg,
Hogy léted rendbe tedd,
S ne legyél gyermeked.

Szülőként kiállva
Míg gyermekid ki-belép,
Iskolákat váltva
Ki jobbra, ki balra mén.

Mint magányos fecske
Soha meg nem lepve,
Mindig készen állva,
Ha szükség van rája.

Ez a legnehezebb!

Nyíregyháza, 2009. 05. 08. 14.

26. Kép. A könyv szerzője

SZÜLETÉSNAPI MÉLÁZÁS

Születtem, felnőttem, küzdöttem,
Az idő múlásával kissé túlélettem?
No, de 66 évnyi lét van már mögöttem!

Testemen végig szemlélem még magam,
Vagy inkább lelkem mélyéből teszem?
Mintha fáradt lenne kissé két szemem!

Ah, egy nyíló rózsza, mondatja humorom,
Ma még ez valóság, és nem is száanalom.
Ki mást állítana, egy merő rágalom!

Gépem előveszem, megörökíteni,
Holnapra e varázs talán végleg elillan.
De a fénykép még beszélhet majd rólam.

Nyíregyháza, 1913. 02. 20.

HARCAIM ÉS A MORÁL

- Leltár -

A gyermeki és szülői harcokban
A győztes csak is szülöm lehetett,

Az iskola és gyermeki kiállításom
Bizonyossága már maga az életem,

A szerelem és családi tusában
Mégfáradt lassan a szerelem,

A barátság és irigység harcában
A barátság szomorún elveszett,

A barátság és szerelem harcában
Pillanat múltán mindkettő odalett,

A munka és család küzdelmében
Mindkét ügy győzedelmeskedett,

Gyermekeimmel való csatákban
Akaratuk ereje lett fölényesebb,

A hatalmak és létem küzdelmében
Bátran kézen fogott a kitartó akarat,

Istennel való lázongásom kapcsán
Méltón megkaptam dorgálásomat,

A becsülettel való viadal színterén
Magamért, hűen vezetett a becsület,

A szeretet és becsület közti harcban
Volt, hogy fölébe billent a szeretet,

Haza és küzdőtársak közti harcban
Erősebb mindennél a hazaszeretet,

Ősi gyűlölködést tápláló erőket,
Belátásra bírni, voltam képtelen.

Életem küzdelmét megértőn díjazva:
Anyaföld, majd ringass el öledben engem!

Nyíregyháza, 2013. január 21.

Gyermekeim: „Őrangyalaim”

27. Kép. Nagyné Czimbula Annamária.
Lányomnak virág vagyok: árvácska arcú, kaktusz,
gyöngyvirág.

28. Kép. Czimbula J. Gergely.
Fiamnak labda vagyok. Hol elgurít, hol feldob magasba.

ÓRANGYALOM

Az én kislányom oly csoda volt,
Versben s rímekben válaszolt.
Búzavirág két szemében!
Mély értelem szellemében!

Úgy nevetett, gurgulázott,
Boldogsága korán csirázott,
Játékában humor csillant,
Meglátása nagyot villant.

Valójában ma is zseni,
Életét művészin kezeli,
Mi belefér egy napjába,
Túl sok az Ő két vállára.

Anyaként maximalista,
Tanárként egyfajta minta,
Mikro és makro világban,
EMBER teljes mivoltában!

Jó, hogy ily büszke lehetek!
Ha kéri, segítségére megyek.
A legtöbbet mégis én kapom,
Most már Ő az Órangyalom!

Nyíregyháza, 2013. 06.18.

VIGYÁZZ MAGADRA!

Az élet drága kincs,
Nem éri meg eljátszani.
Tudom, hogy tudod, Gyermekem!

Ám nem győzőm elégszer
Elmondani: Légy jó, s mindig
Vigyázz magadra, Énnekem!

Nyíregyháza, 2014.

TÁVOLSÁG (Irodalombarátomhoz)

Csillag minden,
Ami tökéletes.
Noha a távolság
Eszményi játéka ez.
Pulzusunknak nincsen
Annyi lüktetése,
Lélegzetvételünknek
Annyi megismétlődése,
Mely a tökéletességet
Vágyainknak szárnyán,
Valaha elérje.

Nyíregyháza, 2014. augusztus

Hitból fonjuk ...
Ragány Isten barátságához

Hitból fonjuk magunk
Gyöngé ujjainkkal,
Szobunkat reméljük
Csolla csigáinkkal.

Megbillen naponta az élet,
Váltakoz naponta a Hold.
Szédved ingajárással
Magad, soha ne okold!

Mint képzett polihéd,
Dejben kaparkodó Jondé,
Szellőz látvány-türeményén
Egy apró kis bogár,

Ugy képkébe szüntelen
Előad szóró szövegét.
Álmat görgesz, - remélve
A Föld vélt seilaid talaján.

Hitból fonjuk magunk
Gyöngé ujjainkkal,
Egyenlőt remélve
Kötelettáncainkkal.

Nyírágyháza, 2014.09.02.
Csimbuka Horváth Ibolya

29. Kép. A Hitból fonjuk: kézirata

HITBŐL FONJUK...

Ragány Ilona barátnőmhöz

Hitből fonjuk magunk
Gyöngé ujjainkkal,
Szobrunkat reméljük
Csalfa vágyainkkal.

Megbillen naponta az élet,
Változik naponta a Hold.
Kedved ingajárásáért
Magad, soha ne okold!

Mint kifeszült pókháló,
Légben kapaszkodó fonál,-
Szellős látvány- tüneményén
Egy apró kisbogár,

Úgy lépkedsz szüntelen
Életed sors szőtte fátyolán.
Álmot görgetsz,- remélsz
A Föld vélt szilárd talaján.

Hitből fonjuk magunk
Gyöngé ujjainkkal,
Egyensúlyt remélve
Kötéltáncainkkal.

Nyíregyháza, 2014. 09. 02.

ÖRÖMUTAZÁS

*Dórához születésnapjára,
úti emlékezéssel*

Piros alkony, piros hajnal,
Lenge szélben piros sóhaj:
Búzatáblák közepébe, mintha
Piros vér hullott voln' a földre!
Piros pipacs piros réten,
Piros haja leng a szélben,
Piros arca mosolygása, s
Piros szívet hint a tájra.
Piros ajka kacag, nevet,
Hívogatva szemet, – kezet.
Az országot végigsuhanom,
Nyíregyháza - Hévíz utamon,
S bágyadtan méláznak a tájról
A hunyorgó vonatablakok.

Fehér jázmin, fehér bodza,
Fehér akác illat fodra
Hömpölygi be a vidéket,
Olajfa dús mezőséget.
Összegyűlő felhők árnyán
Balaton is fehér látvány,
Fehér vízen fehér sirály
Nyárfa pelyhes fehér hínár
Ám fehér nyugalom szállt le rám,
Világító fehér líra és szeretetvágy:
Felsejlik hófehér emlékeimből
Apám pipafüstjén át, Szülőanyám!

Zöld vidéken zöld pántlika
Az utakat övező fák sora.
Zöldellnek a hegyek,- völgyek,
Zöld kazettás selymes szőnyeg,
A zöld vetés. Miközben dúdolom:
A „Zöld erdőben, sík mezőben
Sétál egy madár”-t.
Zöld utakon zöld a világ,
Kendőmön is zöld figurák,
S én boldogan kiáltanám:
Milyen szép vagy Szülőhazám!
Majd imára teszem két kezem,
Hitem, maradj meg énnekem!
Utamon lassan megérkezem;
Milyen gyönyörű az életem!

Nyíregyháza, 2014. 05. 25.

FOHÁSZ A TERMÉSZETBEN

Az éteren átköszöntött
Tavaszban a nyár,
Trillázik a madárkórus
Platán s jegenyefán.
Kék ibolya ont virágot,
Orgona dalol, csilingel
A gyöngyvirág is
S tulipán virul.
Tamarilisz könnyű fátylát
Szellő lengeti, apró könnyeket
Hullajtva múltját pergeti.

Gesztenyén a fehér gyertya
Karácsonyt idéz, tavasz
Ünnepét hirdetve,
Lelket megigéz.
No és száraz császárfákon
Mily' különleges, a
Gallyak közül derűt szóró
Virágrengeteg.
Lehel a föld fű illatot,
Zendül a határ,
Homok honos akácfán is
Bimbót bont e táj.
Méheknek szétröppent
Raja életről dalol,
Virágokkal csókolózva
Édes nektárt hord.
A mézédess boldogságot
Fennen hirdetik
Fegyelmezett társadalom
Mintát építik.
A világ jóllehet változik,
Mozdulatlan benne
Semmi nem marad,
Sárga repcetáblák fényén
Puhán, megsiklik a nap.
Tükrét tartja a föld neki,
Melyből látható,
A föld enni-inni akar,
S tudásra kapható.
Folyó ebben segédkezik,
Párát gomolyit,
Bárányfelhők sokasodnak,
Eső függönnyel biztatnak,

Hogy hitét a föld
Meg tudja tartani.

Légy kegyes hozzánk
Te Bölcs, Te Mérhetetlen
Ki megszabtad útját
A Teremtésnek!

Nyíregyháza, 2014. április

VIHAR UTÁNI LÁTOMÁS

A horizont tetején új élményt kavar
Egy lassan csituló fergeteges vihar.
Folytonos, változó furcsa jelenetek,
Színekkel játszódnó festői ecsetek:

Mélyfekete tenger sötétkékre válva,
Szürkés tengerjárót röpít az útjára.
Égszínű felhőből halványzöld pálmafa, s
Függőágy lengedez rózsákkal megrakva.

Amott gejzír tör fel rémült fehérségben,
Hol kakas kukorékol hajnal sötétjében.
Emitt egy oroszlán, kutyákkal hancúroz,
Árvalányhaj lengve selymes csíkokat húz.

Hatalmas hómezőt szántó barázdákba,
Magot hint kezéből a nap, ujjait kitárva.
Égi hegyek fölött sötétből fehéren,
Hírtelen felreped tollpaplan a légben.

Ott szikrázón, fehér diadém tündököl,
Gyárkémény füstöt ont, azonnal szétterül.
Mögötte a látványt vulkán múlja felül,
Piros láva izzik a hegyben legbelül.

Majd tarajos tenger lassan csillapodva,
Bársony kékre simul sellőt csalogatva.
Kék égen mély barna pocsolyáknak sora,
Találgathatnánk csak, hogyan került oda?

Most ismét kék óceán sötétlik legfelül,
Horizontnak szélén halványra szenderül.
Festő sem tudná ezt szebbre komponálni,
Égboltot a földdel összeboronálni.

A szél lengedez még, felhővel cicázik,
Fénylő Nap sugara erőt kap, s világít.
A fekete borúra meleg pillantás is elég,
S felhők fölött máris vakítón kék az Ég!

Nyíregyháza, 2014. május

ÉLVEZEM AZ ÓRÁT...

Élvezem az órát, hogy
Boldog vagyok,
Érzem az időben, ez
Tartós állapot.

Szeretem éltetnem
Csendes magányát,
Így kizárom a létnek
Sok szomorúságát.

Sorsom beteljesült,
Sokat nem tervezek,
Mit eddig szereztem,
Abból építkezem.

Önérvényesítettem,- jól,
Ahhoz hogy létezzem,
Meg kellett tanulnom, ha
Fájt, mikor vesztettem.

Magamból átadtam
Mindent, mit tettem,
Fölösleges lehet másnak
Az, mit én szerettem.

Mert csak nekem érték,
Bennem él az emlék,
Mai szemmel nézve
Más lett már a mérték.

Szükségem nincs már
A terpeszkedő ágyra,
Csak vagy hetven centi,
Fekvő alkalmatosságra.

Zöldségre, gyümölcsre,
Könnyű kis ebédre,
Meg a becsülendő
Betevő kenyérre.

Még építem szellemem
S fizikai létem,
Hatalmas ajándék, hogy
Mindezt megértem.

Gyakran eszembe jut,
Hogy átutazó voltam,
Itt a földi létben de
Sokat dolgoztam!

Ám élveztem nagyszerű
Östehetségeket,
Kerestem magamnak
A legszebb szépségeket.

Jártam New Yorkban is,
Érintettem négert,
Eiffel- torony, Szajna
Marseille-t énekelt!

Láttam az óceánt,
A végelláthatatlant,
Nagy hegyek vulkánját,
S nációk szép táncát!

Láthattam népeknek
Asszimilálását,
Éreztem nemzetek
Mély szomorúságát.

Hogy állam és Haza
Nem egy fogalom,
Olvastam néhányszor
A könyv oldalakon.

De élni mégis jó,
Mert ébredés után,
Még ölelhet két karom,
S a változást láthatom.

Élvezem az órát, hogy
Mily boldog vagyok,
Érzem az időben, ez
Tartós állapot.

Nyíregyháza, 2014. június

30. Kép. Emlékezés Tiszabercel szülöttjére,
Bessenyei Györgyre, az 1899. évi parádés szoborállításra a
Bessenyei Társaság közreműködésével. E szobor a megye és
a város első köztéri szobra volt. A Társaság ma is, minden
év május első napjaiban elhelyezi az emlékezés virágait.

(2014. máj. 11.)

A FELVILÁGOSODÁS LEGENDÁJA

– Bessenyei György emlékezete –

Nekem legenda, ki Őt születésben épp 200 év múltán
Besenyődről követem.

A személy és földrajzi nevek rokonhangzása miatt
eredetüket térképezem:

Bessenyei birtokrész volt e hely, a földnek virágkorában.
Besenyődre „henye”-sült volna e név a magyar szájban?

A két névnek ó-eredete azonos, nemzetség szerint besenyő,
Nyakasságuk, vitézségük a magyarság közül kiemelkedő.

A Bessenyei, – Besenyőd ősi név, földet jelent,
a György földművelőt.

Legyen ez jel az égen én Istenem, a múltat hirdetőt,
jövőnk is jelölőt!

Ünneplésként elérkeztem verselési célom lényegébe:

Elém tárul Bessenyei legendás, parókás szoborképe.

Nem főrendi születésű, se nem olyan gazdag,

Egy óriás test és lélek, így lett gárdahadnagy;

Majd reformáló, publicista, író, költő, lírikus,

Elbeszélő, elmélkedő, sőt kultúra-politikus.

Irodalmi munkájában a dráma csupán kiindulás,

Magyar színház hiányában várhatott az előadás.

Ihletője a természet, mely olyan ember közeli,

Mindezt hittel fűszerezve, boldogságát megleti.

Művei mit megalkotott, műfajában temérdek,

Úttörőként alapot hagy a jövőbe menőknek.

Írásából egyre-másra feltűnik a kor ízes humora,
Belső késztetés mondatja, sok lesz majd a feladata.
Gyakran kapja magát német és francia szavakon,
A változás hozta tényre nincs is magyar fogalom.
Bécsben lévő társasága megérti tüzes, hívó szavát,
Elhagyja a testőrséget, mi több, protestáns vallását.

Vállalja, mert ebben látszik a nemzeti sors jövője,
Végül nem lett semmi haszna, tisztsége sem belőle.
Az udvarban számára lassan „fogytán lett a levegő”.
Gyanússá lett eszme, szellem s a francia felkelő.
Ezernyolcszáztízben, vagy inkább tizenegy elején?
Pap nélkül hantolta kedvelt almafája alá családját a tetemét.

Nyíregyházán díszsírhelyben kapta végső nyughelyét,
Szobrától Benczúr takarja Vénuszt, a lenge festői lényt.
Kétszáz éves halálával, írása most is felénk mutat.
Van Akadémia célja szerint, – láttatni anyaként a jó utat.
Legyen bennünk végre rend, szerénység és kitartóbb tudás,
A világi zaj, ha elcsitul, akkor jöjjön el az új, felvilágosodás!

A határok tágra nyíltak, de csak magunkban bízunk,
többnyire,
Gondoljunk Rá, miként élt egy méltó értelmiségi létet, a
Bihari Remete.

Nyíregyháza: 2010. március 25.

*Elhangzott 2010. ápr. 22-én és 2011. ápr. 28-án a Szabolcs-
Szatmár-Bereg-i Megyeházán a szerző előadásában.*

31. Kép. MÓRICZ ZSIGMOND születésének 135. évfordulója Emlék-ünnepség Tiszacsécsén a megyei támogatással létrehozott emlékparkban. Baracsi Endre ünnepi köszöntője – a Megyei Önkormányzat képviseletében. 2014. július 4-én

32. Kép. A megyei intézmények és polgári társaságok képviselői a 135. születésnap emlékünnepe alkalmával koszorúznak. A Bessenyei Irodalmi és Művelődési Társaság képviseletében helyeztem el koszorút.

MÓRICZ ZSIGMOND EMLÉKEZETE

Számomra Móricz az igazi nagyapám,
Azzá lett kora gyermekkoromban,
Mert úgy tudott Ő elbeszélni nékem,
Mitől még vidámabb lett a nevetésem.

Vele voltam otthon, értőn a nyelvében,
Melynek ízét innen, e-tájról ismertem.
Ahogyan haladtunk egyre keletebbre,
Zamatosabb volt az emberek beszéde.

Először olvastam a Boldog emberét.
Ilyen szépet, addig senki sem beszélt!
Édesanyám sem, ki átadta lényegét,
Ilyen jó ízűn még soha nem mesélt.

Zsigmond nagyapának a neve is zene,
Ha olvastam a szívem tele lett vele.
Nem volt akkor villany, TV se rádió,
Árvácskának sorsa ismert és megható.

No és a tündérkert, a Tiszacsécséje
A hatvankét házas falú megdicsőítése,
Ahol cseperedett, ahol volt a család,
Olyan szép, mit maga Isten sem ád.

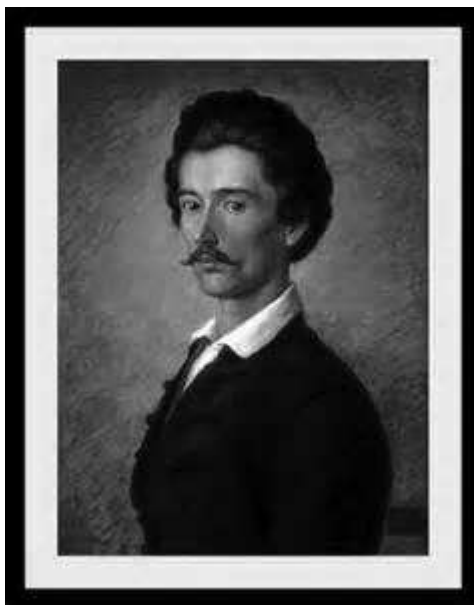
Ahol éltek vének, szűkszavú öregek,
Figyelték a termést és a természetet,
Állt a sok szilvafa, alma, kevés körte,
A guggoló házakat lombjaik befödte.

Zörgő szekereknek tengelye csikordult,
Nem telt rá a zsírból, s lúg volt a mosópor.
Kutya ugatással jött a fáradt este,
Legelő csordákat szállásra terelte.

Mindnyájunkban él a saját tündérkert,
Gyermekkori képek, tele emlékekkel.
Százharmincöt év múlt, változott a haza,
Mégis időszerű Móricz legtöbb szava.

Szobra előtt állva fejet hajt a megye,
E nagy ívű embert hordozza tenyere,
A hatalmas életmű legyen dicsősége,
Úrhatnám kedvünknek lélekre intése.

Nyíregyháza, 2014. július 4.

33. Kép. Petőfi Sándor (1823–1849)
Orlai Petrich Soma festménye (internetről)

PETŐFI NYOMÁBAN

Barguzini titok

Petőfi él, nem halt meg ott!
Elesni látták csak vérzőn
Világos ruhában, s hogy
Segesváron sebet kapott.

Ki tudja, hogyan eshetett?
Az eset a nagy csatazajban
Fel nem derítettett, s Bem,
Ha tudott is róla, száműzetett.

Hősöket elfedték,
Közös sírba rakták,
Feleség s az Udvar
Hiába kutatták.
Júlia belátta, - azért is
Szendrei-, rebellis költőjét
Bécs elveszejtheti.
Éhségben, ínségben
Mi mászt tehetett, elismerte
Férje valóban elesett.
Férjhez ment, de frigyét
Áldás nem kísérte.
A nép nem ezt várta,
Gyötörték is érte,
Személyiség jogát
Senki nem kímélte!

Szabadság elvérzett
Népeknek tengerén,
Nációk szenvedték,
S Aradon végezték!

Valahol Szibériában!
Vélték ifjú koromban:
Petőfi feltámadott!
Sejttették titokban.

Mára már bizonyos,
Csak hajszál kérdése?!
Kilencezer kilométer
Távol, a költő túlélte.
A szerencse szárnyán
Gyenge test felépült,

Új hazába került.
Vele együtt örült
Postamester lánya,
Anna Kuznyecova
Hírekkel táplálta,
S elárvultságában
Gondot viselt rája.
Vele családot épít,
Ki fiút is szül néki.
Hasznos ember lévén
Pezsgő ténykedését
Magasra becsülték.
Barguzinban áll a fejfa:
Alexander Petrovics
1856 májusa, – hirdeti.
(Kapott néhány évet,
Ha így írta csillaga!
Felette Isten döntött,
Hol legyen otthona.)

„Változott a rendszer,
Ám igazság nem kell!?
Időzni vaskos kötetekkel
Eddig senki nem mert?!”

E történet mélyét tudja
Tanár Bacskó Mária,
Volt kárpátaljai magyar,
S felkészült szónoka.

Egy fogoly: Szigel Ferenc
Verset hozott tőle,
S kézíráselemzés

A költőt felismerte.
Azután tette kelt
Régészeknek sora
Kutatták kutatók,
Antropológusok, - s
Morvai Ferenc vezette
Megamorf Bizottság,
Saját költségen, hogy
Legyen bizonyosság.
Amerika eszközökkel
Meg is támogatta, s ez
Ügyért néhány magyar
Már életét od' - adta:

Elvárva, hogy legyen
Újra eltemetve, helye
Magyar földben, családjá
Körében legyen elismerve.

Egyik szemem sír most,
A másik meg nevet: úgy
Mondják: Hallgatni arany!
Elhallgatni gyémánt lehet?

Petőfi a Magyar Szabadság
Legfőbb emblémája, a világ
A magyart is vele kombinálja,
Márciusidusát, verse komponálta!

Életműve teljes, korszaka
Lezárva, Nemzeti Dal szerint
Teljesült a vágya, legyen hát
Legenda az Ő ifjúsága!
A történelem maga
Tudás is, meg rege,
Mondják el, higgyék el,
Ha mennybe jutnak vele,
Sőt, kinek jó tolla van,
Írjon regényt tele!
Hiszem, hogy a magyar
Külföldön magyarabb,
De anyaország gondja,
Mint legyen boldogabb.
Hogy magyar a magyarnak
Ne legyen kárára, azért kell,
Azért van Akadémiája.
Az igazság kérdése
Nem mindig valóság,
A korszak dönti el
Van-e hasonlóság.

Nyíregyháza, 2014

BOLDOGSÁGRA KÓDOLVA...

– Nagy Zsukához –

„Nagy Zsuka

Mióta, mióta szeretlek, megy a hasam
mióta szeretlek kifordul a számból az étel
mióta szeretlek nem szeretem akiket szerettem
hiába minden pszichológia finlandia ciszta mióma –
mióta szeretlek nem vagyok beteg.

mióta szeretlek nem érdekelnek az emberek
csinálják magukat nélkülem
mióta szeretlek gyorsabban megy a bicajom
nem csodálom a tájat
téged csodállak magamban
honnan kerülsz nekem.
szeretlek mióta
mióta van
nem érdekelnek az emberek
nem szeretem azokat akiket szerettem. –„

Kortársversedet olvastam,
Mely kissé meglepett,
Csupa kis betűvel írva,
S nincsenek írásjelek.
Ám, a vers beindult
Bennem, s dolgozott,
Bár mi már nem tudjuk,
Miként,- hogyan legyünk
Ily lazák és szabadok.
Magyarul beszélünk
Globális kultúrát,
Hivatali nyelvet,

S gyakorta pongyolát.
Görcsös lett a lelkünk
Belénk égve mélyen
Az évezredek konvenció,
Mert mélyen megalázott,
Ha mondták bárkiről,
Ő nem közénk való!
Tette ezt falvaknak
Kőbe zárt világa,
Majd a városi lét
Gyors polgárosodása.
Kockára formálnak
Az elvek és rendszerek,
Mert egységben lenni
Másképpen nem lehet.
Minden- minden így lett
Csupa demagógia,
Főként így működik
A jó pedagógia!
Hogy senkinek,
Soha nem volt egyetlen
Normális irodalomtanára?
Versedet olvasva
A fene se bánja!
Zászlódon most épp
A szerelem lángja lobog,
Erejét felmérve
Én is boldog vagyok.
Nincs fület sértő szó,
Mely csak úgy, ögyeleg.
Milyen szép gondolat: -
Mióta szeretlek
Nem vagyok beteg. -

Ha nincsenek gáta,
Testünk önszabályozó,
Kidob belőlünk mindent,
Mert tudja, nem odavaló!
Sejtünk párbeszéddel
Optimalizál, s vidáman,
Dalolva, forog a világ!

Nyíregyháza, 2014

L. GÁL MÁRIA EMLÉKÉRE

Már rég történt meg velem,
Hogy gyász hír megrendített,
Hinni ez esetet, aligha lehetett,
Elfogadni szűkre mért életet?
Máriához méltón,
Isten legyen veled!

Alig pár napja még
Vígan mosolyogtál.
Szorgalmas munkáddal
Mindig meg hatottál.
Hallom, egy könyveddel
Újfent kirukkoltál.

Szegény gyermekkorod,
Mit versben is vallottad,
Tanítva, tudással
S hittel kárpótoltad,
Miközben magad is,
Folyton vigasztaltad.

Utoljára szép nagy
Borítékot adtál,
Kincsed rejtve benne
Takartál, – s mutattál!
Egy finom gesztussal,
Hogy össze ne hajtsam,
Féltőn, meg is róttál.

Ravatalod körül glédában
A sok koszorú, s virág,
Szerénységed előtt Kótaj,
És Mind, – akik tehették –,
Végső tisztelettel,
Mély alázattal áll.

Pompázó ősz dicsér,
Napfényes fájdalom.
A sok-sok jó ember
Csendben, körben állva,
Fejfák közt, feketén,
Látóhatárt beér.

A papok, s a püspök,
Ki lámpásként világít,
Karéjban ölelnek,
Testvérként tisztelnek,
S imákkal, énekkel
Kék égig kísérnek.

Nyíregyháza, 2013. 10. 25.

34. Kép. Mádi Gyuláné Ildikó néni is épp' engem hallgat
(első sorban: balról jobbra a negyedik)
a Megyei és Városi Könyvtárban

AZ ÉN ILDIKÓ MAMÁM

Mádi Gyuláné Ildikó néni tanárnőmhöz címzetten

Ez esetet épp csak úgy elképzelem talán,
Adatott még nekem egy Ildikó mamám.
Versem Ő ihlette, mindenképp kedveset,
Ki éreztette velem, hogy viszont szeretett.

Édes szülőanyám, már oly rég itt hagyott,
Ennem-innom adott, s szárnyalni tanított,
Élete mintájával adta a ki nem olthatatlant,
Jobbításnak vágyát, a meg nem unhatatlant.

Olykor azt álmodom, hogy állva szálldosom:
Emberi szárnyakon, melyet kellene áldanom,
Csak úgy föld közelben, fák között repkedek,
Könnyed dobantás kell, s feljebb emelkedek.

Képzeletem szálldos nappal is rendesen,
Olykor verset írok, és prózát, ha tehetem,
S ha Bizalmasom finom kis kezébe adom,
Boldogan kérdezi: ilyet tudsz, Angyalom?

Őbenne megbízom, tanárom volt: – mintá!
Ki használta a tudást, nemcsak tanította.
Varázs volt a lénye, s én szavain csüngtem,
Szerettem, tiszteltem és nagyra becsültem.

Ma bujtogatóm lett: írj bármit, Kedvesem,
Forgatja, nyelvében ízleli szavamat ékesen,
Vissza is olvassa, halljam, Ő miként élvezi,
Ilyen nagyszerű játszótárs a jó Ildikó mami.

(A vers készült

*Moldván György „mössziő” földi
búcsúztatásának napján)*

Nyíregyháza, 2012. 07. 25.

35. Kép. Nyíregyháza Megyei Jogú Város Közgyűlése 2012.-ben Nyíregyháza Város Díszpolgára címet adományozta Dr. Dohanics Sándornak (balról), Inczédy György Életmű-díjat adományozott a következő személyeknek: Dr. Bánszki István irodalomtörténész, Dr. Gubicz Pál, Dr. Noviczki Miklós

SZONETT AZ IRODALOMTÖRTÉNESZ
ELNÖK-TANÁRÚRHOZ

*(A Bessenyei Társaság
valamennyi rendes tagja nevében
Dr. Bánszki Istvánnak)*

Ezúttal most nem Ő adott, – örömünkre díjat kapott
Egész élete művéért, mit végül is elért
A mindennapoknak sűrű sodrában,
Elmélkedve gyakran önmagában,

Pátriája szolgálatában, Nyíregyháza városában.
E-helyt, – mint vallja – mindent megkapott:
Munkát, szerelmet, hitet, családot,
Ősteremtő erőt, és vele bátorságot,

Liláskék derűs énje, most varázsolt, megfogott.
Beszéde mindig tömörségre, a lényegre tör,
Ezt kívánja az értőit fogadó Bessenyei „Kör”,

Hol 25 éve a kultúraterjesztés ismét új életre kelt,
És figyelt, hogy az ugar bevetetlen ne maradjon,
S Bessenyei szellemét plántálgatva, megújhadjon.

Nyíregyháza, 2012.10.12.

Csillagok, csillagok

Magyar népdal

Moderato

The musical score is written on two staves in 4/4 time. The first staff begins with a treble clef, a key signature of one sharp (F#), and a tempo marking of 'Moderato'. The melody starts with a quarter note G4, followed by a quarter note A4, and then a quarter note B4. A '96' is written above the first measure. The second staff continues the melody with a quarter note C5, followed by a quarter note B4, and then a quarter note A4. The lyrics are written below the staves.

Csillagok, csillagok, szépen ragyog-ja-tok, a szegény legénynek utat mutat - sa-tok!

7 Mutassatok u-tat a szegény le-génynek, nem találja házát a szere-tő - jé-nek.

36. Kép. Legkedvesebb népdalom (internetről)

NEKED MI A HAZA?

*40 éves jubileumi találkozásra ajánlással
minden kedves vezetőtársamnak, csendes tűnődésre*

Egy ház, melyben családunkkal lakunk?
A gyár, mit 40 éve ajándékként kaptunk,
Melyet mire érett felnőtté lehettünk,
Elődök munkáin kezünkbe vehettünk?

Vagy talán a földek, ameddig ellátunk?
Hol gyerekként sokan mezítláb járkáltunk,
Hol szüleinktől morált, erkölcsöt tanultunk,
Becsültük a munkát, mit hazulról hoztunk?

A magyar tánc, s zene Bartóktól, Kodálytól?
Mit hallhatunk a Tiszán innen, vagy Dunán túl,
Egy azon kottából, bárkinek ajkáról,
S lelkünket ringatja határokon túlról?

Vagy a jó házastárs, ki szép családot adott,
Gyermeünk, unokánk, ha örömet hozott?
Szomszédok, barátok, s ki egykor tanított,
Temető mély csendje, mely elevenre csapott?

Nekem mindez, s főként benne a magyar szó,
Mellyel szerelemben lenni a lehető legjobb jó.
Munkanélküliség?! Engem e gond bánt, feszeget.
Ahogy megteheted, „EMELD NEMZETEDET!”

Nyíregyháza, 2012. 07. 01

A TEREK DÍSZBURKOLATÁN

Álmodozásaim versben
Elbeszélem. Számomra
Ettől élhetőbb az élet.

Direkt vagyok, mondják,
Szájakba teszem a szót.
S ettől elfogy a képzelet?

Talán két lábbal állok
A terek díszburkolatán.
Az élet ettől lesz kerek!

Nyíregyháza, 2014. 08.

„HIÁNYZIK VALAMI”!

Kerestem mindenütt:
Anyámban, Apámban,
Szerelmem karjában,
Gyermekek szavában,
Testvérek, barátok
Biztató szemében,
Sok kedves, jó ember
S Isten kegyelmében!

Pótoltam mindenben:
Felhőkben, vizekben,
Sok apró csillagban,
Homokban, hegyekben,
Nap-, és holdsugárban,
Szivárvány színében,
Fűben és virágban,
Önkéntes magányban!

Hiányzik a NINCSEM:
A legnagyobb kincsem!
Köldökzsinór, ami
Születésünk óta nincsen!
Hiányzik a BIZTOS,
Mi megtart a csend felett,
Mielőtt elmerülnénk
Az örökös semmiben...

Ezért sír, kiabál
Minden földi lélek:
Hiányzik valami,
Hiányzik, mi nincsen!

A hiány és félelem:
Megannyi gyötrellem...
S amíg a Föld forog,
Hitünk is úgy inog!

Nyíregyháza, 2014. 09. 15.

BOMLÓ VILÁG...

Igazuk van,
Vagy nincs igazuk,
Kiknek már csak
A túlélés a tét?
Börtönébe beszorul a lélek,
Saját világot épít szellemének.
Nincs hát kegyelem,
Sem megbocsátás?
Míg békétlenségben
Uszítanak a hatalomért,
Uszulnak a megfelelni
Kívánczók. Mert élni kell,
Ahogy még lehet, valahol!

Féli a jövőt mindenki már
Az iszonyú acsarkodásban.
A közös nevező
Elveszettnek látszik
A bomló világban.
Akire felnéztem,
Mára ellenséges.
Rám pufog,
Azért mert élek?

Noha senki alól
Nem én billentettem ki
A „biztos” széket!

Nyíregyháza, 2014

CSAK EGY PILLANAT...

(A Bándi Katákért, a morálért, a férfiakért!)

Egy tündér kis pudli piros pórása után
Futott az utcán két hölgy lába nyomán.
Egy Úr mellett épp tacsó poroszkált,
S pillanat múlván a pudlin motoszkált.

Újabb pillanat, s a pudli nézett bambán,
Gazdija is állt csak, pislogva szaporán,
A tett súlyától csaknem megsemmisülve.
Elképedt szemtanuk megálltak röhögve!

*

Ez bíz, nem épp oktondi állatoknak trükkje,
Sok férfi sem különb, teszik Ők is blikkre.
Értékrendjük sincs tán, csak ősi ösztönük?!
Gyengébb nem viseli, mi nem is az Ő bűnük.

Hol van a meghittség, s a szent romantika?
Elmondhatja a lány, hogy gondol-e lagzira?
Hol van már a fiú? Fut a dolga után. S a lány?
Korán megtapasztalhatja, mi a társas magány!

Nyíregyháza, 2013-02-28

A GYERMEK TANULÉKONY

Minden gyermek tanulékony,
Így fontos ki az apja.
Százszorta lesz fogékonyabb,
Ha van jó édesanyja.

Ha együtt él gyűlölettel,
S miután ezt látta,
Lassan elkezd háborúzni,
Ha békeség nem várta.

Ki együtt él félelemmel,
S ez nap-nap után bántja,
Tele lesz majd szorongással,
Mert a gyötrelmet látta.

Ki együtt él szánalommal,
S ezt nap, mint nap megélte,
Sajnálgatja önmagát majd,
S így bénulttá lesz tette.

A szégyeneddel együtt élni,
Egy magányos bűntudat.
Kudarcaidnak súlyát viselni,
Ideget próbáló én-tudat.

Ha nevetségessé tetted Őt,
S bátran kigúnyoltad,
Félszegsége tanítottad,
Mert gyarlón kikacagtad.

Ki együtt él kritikával,
Azért mert mutattad,
Gyakorta fog bírálgatni,
Mert őt csak kritizáltad.

*

Ki együtt él megértéssel,
Tele lesz majd türelemmel,
Ha együtt él dicsérettel,
Becsülni másokat sem restell.

Együtt él önzetlenséggel?
Tanul nagylelkű lenni!
Őszintét, s méltánylást lát,
Jogszerű, s igaz fog lenni.

Ki együtt él buzdítással,
Magabiztossá fog lenni,
Vigyázni kell a mértékekkel,
Buzgót már nem kell emelni.

Ha együtt él a biztonsággal,
Emberekben tanul meg hinni,
Egy nyugodt és derűs világban
Békére fog lelkében lelteni.

Hol együtt él elfogadással,
Szeretetre lel önmagával.
Ki együtt él jóváhagyással,
Barátságban élhet a világgal.

Ki együtt élhet jó családdal,
Az önmagát szeretni tudja!
Elismeréssel fűszerezve,
Célokra magát tanítja.

Majd eljön egy új társadalom,
Hol anyáknál is lesz hatalom,
Nem azért, hogy uralkodjon,
Hanem, hogy egyensúlyt adjon.

Nyíregyháza, 2014. 01. 15

FELTÁMADOTT!

Húsvét reggelén gerle ébresztett,
Fülembe bűgva a feltámadást,
A madárkórus hitetlenkedve
Röppent a hírrel tovább.
Pillanat múltán a harang is kondult
Isten hatalmának híre így szállt:
Emberek higgyetek, higgyétek,
Kajnoszi újulást kiált a világ!

Nyíregyháza, 2014. 04. 20.

A FÖLDNEK SZÍVE
A magyar lélek méltósága, 2013

Magáról sok ember itt, fájón panaszolja:
„Nem lehettem azzá, ki lehettem volna!”
Vagy azért, mert nem épp jó helyre született,

Vagy történt, hogy az éra, ebben nem engedett.
Istenhez fordulva nem az Ego-t kell védeni,
A földnek szívét kell mindenképp félteni!

Mindenkinek lehet olykor múlton merengeni,
De nem lehet olyan sors, mit meglehet rendelni.
Az ember individuum, a „jó család” szerencse,
Ám sorsunknak menetét Isten önkezébe vette.

Vagy azért, mert büntet már heted íziglen,
Vagy éppen felemel, már rég kiérdemelten.
Ha nem éred el célod, mint azt eltervezted,
Tedd azt, amit lehet, mit Isten tenned enged.

Ő tervezi éltünk, s hozzá talentumunk adja,
Ha hitünk is van hozzá, tettünk jutalmazza,
Gyönyörködik minden teremtet lélekben,
Ki EMBER tud maradni földi kísértésben.

Az ember méltóságát önmagának adja,
Azt, aki nem átlag, az Ég fölfelé húzza.
Fent lenni sok munka s áldás dicsősége,
Panaszkodnunk, erő s idő fecsérzése.

Rossz úton haladni mi, és ki kényszerít?
Hacsak nem az ördög, mi ebben részesít.
Ki Istent keresi az igaz Egyházban,
Önmagát találja lelki biztonságban.

Gondban van a Pápa keresztény vallása,
Mert sok prófétát elért a világ vaksága.
A gödörből kiút lehet egy újkori csoda,

S nem lesz tehetetlen senki, sem ostoba!
Istenhez fordulva nem az Ego-t kell védeni,
A földnek szívét kell mindenképp féltetni!

Nyíregyháza, 2013-03-27

EGY TÁNC A SZÁLLODÁBAN

1989. december, Szeged, –Tisza parti üdülés

Egy tánc mibenlétét
Csak az érzékelheti,
Kit a ritmus-zene
Sejtszinten röpteti.

Kitudja mi végből
Kaptam a készséget,
A dallam, a ritmus,
A „mozgás beszédet” ...

Mert a tánc olyasmi,
Mint a jó párbeszéd,
Szelleme agyig hat,
Szó íze lelkig ér,

A lélek és a test
Közös párbeszéde,
Ritmus és felizzó
Zene együttléte!

Már tudom, az élet
Oly ritkán adja meg,
Hogy a lélek csordul,
Ha tökély lepi meg.

Közeledett hozzánk
Egy „vendégfogadós,”
Kecsesen lépdelő, s
Mélyen meghajoló.

Invitált egy táncra,
Kesztyűs kezét tartva,
Fölébe magaslott,
Túsarkam arasz volt.

Fehér-feketében,
Fekete-pirosban,
Parkettre lépdeltünk,
Szemekben tetszettünk.

Pörgetett, forgatott,
Rezgetett, mozgatott,
Suhant és meg-megállt,
Szöktetett, hajlított!

A zenekar játszott,
Kiürült a parkett,
Egy párnak zenéltek,
Szemek szegeződtek!

Mikor abbahagyták,
A világ is forgott,
Nem láttam, kábultam,
Tapsvihart hallottam!

Karján visszakísért,
Székem alám tette,
Köszönt és tovább állt,
Hisz ez volt a tiszte.

Majd, egyszer felhívott,
Hogy újra megköszönje.,
Juhász Gyula: „Anna örök”
Szólt így, s a verset idézte.

Nyíregyháza: 2012. 04. 20.

Anna örök
Írta: Juhász Gyula

Az évek jöttek, mentek, elmaradtak
Emlékeimből kevesen, elfakult
A szerep a szívemben, elmosódott
A vállaidnak íve, elszakadt
A hangod és én nem mentem utánad
Az élet egyre mélyebb sötétségében.
Ma már nyugodtan ejtem a neved ki,
Ma már nem rezeketek tekintetedre,
Ma már tudom, hogy egy voltál a sokból,
Hogy ifjúság boldogság, és le mégis
Né hiidl szívem, hogy te hiába volt
És hogy egészen elmúlt, és ne hiidd!
Mert benne élz te minden felbecsülött
Kézhindában és elvett szavamban,
És minden elhervadt rózsában
És minden ömletérett levelemben
És egész elhízázott életemben
Él és ugrakodol öröktől, Anna.

?

37. Kép. Juhász Gyula: Anna örök c. vers kézirata
(internetről)

MÉGIS-MÉGIS JÁTÉK VOLT

Édes-keserű bennem már az emlék,
Mély tompa fájdalom, vagy gyász is.
Álmomban lidércek kaján nevetése élt,
Szívemben mégis kedves maradt a kép.

Kies parkban sétáltunk, és a harmat
Hajunk érintette már, Tiedet a dér is.
Szépet szépen beszéltél, mit elfeledtem,
Izzó csók emléke maradt már csak bennem.

Hirtelen akkor ott megégtem, ó égi irgalom!
A hangod mély zene lett bennem, s hatalom.
Árnyékodban gyöngé, törékeny lehettem,
Rád bízhatnám magam, néha elképzeltem.

Duna s Tisza is köztünk állt, de mégis,
Gondolataim szárnyára kaptalak, – bár
Tízen egypár éven át, csak néha láttalak.
Mégis-mégis, erősítettük egymást ez alatt.

Aztán elmenni vágytál, tán el is bujdokoltál,
Neked magad előtt fájt szégyellned magad!
Míg én, még két évig ébredhettem úgy fel,
Hogy Te voltál bennem az első gondolat.

Volt egy kazettám, mit küldtél, alkalomra.
Mely egy méltóbb búcsúd most is őrzi még.
Magamtól is titkolva hallgattam meg néha,
A múltó és törékeny szerelmi „költeményt”.

Nyíregyháza, 2007. 05. 08.

ENGEM IS SZERETTEK...

Engem is szerettek!
Az égig emeltek,
S királynő voltam,
Hogy belegondoltam...

Órák s perc arányát,
Napok, évek számát
Fejből előhúzta,
Ez volt az Ő titka.

Míg magamat adtam,
Sosem bizonygattam,
Gyakorta meglepve
Álmom is sejtette,

Ha éppen dúdoltam,
Az ételt tálaltam,
Ahogy kertészkedtem,
S bármi, amit tettem,

Ez elég volt, – mámor,
Ezernyi csillámpor,
Öröm a lelkében,
Bizalom szemében.

Most éltem boncoltam,
S már belenyugodtam
Rossz álmom Lidérce!
Ám magas lett a mérce!

Mert engem szerettek!
Emberként tiszteltek!
Hogy királynő voltam?
Ezt most eldaloltam.

A MINDENSÉG AZÚRKÉK EGÉN

A szerelem nem mérlegel,
Mindent egy lapra tesz,
Ha szeretünk...
Mindent elnéz annak,
Akit szeretünk,
Amíg szeretünk!
S azt az egyet emeli magasba,
S állítja szobortalapzatra,
A mindenség azúrkék egén.

A SZERELEM? A SZERELEM...

(Válasz unokáim kérdésére)

A szerelem, talán egy óriás, hatalmas elem,
A hormonokkal való szüntelen küzdelem!
Nem hiányoltad, míg kicsiny gyermek voltál,
Nem is fájlalod majd, ha hetven elmúltál.

Párod bár keresed mindig, míg csak élsz,
Legalábbis társat, kivel oly jó, ha beszélsz,
Vagy egy játszótársat, ha spontán alakul,
A feled hiányzik, ki régen mélyedben lapul.

Mikor szirmát bontja benned a tavasz,
A zenével csábító, buktató s ravasz,
Nyugtalanná válva, sejtész ismeretlent,
Egy ősmag körüli beteljesítetlent,

Amikor hirtelen rád ragyog egy mosoly,
Egy röpke tekintet, vagy forma-villanás,
Meglépő mozdulat, mely tán emlékeztet,
Egy szó, vagy egy mondat, ami megrezegtet,

S ez lesz a pillanat, mely akkora csoda,
Mely nem volt és nem lesz a földön még soha,
Melyért csak epekedsz, s már mindig akarod,
Úzöd, sőt kergeted, míg meg nem kaphatod.

Csakhogy Ő menekül, vagy megadja magát,
Értékét az adja, ha visszhangra találsz.
Szépsége úgy ragyog, mint gyémánton a fény,
Szívedbe íródik egy álom, vagy regény.

Számolod a percet, míg újra láthatod,
Amikor egyszer majd karodba zárhatod.
Nem bánnád, ha lennétek ikrek, sőt szíámi,
Hogy, másoknak is legyen ebben mit csodálni.

Csupa jót, s szépet látsz, s ezt bárki megirigyli,
Hatalmas erőt kapsz, melyből lehet teremteni!
A szerelem, a szerelem, hatalmas kegyelem,
Mert benne feloldódik a bú, s baj oly lelkesen.

Istenem! Istenem! Milyen jó is lenne, ha
A világ, szerelemtől mennyországgá lenne!
Megtalálná benne mindenki hű párját,
Törvényként tisztelve másoknak családját.

Nyíregyháza, 2013.

BENNE VAGY...

A belvárosba mentem
Reggeli után, – véltem,
Találkozhatnék veled,
Csak úgy, – spontán.

Derűs voltam, nyugodt,
Nem fájt semmim sem.
Szemlélődtem mélán,
Dolgom már mögöttem.

Mosolygott egy táska
Boldogítón, vágyva,
Belém is szeretett,
Megvettem s nevetett.

Képzeltam, hogy látod,
Vállamon s karomban,
Könnyedén lépkedtem,
Lelkemben daloltam.

Mert benne vagy mindig,
Minden új napomban,
Szellősuttogásban,
S félig álmaimban.

Soha sem egészen:
Csak egy pillantásig,
Csak egy sóhajtásig,
Vagy egy imádságig.

Nyíregyháza, 2014.

VARÁZS-FÉLHOMÁLYBAN

Szemed szögletében,
Mely messzeségbe lát,
Magamat kerestem
Már oly sok éven át.

Arcod félhomályban
Most közelről látom,
Vállaimnak ívén
Karjaimba zárom.

Lélegzeted selyme
Érinti bőrömet,
Kezed melegsége
Faggatja lelkemet.

Szemeidnek kékje
Most tiszta vízi tó,
Édes ajkaidon
Hangod bódító.

Lélegzeted selyme
Takarja bőrömet,
Kezed melegsége
Átfonja lelkemet.

Arcod félhomályát
Gyönyörűnek látom!
Csókjaimmal hintve
Tenyerembe zárom.

ÉLETÜNK ÁLOM IS

Életünk lepereg egy sóhajtás alatt,
Mi fontos, megmarad tekintetünkben.
Szívünkbe rejtve még sok pici kalitka,
Mely temetve, féltőn miénk marad.

Életünk álom is, nem csak zord valóság,
Mely ugyanúgy igaz, mit mindenki lát.
Reményünk ápoljuk, kivirágzást várva,
S pillánk alatt titkunk a miénk marad.

Nyíregyháza, 2014. 02. 06.

TÉVUTAKON

Írhatnék még verset
Hozzád, százat is.
Vádlót és szépet is.
Kínzó lelked értőn
Megvigasztalót is.

Csakhogy nem találom
Lelked rejtett aranyát,
Mi benned lett fogoly,
S szomorún, verdesve kiált.
Szenvedve raktad ezt rám.

Szeretni vágytalak,
Féltem saját békém,
Úgy hittem, Te is akarod.
Adtál magadból, de vártad,
Többszörösen visszakapod.

Még arcoddal alszom el,
S az arcoddal ébredek.
Talán neked adva utolsó
Szabad vegyértékemet,
Ízekre szedtelek.

Fecsegtünk sok balgát,
Rend benn, nem uralkodott,
Te is én is mondtam,
Félénk hittel töltve,
Tudj róla, ÉN ez vagyok.

Míg időm van, várom,
Szíved izmosodjon,
S funkciót átvéve
Kezemért vágyódjon,
Fogni vénül, simogatón.

Majd sebzett Hon felett is
Imánkat rebegjük,
Ezred év felett is
Nyelvünkben emeljük,
Szegény fogoly Hazánk.

KEGYELEM

Időtlen időkig
Vívhatod harcodat
A tehetetlenséggel,
Hogy kiszabadulj
A megkötözöttségből,
Bármely gyöngeségből.

Egyszer csak felébredsz,
Érzed, nem tud irányítani
Többé, mert elmúlt
Az átok és áldás,
Meggalt a szerelem.
Ez a csoda!

Ez a kegyelem!

KITÁRULKOZÁS

Ha nem mondom el
Engem szorít.
Ha elmondom,
Rossz emberek, –
Kajlák vigyorognak.
S sziszegnek lopva,
Mint éjjeli settenkedők.
Harmat gyönggyel
Begyógyítom,
Hajnalfénnyel
Felszárítom,
A vérző kígyómarást!

Talán ismét kinyithatom
Ébredő új holnapom
Csukott hajnalkapuját?

38. Kép. „A megbocsátás az az illat,
melyet az ibolya hint arra a cipősarokra,
amely eltapossa őt.” *Mark Twain*

EPILÓGUS (Zárszó)

Korábban is hallottam róla, de valójában nyugdíjasként találtam rá Nyíregyházán a Bessenyei Irodalmi és Művelődési Társaságra, ahol újra fellobbant bennem már régen lappangó „szenvedélyem” az irodalom iránt. Élethelyzetemből adódóan, az unokákkal való hosszas és szükségszerű foglalatosság után, nyitottam végre a külvilág felé is. Főként Bessenyei György, egyik példaképem „remeteségén”, életútja, munkássága megismerése után erősödött meg bennem a kitérülködés szándéka. Az akarás lélektanáról, a tartalmas, hasznos, derűsebb életre való törekvésről általa írottak ragadtak meg engem, – noha a XVIII. századi felvilágosodás korához képest saját gyermekkorom óta is mérföldeket lépett már előre társadalmi és kulturális közegünk. Nagy és kellemes felfedezést jelentett még számomra, többek mellett, az Erdélyből áttelepült Áprily Lajos költészete is. Nyugalmazásom után sokkal több időm és lehetőségem volt búvárkodni, lapozgatva elővenni a régi nagyok és eddig csak felületesen ismert vagy mai jelek: költők és írók alkotásait.

Testközelből ezt a változást én 2014. augusztus 1-8. között tapasztalhattam meg Tokajban, amikor és ahol vendége lehettem a 40 éve (a Tisza szabolcsi oldalán) megrendezésre kerülő Szabolcsi Írótábornak, amely Alkotótábor gazdája és egyben szakmai vezetője is a Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében, Balkányban született (ma már Budapesten élő) Madár János irodalomszervező: költő, író és esszéista, akinek szakmai műhelyében végre s valahára, magam is megmérettem. Az ország minden részéből, minden társadalmi rétegéből sereglettek ide az

alkotószándékú írók és költők, ahol a már kész művek, a könyvek bemutatásán túl, kritikai véleményünkkel is eszmét cseréltünk. A gondolat végleg megfogalmazódott bennem, hogy könyv nélkül nehézséget jelent írói-költői körökben kommunikálni, barátságot ápolni, és felfedező útra indulnom az irodalom örömeikkel, de rejtelmekkel, sokszor röggel és buktatókkal teli útvesztőin.

Szűkebb és tágabb környezetem: a Családom felé is szeretném örökül hagyni epikus és lírai gondolataimat, azzal a nem titkolt reménnyel, hogy majd Ők is folytatják, tovább adják egymásnak az emlékeket, és hagyományt teremtenek a legkülönbözőbb történetek, lírai (versben írt) gondolatok megörökítéséből. Biztatom erre a kedves olvasóimat is, hisz manapság Hegedüs Géza írónkkal szólva már nagyon sokan vannak közöttünk „Írástudók”, kiművelt fők. Visszaemlékezéseinkkel talán kicsit magunk is írhatnánk a/z (magyar) irodalmat és történelmünket!

Gondolataim és könyvem zárásaként köszönetemet fejezem ki e könyv szerkesztőjének: Maklári Bódi Istvánnak, aki irodalomérző Irodalombarátként megtisztelt azzal, hogy szakmai ismereteivel segített könyvem megjelentetésében. Mint szigorú kritikusom és bírálóm, távkapcsolatban bátorított e könyv megszületésében, irodalmi értékeinek növelésében.

Nyíregyháza, 2014. szeptember vége

TARTALOM

Előszó (Maklári Bódi István)	5
Prológus	7

S Z Ö V E T S É G B E N

Ö N M A G A M M A L	11
---------------------------	----

I.

ÉLETÚT	11
Szerzői előhang	12
Járni tanultam	14
Megismertem Istent és Zsuzsa nagymamát	16
Amikor tudatosan szöveget értelmeztem	18
A baromfiudvar veszélyei	19
Tovább tárgult a világ	20
Az események felgyorsultak	25
Új tapasztalataim életről, halálról	28
Vallásról és a hitről	31
Kitört a Forradalom	34
Gyümölcsöző időszakunkban gazdálkodtunk	37
Termelőszövetkezetbe kellett tömörülni	44
Tarkabarka képek a tudás világából	48
Középiskolás éveimről	52
Saját lábra kellett állnom	56
Hát én immár kit válasszak?	60
Társat választottam	64
Az 1970. évi Szamos menti nagyárvíz	69
Munkásságom legtermékenyebb időszaka	75
Ibolya	80

S Z Ö V E T S É G B E N

Ö N M A G A M M A L	82
---------------------------	----

II.

GYÖNGYKOSZORÚ	82
Gyöngykoszorú	83
MAMA BLUES	85
Ивушка	87
Fűzfácska	88
Rejtőzködők	89
Ünnepváróban	90
Hazám	93

A legszebb ajándék	94
Tudás.....	95
Balagásra.....	97
Kiskarácsony, nagykarácsony... ..	100
Erzsébetidéző	101
Hogyha énnékem... ..	104
1989. Év emlékezete	105
A legnehezebb... ..	106
Születésnap melázás	108
Harcaim és a morál	109
Órangyalom	112
Vigyázz magadra!	113
Távolság.....	113
(Irodalombarátomhoz).....	113
Hitből fonjuk.....	115
Örömutazás	116
Fohász a természetben.....	117
Vihar utáni látomás.....	119
Élvezem az órát.....	121
A felvilágosodás legendája	125
Móricz Zsigmond emlékezete	128
Petőfi nyomában.....	130
Boldogságra kódolva... ..	135
L. Gál Mária emlékére.....	137
Az én Ildikó mamám	139
Szonett az irodalomtörténész	142
elnök-tanárúrhoz	142
Neked mi a haza?	143
A terek díszburkolatán	144
„Hiányzik valami”!.....	145
Bomló világ.....	146
Csak egy pillanat... ..	147
A gyermek tanulékony	148
Feltámadott!	150
A Földnek szíve	151
Egy tánc a szállodában	152
Mégis-mégis játék volt.....	155
Engem is szerettek.....	156
A mindenség azúrkék egén	157
A szerelem? A szerelem... ..	157
Benne vagy... ..	159
Varázs-félhomályban.....	160
Életünk álom is	161
Tévtutakon.....	162
Kegyelem.....	163
Kitárulkozás	164
Epilógus	165

Művészet és irodalomszerető, ember és családtisztelő 1947-ben született nyugdíjas vagyok, az eddigiekhez képest több szabadidővel. E könyv meg jelentetése előtt, szükségét éreztem írásaimról pályázati megmérettetéssel előzetes visszajelzéseket gyűjteni. Így jelenhettem meg szerzőként, korábban antológiában, sajtóorgánumokban. Az országosan meghirdetett „Életút” pályázatra beküldött prózai írásomra az Emberi Erőforrások Minisztere köszönő levelet írt, melynek tömör és írásra biztató kivonata a következő:

„Tisztelt Szerzőnk!
Köszönöm, hogy részt vett az
emberi Erőforrások

Minisztériuma által szervezett
kezdeményezésben.
Az Ön tudásának tapasztalatainak
átadása, a fiatalokban erősíti a
küzdeni tudást, céljaik
megvalósítását, az élet szépségei
iránti fogékonyságot.

***

Az Ön tapasztalata követendő példa,
szellemi kincs, az aktív generáció
számára. Kérem, továbbra is adja át
tapasztalatait, elkötelezettségét az
értékteremtés iránt!

***

Budapest: 2014. március 26.
Tisztelettel:
Balogh Zoltán sk.”

Krúdy Gyula szülőházájából
tisztelőjeként is, egyik versemet a
könyv hátlapján ajánlom Önöknek.

Az írásaimból készült válogatást
nagy szeretettel első ízben e
könyvben indítom önálló útjára.
Olvasásakor érezzék jól magukat,
forgassák és fogadják szeretettel!

Ár: 2500,- Ft

ISBN 978-615-5266-47-8

Czimbula Novák Ibolya

KRÚDYT IDÉZVE

Holdfényben utazva érkezett,
Útja során a fák megannyi
Szoknyás kísértetek.
A tengelyen megtett út szélén
Kis fehér házak lapultak,
Mint heverő kutyák,
Ezüstsóhajtásos tónál
Vadludak szálltak, repültek
A nagy messzeségen át,
S a szent szerelem illúziójáért-
Haramiavilágból itt maradt
Csárdában töltötte az éjszakát.
Máskor kedvenc padjára ülve
Figyelte az értelmetlenül
Hullongó faleveleket,
Feloldhatatlan magányát hirdette
A szomorúságtól nyugtalan,
Szivarfüstös emlékezet.
Öröme odalett: a nőkben, s étvágyában.
Szobájából céltalanul szemlélődött
A nyüzsgő nagyvárosi délutánban.
Halk eső is utolérte,- mint a bánat.
Az elsötétedő sűrű, hűvös őszi pára,
Könnyeket szórt üvegablakára.
Nem jutott eszembe imádság,
Sem máskor oly kedves emlék:
Krúdyt idézte az esti merengés.
Élők szórakozásával egy mécses
Égettem, s - tudattalan sóhajtással-
Gondolatban elcsendesedtem.

Nyíregyháza, 2014-10-24